

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών
ΠΜΣ Νεώτερης και Σύγχρονης Ιστορίας

Διπλωματική Εργασία

«Η εικόνα της ελληνικής διοίκησης της Σμύρνης (1919 - 1922)
μέσα από τον ελληνικό Τύπο»

Καρανάσου Ελευθερία

Επιβλέπων καθηγητής: Λούπας Αθανάσιος

Πάτρα, Ιανουάριος 2024

© Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2024

Η παρούσα Εργασία καθώς και τα αποτελέσματα αυτής, αποτελούν συνιδιοκτησία του ΕΑΠ και του φοιτητή, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης, αναπαραγωγής και αναδιανομής τους (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και το συγγραφέα της Εργασίας καθώς και το όνομα του ΕΑΠ όπου εκπονήθηκε.

«Η εικόνα της ελληνικής διοίκησης της Σμύρνης (1919 - 1922)
μέσα από τον ελληνικό Τύπο»

Καρανάσου Ελευθερία

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Λούπας Αθανάσιος

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Αποστολόπουλος Δημήτριος

Πάτρα, Ιανουάριος 2024

Στις γιαγιάδες και τους παππούδες μου

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία επικεντρώνεται στην ανάλυση της εικόνας της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη (1919-1922), όπως αυτή παρουσιάζεται στον ελληνικό Τύπο της εποχής. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζονται τρία κύρια ζητήματα. Πρώτον, μελετάται η απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη (Μάιος 1919) και ο τρόπος με τον οποίο αντιλήφθηκε ο ελληνικός Τύπος τη στρατιωτική αυτή ενέργεια. Δεύτερον, εξετάζεται το έργο και οι δράσεις της ελληνικής διοίκησης κατά τη διάρκεια της Μικρασιατικής Εκστρατείας - κυρίως η ίδρυση του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος και του Ιωνικού Πανεπιστημίου στη Σμύρνη και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάστηκε η ίδρυση των εν λόγω ιδρυμάτων στις εφημερίδες της εποχής. Τέλος, μελετάται η εικόνα της ελληνικής διοίκησης κατά τη διάρκεια των τελευταίων προσπαθειών για αυτονομία της Ιωνίας το 1922 και ο ρόλος του ελληνικού Τύπου στη διαμόρφωση της εικόνας αυτής.

Λέξεις – Κλειδιά

Ύπατη Αρμοστεία Σμύρνης, Αριστείδης Στεργιάδης, απόβαση ελληνικού στρατού, Εθνική Τράπεζα Ελλάδος, Ιωνικό Πανεπιστήμιο, «Εθνική Άμυνα», «Μικρασιατική Άμυνα», 1922

Abstract

This thesis focuses on analysing the image of the Greek administration in Smyrna (1919-1922), as presented by the Greek press of the time. Specifically, three main issues are examined. First, the landing of the Greek army in Smyrna (May 1919) and the manner in which the Greek press perceived this military action. Second, the work and actions of the Greek administration during the occupation - mainly the establishment of the branch of the National Bank of Greece and the Ionian University in Smyrna and the way in which it was presented by the newspapers of that time. The final issue studied is the image of the Greek administration during the last efforts for the independence of Ionia in 1922 and the role of the Greek press in shaping this image.

Keywords

High Commission of Smyrna, Aristides Stergiadis, landing of the Greek army, National Bank of Greece, Ionian University, "National Defense", "Asia Minor Defense", 1922

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Abstract	6
Εισαγωγή.....	8
1. Η απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη	11
1.1. Η θερμή υποδοχή του ελληνικού στρατού	11
1.2. Η ελληνοτουρκική σύγκρουση.....	14
1.3. Η στάση των Δυνάμεων μετά τα αιματηρά γεγονότα.....	18
2. Το έργο της ελληνικής διοίκησης στον Τύπο.....	20
2.1 Το υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος στη Σμύρνη.....	25
2.1.1. Η ίδρυση και η παρουσία του υποκαταστήματος της Ε.Τ.Ε στη Σμύρνη.....	25
2.1.2. Το έργο της Ε.Τ.Ε μέσα από τον Τύπο.	28
2.2. Το Πανεπιστήμιο της Σμύρνης.....	34
2.2.1. Η ίδρυση και οργάνωση του Ιωνικού Πανεπιστημίου.....	34
2.2.2. Το Πανεπιστήμιο στον ελληνικό Τύπο	39
3. Η εικόνα της ελληνικής διοίκησης στον Τύπο κατά το τελευταίο έτος (1922)	43
3.1. Οι κινήσεις για αυτονομία.....	43
3.2. Η εικόνα της ελληνικής διοίκησης στον Τύπο από τον Μάρτιο έως τον Αύγουστο του 1922	47
Συμπεράσματα	55
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	60
Παράρτημα.....	66

Εισαγωγή

«*Φαινόμενο από τα πιο ενδιαφέροντα και σημαντικά στη ζωή των σύγχρονων κοινωνιών, ο Τύπος, με τη διπλή του φύση - αγαθό παιδείας και συνάμα προϊόν εμπορεύσιμο, που υπόκειται στους νόμους της αγοράς - αποτελεί συνάρτηση και έκφραση της πνευματικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής*» (Δρούλια, 2008 : 13). Με άλλα λόγια ο Τύπος και η κοινωνία είναι έννοιες στενά συνδεδεμένες. Βασική προϋπόθεση για την κυκλοφορία του Τύπου είναι η ύπαρξη οργανωμένης κοινωνίας ή οργανωμένου εθνικού βίου και, αντιστρόφως, ο Τύπος αποτελεί αδιαμφισβήτητο σημαντικό εργαλείο «μεσολάβησης» στη λειτουργία της οργανωμένης κοινωνίας ή του οργανωμένου εθνικού βίου. (Δρούλια, 2008 : 13) Σκοπός του Τύπου κατά τον 20^ο αιώνα δεν ήταν απλώς η ενημέρωση του κοινού αλλά ο σχολιασμός των γεγονότων της επικαιρότητας, η ανάδειξη ή απόκρυψη ενός προβλήματος, η κριτική προσώπων και ενεργειών, η αντιπαράθεση ή σύνταξη με την εκάστοτε εξουσία και η εναντίωση ή εξυπηρέτηση διάφορων συμφερόντων. Ο Τύπος διέθετε δηλαδή δύναμη πολιτική - όχι υπό την έννοια της παρέμβασης στην ίδια την εξέλιξη των γεγονότων αλλά στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, η οποία με τη σειρά της έχει τη δύναμη να διαμορφώσει τα πολιτικά τεκταινόμενα. (Παπαστάθη, 2017 : 16)

Αβίαστα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα πως ο Τύπος αποτελεί σημαντική μαρτυρία της εποχής εντός της οποίας λειτουργεί. Για τον λόγο αυτό καθίσταται πολύτιμο εργαλείο του ιστορικού ερευνητή. Παρόλο που η μαρτυρία αυτή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ουδέτερη ή αδιάβλητη (Μπουκάλας, 2015), με μια προσεκτική συγκριτική μελέτη ο ιστορικός έχει τη δυνατότητα να σφυγμομετρήσει τις τάσεις και τις απόψεις της κοινωνίας ή της πολιτικής σε κάθε εποχή.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της εικόνας της ελληνικής διοίκησης της Σμύρνης στον ελληνικό Τύπο κατά την περίοδο 1919 – 1922. Παρόλο που οι εξελίξεις στον διπλωματικό και στρατιωτικό τομέα φαίνεται να μονοπωλούν το ενδιαφέρον του Τύπου της εποχής ως προς το ζήτημα της Ιωνίας, στη συγκεκριμένη εργασία υπάρχει η φιλοδοξία να αναδειχθούν πτυχές της ελληνικής διοίκησης στον ελληνικό Τύπο που μέχρι τώρα δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς. Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ζητούμενα που τίθενται είναι τα εξής :

1. η μελέτη της αρθρογραφίας στον ελληνικό Τύπο αναφορικά με την απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη τον Μάιο του 1919 και τα αιματηρά γεγονότα που ακολούθησαν,
2. η μελέτη της αρθρογραφίας στον ελληνικό Τύπο σχετικά με το έργο που διετέλεσε η ελληνική διοίκηση στη Σμύρνη κατά την περίοδο 1919 – 1922 και, πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με την ίδρυση του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος και του Ιωνικού Πανεπιστημίου και
3. η μελέτη της αρθρογραφίας στον ελληνικό Τύπο αναφορικά με την εικόνα της ελληνικής διοίκησης κατά το τελευταίο έτος (1922) της ελληνικής παρουσίας στην Ιωνία στο πλαίσιο του αυτονομιστικού κινήματος.

Η έρευνα βασίζεται κυρίως στη μελέτη του ελληνόγλωσσου σμυρναϊκού Τύπου της περιόδου 1919 – 1922. Πρόκειται για τις εφημερίδες *Αμάλθεια*, *Κόσμος* και *Θάρρος*. Επειδή, ωστόσο, πολλά φύλλα από την περίοδο 1919 – 1921 δεν έχουν διασωθεί (με εξαίρεση την εφημερίδα *Κόσμος*) και δεδομένης της λογοκρισίας που ασκήθηκε από την Ύπατη Αρμοστεία Σμύρνης στις εφημερίδες αυτές, η έρευνα επεκτείνεται και στον Τύπο του ελλαδικού αλλά και αμερικανικού χώρου για λόγους πληρότητας και αντικειμενικότητας. Η επιλογή των εφημερίδων αυτών έγινε με κριτήριο τον ιδιαίτερο ιδεολογικό προσανατολισμό που χαρακτήριζε τις εφημερίδες της εποχής. Έτσι, έχουν επιλεγεί α) από τις βενιζελικές η *Εμπρός* (Αθήνα), *Ακρόπολις* (Αθήνα) και ο *Εθνικός Κήρυξ* (Νέα Υόρκη), β) από τις φιλοβασιλικές η *Σκριπ* (Αθήνα), *Πρωινή* (Αθήνα) και *Ατλαντίς* (Νέα Υόρκη) και γ) από τις αριστερές η εφημερίδα *Ριζοσπάστης*. Συμπληρωματικά μελετήθηκαν και οι εφημερίδες *Μακεδονία*, *Εστία* και *Πατρίς*.

Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο να διευκρινιστούν δύο ζητήματα. Πρώτον, με τον όρο *Ελληνική Διοίκηση Σμύρνης* εννοείται η διοίκηση μετά τον Αύγουστο του 1920, όταν πια είχε υπογραφεί η Συνθήκη των Σεβρών και η διοίκηση της Σμύρνης είχε επίσημα παραχωρηθεί από τους Συμμάχους στην Ελλάδα για τα επόμενα πέντε χρόνια. Η περίοδος από την απόβαση του ελληνικού στρατού στην πόλη μέχρι και την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών είναι γνωστή με τον όρο «Ύπατη Αρμοστεία Σμύρνης». Ωστόσο, ο όρος *ελληνική διοίκηση* στον τίτλο της παρούσας εργασίας συμπεριλαμβάνει και τις δύο περιόδους, με κριτήριο τον –

ουσιαστικά - ενιαίο τρόπο άσκησης της διοίκησης υπό τις εντολές του ίδιου προσώπου, δηλαδή του Αριστείδη Στεργιάδη.

Η δεύτερη διευκρίνιση αφορά στο σύστημα χρονολόγησης. Κατά την περίοδο 1919 – 1922 η οθωμανική αυτοκρατορία και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής έχουν ήδη υιοθετήσει το γρηγοριανό (νέο) ημερολόγιο αλλά στην Ελλάδα ισχύει ακόμη το ιουλιανό (παλαιό) ημερολόγιο. Επειδή στη βιβλιογραφία κυριαρχεί η χρονολόγηση με βάση το παλαιό ημερολόγιο και δεδομένου ότι στις σμυρναϊκές εφημερίδες αναφέρονται και οι δύο ημερομηνίες, προς διευκόλυνση της συγγραφέως προτιμήθηκε οι παραπομπές να γίνονται με βάση το παλαιό ημερολόγιο. Εξαίρεση αποτελεί μόνο ο Τύπος της Αμερικής, στον οποίο οι παραπομπές γίνονται με βάση το νέο ημερολόγιο, όπως, δηλαδή, οι ημερομηνίες αναγράφονται στα φύλλα.

Κλείνοντας, θα ήθελα να εκφράσω τη βαθιά μου ευγνωμοσύνη στον κ. Λούπα Αθανάσιο για την ανεκτίμητη συνεισφορά του στην εκπόνηση της εργασίας μου. Η αυστηρότητα, η υπευθυνότητα και η διεξοδικότητα με τις οποίες αντιμετώπισε το έργο μου συνέβαλαν όχι μόνο στη βελτίωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας αλλά πολύ περισσότερο στην ενίσχυση των ερευνητικών μου δεξιοτήτων. Εκτιμώ βαθύτατα τον χρόνο και την προσοχή που διέθεσε όλο αυτό το διάστημα για την αξιολόγηση της εργασίας μου. Τις θερμές μου ευχαριστίες οφείλω, επίσης, και στον κο Αποστολόπουλο Δημήτριο για τον χρόνο που αφιέρωσε στη μελέτη της εργασίας μου αλλά για τις πολύ χρήσιμες επισημάνσεις του επί του τελικού κειμένου. Τέλος, μέσα από την καρδιά μου ευχαριστώ τις γιαγιάδες μου, Καρανάσου Ελένη & Ευστρατίου Μαρία, και τους παππούδες μου, Καρανάσο Αθανάσιο & Ευστρατίου Ελευθέριο, στους οποίους αφιερώνω και την παρούσα διπλωματική εργασία. Χάρη σ' αυτούς, το επιστημονικό μου ενδιαφέρον για τη Μικρασία γεννήθηκε, ενισχύθηκε και θα διατηρηθεί αμείωτο παντοτινά.

1. Η απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη

1.1. Η θερμή υποδοχή του ελληνικού στρατού

Κατά τα δύο πρώτα χρόνια του Μικρασιατικού Πολέμου (1919 – 1921) απουσιάζουν σχεδόν εντελώς από τον ελληνικό Τύπο οι αναφορές στις στρατιωτικές εξελίξεις. Η παρουσία των στρατιωτικών ζητημάτων στις εφημερίδες εμφανίστηκαν κυρίως από την άνοιξη του 1921, όταν άρχισαν οι επιστρατεύσεις για το μέτωπο. Κατά τη διάρκεια της βενιζελικής περιόδου, η λογοκρισία στην αρθρογραφία που αφορούσε τον στρατό φαινόταν δικαιολογημένη για την εξυπηρέτηση των αναγκών του Πολέμου. Οι βενιζελικοί παρουσίαζαν τον πόλεμο στη Μικρά Ασία ως μια διπλωματική επιχείρηση, κατά την οποία η Ελλάδα θα πραγμάτωνε με λίγες μόνο θυσίες τη Μεγάλη Ιδέα. Ο Τύπος παρουσίαζε, συνεπώς, το αφήγημα της «βελούδινης κατοχής». Ωστόσο, όταν, μετά την εκλογική ήττα του Βενιζέλου τον Νοέμβριο του 1920, ανέλαβαν την εξουσία οι αντιβενιζελικοί, το νέο αφήγημα περί ενός σύντομου πολέμου (*Εσπερινή*, 31.12.1920 & 3.1.1921) που θα πραγμάτωνε ότι η βενιζελική τακτική άφησε ανολοκλήρωτο κατέκλυσε τον Τύπο της εποχής. (Πυρπιρή, 2023 : 22-23)

Από τον Μάρτιο, συνεπώς, του 1921 στον Τύπο επικρατεί ένα κλίμα ευφορίας και εύκολης επικράτησης. Όταν θα έπρεπε να δημοσιεύσουν τα νέα για κάποια στρατιωτική αποτυχία, πάντα συνοδεύονταν από την επίρριψη ευθύνης στην προδοτική δράση των βενιζελικών ή στην έλλειψη στήριξη από τους συμμάχους. Βέβαιο, πάντως, είναι ότι σχεδόν για το σύνολο του Τύπου η επικρατούσα άποψη ήταν ότι η ελληνική παρουσία στη Μικρά Ασία έπρεπε να συνεχιστεί μέχρι την ευόδωση των ελληνικών βλέψεων στην περιοχή. (Πυρπιρή, 2023 : 23-24) Στο παρόν κεφάλαιο η έρευνα περιορίζεται μόνο στην ανάλυση της εικόνας της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη τη μέρα της απόβασης τους ελληνικού στρατού στην περιοχή και των ελληνοτουρκικών συγκρούσεων στην προκυμαία της πόλης.

Στις 30 Απριλίου ξεκίνησε, με άκρα μυστικότητα, νηοπομπή, αποτελούμενη από 18 ελληνικά μεταγωγικά, 3 αγγλικά και 4 ελληνικά αντιτορπιλικά, η οποία κατέφθασε στη Γέρα της Μυτιλήνης το μεσημέρι της 1ης Μαΐου 1919. Θα διανυκτέρευε εκεί και

την επομένη θα αποβιβαζόταν στη Σμύρνη, όπως ακριβώς όριζε η εντολή των Συμμάχων. Ο ναύαρχος Κάλθορπ διακοίνωσε στον βαλή της Σμύρνης ότι τα Συμμαχικά αγήματα θα καταλάβουν τα εξωτερικά φρούρια. Αυτό προκάλεσε τις πρώτες αντιδράσεις των Τούρκων αλλά και την αγωνία των Ελλήνων της πόλης. Στις 4 το απόγευμα, πλήθος Ελλήνων συγκεντρώθηκε στην Αγία Φωτεινή για να πληροφορηθούν το μήνυμα της απελευθέρωσης από τον Μητροπολίτη Χρυσόστομο και να ακούσουν, δια στόματος του πλοιάρχου Μαυρουδή, το διάγγελμα του Βενιζέλου. (Αλλαμανή - Παναγιωτοπούλου, 2015a : 116 -117)

Στις 2 Μαΐου 1919 στις 8.00 π.μ οι Έλληνες στρατιώτες άρχισαν να αποβιβάζονται στη Σμύρνη με επικεφαλής τους εύζωνες του 1/38 Τάγματος Ευζώνων με διοικητή τον Δ. Σταυριανόπουλο. Χιλιάδες Έλληνες μαζί με τον μητροπολίτη Χρυσόστομο υποδέχτηκαν τον ελληνικό στρατό με δάκρυα στα μάτια. Ανάμεσα τους βρίσκονταν και Αρμένιοι, Εβραίοι και μερικοί Τούρκοι. Ελληνικές σημαίες κυμάτιζαν σε ολόκληρη την παραλιακή λεωφόρο. (Μιχαηλίδης, 2019 : 24 & Dobkin, 2014 : 90)

Οι εφημερίδες *Εμπρός* και *Μακεδονία* στις 2 Μαΐου 1919 δημοσίευσαν με έκδηλο ενθουσιασμό την ελληνική απόβαση στη Σμύρνη σε πρωτοσέλιδα (βλ. παράρτημα 1.1). Η *Εμπρός* με τόνο πανηγυρικά και, συνάμα, συγκινησιακά φορτισμένο, συνέδεε τη μικρασιατική εκστρατεία με την Ελληνική Επανάσταση του 1821. (*Εμπρός*, 2.5.1919) Ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας που ξεκίνησε πριν έναν σχεδόν αιώνα παρουσιαζόταν να συνεχίζεται αδιάλειπτα – είτε εναντίον της οθωμανικής Τουρκίας είτε εναντίον άλλων εθνών (Αλβανών, Βουλγάρων) - μέχρι την απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη. (Πλουμίδης, 2016 : 15)

Η *Μακεδονία* με περίσσια υπερηφάνεια υπενθύμισε στους αναγνώστες πως ήδη από την 26^η Απριλίου, εν μέσω γενικής απαισιοδοξίας για τα εθνικά ζητήματα, είχε προαναγγείλει την ευχάριστη είδηση. (*Μακεδονία*, 2/5/1919) Ο υπερβάλλον ενθουσιασμός για την ελληνική στρατιωτική απόβαση δεν άργησε να επιφέρει την παραπληροφόρηση. Η *Μακεδονία* την ίδια μέρα έγραφε ότι η Ιωνία κατακυρώθηκε οριστικά στην Ελλάδα. (*Μακεδονία*, 2/5/1919)

Την απόβαση του ελληνικού στρατού υποδέχθηκε πανηγυρικά¹ και η εφημερίδα *Ριζοσπάστης*, που αποτελούσε το επίσημο δημοσιογραφικό όργανο του Σ.Ε.Κ.Ε.

¹ Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει σαφές ότι η στάση του *Ριζοσπάστη* στη συνέχεια μεταβλήθηκε ραγδαία. Ένα μήνα μετά την απόβαση χαρακτήριζε τον πόλεμο ως ωμό, κεφαλαιοκρατικό και

Παρόλο που η πολιτική του συγκεκριμένου κόμματος ήταν εξ αρχής αντιπολεμική και προωθούσε την ειρηνιστική διευθέτηση του Α' Παγκοσμίου Πολέμου με βάση τη λενινιστική αρχή «*όχι προσαρτήσεις ή αποζημιώσεις*», παρουσίασε το γεγονός της απόβασης ως «*μία απαρχή άπονομής δικαιοσύνης εις τούς μικρούς λαούς, εις τούς δυναστευομένους πληθυσμούς*» (Ριζοσπάστης, 2.5.1919) διακρίνοντάς το από τα ιμπεριαλιστικά πραξικοπήματα άλλων κρατών και, πιο συγκεκριμένα, από την ιταλική κατάληψη της Αττάλειας (βλ. παράρτημα 1.2). (Πλουμίδης, 2016 : 235, 278)

Την επομένη της απόβασης η εφημερίδα *Εμπρός* δημοσίευσε την προκήρυξη του Συνταγματάρχη Ζαφειρίου, επικεφαλής της στρατιωτική κατοχής, η οποία τοιχοκολλήθηκε (στις 2 Μαΐου) σε όλα τα σημεία της Σμύρνης, με σκοπό να κατευνάσει τα πνεύματα στην πόλη. (*Εμπρός*, 3.5.1919)

«Ἡ κατοχὴ αὕτη σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξασφάλασιν τῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν προστασίαν ἐν γένει τῆς ἐννόμου τάξεως. Οὐδαμῶς νὰ προκατάλαβῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως περὶ τῆς τύχης ἑδαφῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἄλλως τε ἐπὶ τρεῖς χιλιάδας ἔτη τοσούτοι δεσμοὶ συνδέουσι τὴν Ἑλλάδα.[...]» (*Εμπρός*, 3.5.1919)

Ο Συνταγματάρχης Ζαφειρίου τόνιζε πως οι πολιτικές και θρησκευτικές αρχές θα συνέχιζαν κανονικά τη λειτουργία τους και δεσμευόταν η λειτουργία αυτή να προστατεύεται από τον ελληνικό στρατό κατοχής. Το στράτευμα όφειλε να σεβαστεί όλες τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου. Τέλος, προέτρεπε τον σμυρναϊκό λαό να μη διστάσει να υποβάλει οποιοδήποτε παράπονο στον ελληνικό στρατό και ζήτησε να επιστρέψουν ήσυχα στην καθημερινότητά τους, έως ότου η Συνδιάσκεψη αποφασίσει την οριστική τύχη της πατρίδας τους. (*Εμπρός*, 3.5.1919)

ιμπεριαλιστικό, ζητούσε γενική αποστράτευση και ασκούσε μετριοπαθή κριτική προς την κυβέρνηση των Φιλελευθέρων για το γεγονός ότι δεν υπολόγισε σωστά τους κινδύνους της εκστρατείας. (Ριζοσπάστης, 30.5.1919 & 1.7.1919) Από τον Ιούνιο του 1920, αφού το Σ.Ε.Κ.Ε είχε προσχωρήσει στην Γ' Κομμουνιστική Διεθνή (Κομιντέρν) και στη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία (ΒΚΟ) (Απρίλιος 1920), ο Ριζοσπάστης – ακολουθώντας πιστά την πολιτική της Κομιντέρν - άρχισε να καταγγέλλει την Ελλάδα ότι εξυπηρετούσε τα ιμπεριαλιστικά σχέδια των συμμάχων της (Ριζοσπάστης, 1.6.1920). (Πλουμίδης, 2016 : 278)

1.2. Η ελληνοτουρκική σύγκρουση

Την ημέρα της απόβασης του ελληνικού στρατού οι Τούρκοι στη Σμύρνη διαδήλωναν, μοίραζαν προκηρύξεις και διένειμαν όπλα. Από νωρίς το πρωί οργάνωναν την αντίσταση τους στα σχέδια των Συμμάχων. Οι Ιταλοί, έδειξαν από την πρώτη κιόλας στιγμή την φιλοτουρκική τους στάση, καθώς άνοιξαν τις πόρτες των φυλακών, τις οποίες διοικούσαν οι ίδιοι, και απελευθέρωσαν Τούρκους καταδίκους, οι οποίοι αμέσως ενώθηκαν με τους εξεγερθέντες Τούρκους. (Αλλαμανή – Παναγιωτοπούλου : 2015a : 118)

Από την προηγούμενη νύχτα οι Σύμμαχοι είχαν φροντίσει να περιοριστούν μερικές εκατοντάδες Τούρκοι στρατιώτες και αξιωματικοί στους τουρκικούς στρατώνες (Dobkin, 2014 : 90). Καθώς οι πρώτες γραμμές του αποσπάσματος πλησίαζαν στο Διοικητήριο, οι Τούρκοι που είχαν στήσει ενέδρα στους Έλληνες στρατιώτες, άρχισαν να πυροβολούν και να πετούν χειροβομβίδες (Αλλαμανή – Παναγιωτοπούλου, 2015a : 118). Οι Έλληνες στρατιώτες ξεκίνησαν να πυροβολούν στα τυφλά, ενώ Έλληνες κάτοικοι εκμεταλλεύτηκαν την περίσταση, για να εμπλακούν στη σύρραξη και να επιτεθούν σε Τούρκους. (Dobkin, 2014 : 90 - 91).

Το αποτέλεσμα της συμπλοκής (που διήρκεσε περίπου 1 ώρα και σταμάτησε εξαιτίας μιας ραγδαίας βροχής) ήταν 47 νεκροί και τραυματίες διαφόρων εθνοτήτων. Από την πλευρά των Ελλήνων υπήρξαν 2 νεκροί στρατιώτες και 9 τραυματίες άμαχοι, ενώ από την πλευρά των Τούρκων σκοτώθηκαν 5 στρατιώτες και τραυματίστηκαν 8 αξιωματικοί και 8 οπλίτες. Ωστόσο, αναφορές σχετικά με το γεγονός δείχνουν ότι οι νεκροί την ημέρα της απόβασης ανέρχονταν σε πολύ μεγαλύτερο αριθμό (200 – 300 Τούρκοι και περίπου 100 Έλληνες), ενώ ο αριθμός των τραυματιών δεν ήταν καν δυνατό να υπολογιστεί (Dobkin, 2014 : 90 - 91). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα βίαια γεγονότα δεν περιορίστηκαν στην περιοχή της προκυμαίας αλλά μεταδόθηκαν γρήγορα στην τουρκική συνοικία και στα γύρω χωριά. Έλληνες άμαχοι, ενθαρρυμένοι από το αίσθημα ασφάλειας που τους παρείχε η παρουσία του ελληνικού στρατού, όρθωσαν το ανάστημά τους και βρήκαν την κατάλληλη ευκαιρία να εκδικηθούν εκείνους τους Τούρκους με τους οποίους είχαν παλιές διαφορές : έκλεψαν, βίασαν και φόνευσαν. (Αλλαμανή – Παναγιωτοπούλου, 2015a : 118· Dobkin, 2014 : 91· Ριζάς, 2015 : 91)

Αφού ερευνήθηκαν τα κτήρια από τα οποία προήλθαν οι πυροβολισμοί, συνελήφθησαν πάνω από 1000 Τούρκοι, όλοι οι υπάλληλοι του Διοικητηρίου (που ήταν το κέντρο της αντίστασης) αλλά και ο βαλής της Σμύρνης. Όλα αυτά ενίσχυσαν την τουρκική αντίσταση με αποτέλεσμα καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας να προκληθούν πολλά μεμονωμένα επεισόδια. (Αλλαμανή – Παναγιωτοπούλου, 2015a : 118). Ωστόσο, η έκρυθμη κατάσταση χαλιναγωγήθηκε ταχύτατα. Το γεγονός αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία, εάν αναλογιστεί κανείς ότι οι Σύμμαχοι έστειλαν ελληνικά στρατεύματα για να καταλάβουν μια περιοχή όπου ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού έτρεφε έντονα ανθελληνικά αισθήματα. (Dobkin, 2014 : 91)

Τα επεισόδια μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων στην προκυμαία της Σμύρνης κατά την ημέρα της απόβασης δεν θίχτηκαν αμέσως στον Τύπο της Ελλάδας. Η εφημερίδα *Εμπρός* παρουσιάζει σε πρωτοσέλιδο (βλ. παράρτημα 1.3) τη συμπλοκή με καθυστέρηση δύο ημερών, δηλαδή στις 4 Μαΐου 1919, υπό τον τίτλο «*Η δολοφονική ενέδρα των Τούρκων εις το Διοικητήριο*». (*Εμπρός*, 4.5.1919) Στο άρθρο παρουσιάζεται η άποψη ότι το κίνημα των Τούρκων ήταν προμελετημένο από Τούρκους αξιωματικούς και όργανα του Κομιτάτου. Αναφέρεται, επίσης, ότι οι ανακρίσεις που διενεργήθηκαν αμέσως μετά τη συμπλοκή έδειξαν ότι οι Τούρκοι είχαν προετοιμάσει την αντίσταση στην επικείμενη ελληνική στρατιωτική απόβαση, καλώντας με προκηρύξεις τον τουρκικό λαό να εναντιωθούν στους «Γκιαούρηδες». Σύμφωνα, πάντα, με το άρθρο ο Συνταγματάρχης Ζαφειρίου ζήτησε από τον Άγγλο Αρχιναύαρχο Κάλθορπ να απομακρυνθεί αμέσως ο τουρκικός στρατός από τη Σμύρνη. Το αίτημα εισακούστηκε και ο τουρκικός στρατός μεταφέρθηκε εκτός της πόλης. (*Εμπρός*, 4.5.1919)

Με την ίδια καθυστέρηση δημοσίευσε και η εφημερίδα «*Μακεδονία*» το γεγονός της συμπλοκής μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων κατά την ημέρα της απόβασης του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη. Η είδηση δεν εμφανίστηκε ως πρωτοσέλιδο και σχολιάστηκε με πολύ συνοπτικό τρόπο, επιφέροντας τον ελληνικό στρατό. Το άρθρο κλείνει με τη φράση «*πλήρης τάξις επικρατεί ήδη εν τη πόλει*» προσπαθώντας να καθησυχάσει τους αναγνώστες. (*Μακεδονία*, 4.5.1919). Την επόμενη κιόλας μέρα το θέμα της ελληνοτουρκικής σύγκρουσης γίνεται πρωτοσέλιδο και στην εφημερίδα *Μακεδονία* (*Μακεδονία*, 5.5.1919)

Η καθυστέρηση αυτή δεν φαίνεται να είναι τυχαία. Ο Βενιζέλος προσπαθούσε να αποφύγει οτιδήποτε θα οδηγούσε τους συμμάχους στο συμπέρασμα ότι ο ελληνικός στρατός παραβίαζε την εντολή που είχε λάβει. Η πρόκληση επεισοδίων εξαιτίας του ελληνικού στρατού ή η αδυναμία του να επιβάλει την τάξη στις περιοχές ευθύνης του θα δυσαρεστούσε τους συμμάχους. (Πυρπιρή, 2023 : 36) Η καθυστέρηση, λοιπόν, οποιασδήποτε δημοσιογραφικής αναφοράς σχετικά με τις ελληνοτουρκικές συγκρούσεις τη μέρα της απόβασης του ελληνικού στρατού στην προκυμαία της Σμύρνης προέκυψε ενδεχομένως από την προσπάθεια να κερδηθεί ο απαραίτητος χρόνος προκειμένου να διενεργηθεί ο απαιτούμενος έλεγχος για τους υπαίτιους και να σχεδιαστεί ο τρόπος με τον οποίο το γεγονός θα επικοινωνούνταν στη δημόσια σφαίρα με τις λιγότερες δυνατό επιπτώσεις για την ελληνική πλευρά.

Όταν ο Βενιζέλος πληροφορήθηκε (4 Μαΐου) τα γεγονότα στη Σμύρνη, παρακάλεσε τον Εμμ. Ρέπουλη να μεταβεί εκεί, προκειμένου να εξασφαλίσει γρήγορα την εύρυθμη λειτουργία των τουρκικών πολιτικών αρχών. Η εντολή των Συμμάχων ξεκαθάριζε πως η ελληνική παρουσία δεν θα επενέβαινε στο έργο της πολιτικής και θρησκευτικής διοίκησης αλλά θα είχε μόνο στρατιωτικό χαρακτήρα. Έπειτα, ζήτησε να τον ενημερώσουν για το ύψος των υλικών ζημιών, να συγκληθεί στρατοδικείο για την τιμωρία των υπευθύνων και να απελαθούν οι ταραξίες. Συμβούλεψε, επίσης, τις στρατιωτικές αρχές να συνεργαστούν με τον Χρυσόστομο και τους έγκριτους πολίτες της Σμύρνης και να παροτρύνουν τον ελληνικό λαό να δείξει ψυχραιμία. (Αλλαμανή – Παναγιωτοπούλου, 2015 α : 118)

Η τάξη αποκαταστάθηκε πλήρως τις αμέσως επόμενες μέρες. Στις 5 Μαΐου το στρατοδικείο έκρινε ενόχους 54 άτομα. Τρεις Έλληνες στρατιωτικοί καταδικάστηκαν σε θάνατο - εκτελέστηκαν, μάλιστα, δημόσια την ίδια μέρα – και τέσσερεις σε ισόβια καταναγκαστικά έργα. Στους υπόλοιπους επιβλήθηκαν διάφορες αυστηρές ποινές, από δύο έως είκοσι χρόνια. Οι τουρκικές αρχές αποκαταστάθηκαν στις 6 Μαΐου. Στις 8 Μαΐου κατέφθασε στη Σμύρνη ο Αριστείδης Στεργιάδης, ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντά του ως αρμοστής Σμύρνης. (Αλλαμανή – Παναγιωτοπούλου, 2015 α : 118)

Ο Βενιζέλος στο επόμενο διάστημα προσπάθησε με κάθε τρόπο να διαφυλάξει την τιμή του ελληνικού στρατού και της χώρας δίνοντας εξηγήσεις παντού. Όπως χαρακτηριστικά εντοπίζουμε σε επιστολή προς έναν ξένο φίλο, αναφέρθηκε στα

αυστηρά μέτρα που έλαβε ο διοικητής Σμύρνης Στεργιάδης για όλους αυτούς που άδραξαν την ευκαιρία από την ταραχή που προκλήθηκε εξαιτίας των μαχών στην πόλη και προέβησαν σε αρπαγές τουρκικών περιουσιών. Διαβεβαίωσε για την άριστη συμπεριφορά του ελληνικού στρατεύματος και για την επιθυμία του να τιμωρηθούν όσοι έχουν προξενήσει ταραχές. Για τον λόγο αυτό διέταξε τη διεξαγωγή επιτόπιας ειδικής ανακρίσεως που θα αποκάλυπτε όλους τους υπαίτιους. (Βενιζέλος, Ψηφιακό Αρχείο Βενιζέλου, Φακ. 267/ αριθ. τεκμηρίου 35, 1919)

Αξίζει πάντως να σημειωθεί πως οι Έλληνες στη Σμύρνη υποστήριζαν επίμονα ότι η σύγκρουση είχε υποκινηθεί από τους Ιταλούς. Με καχυποψία, μάλιστα, αντιμετωπίστηκε από τους Έλληνες της περιοχής η επίσκεψη ανώτατου Ιταλού αξιωματικού του ναυτικού στον Βρετανού ναύαρχο αμέσως μετά τη συμπλοκή, προκειμένου να τονίσει ότι τα γεγονότα στην προκουμαία απέδειξαν πόσο ανίκανοι ήταν οι Έλληνες να διατηρήσουν ειρηνική κατοχή. Η μυστηριώδης δραπετεύση κακοποιών στοιχείων από τις φυλακές της Σμύρνης την αμέσως προηγούμενη νύχτα θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στη μελέτη των πραγματικά υπεύθυνων για τη συμπλοκή στην προκουμαία τη μέρα της ελληνικής απόβασης. (Dobkin, 2014 : 93)

Πάντως, σε ένα τόσο αρνητικό για την Ελλάδα κλίμα, ο ελληνικός Τύπος, όπως ήταν φυσικό, επιχείρησε να διασκεδάσει τις εντυπώσεις και να ωραιοποιήσει την κατάσταση. Οι ελληνικές εφημερίδες υποβίβασαν τα επεισόδια που προκλήθηκαν κατά την απόβαση του ελληνικού στρατού (*Εστία*, 8.5.1919) αλλά και το πόρισμα της Διασυμμαχικής Ανακριτικής Επιτροπής. Το γεγονός παρουσιάστηκε ως μεμονωμένο, οι ευθύνες επιρρίφθηκαν σε μοχθηρούς και ύπουλους εχθρούς και τονίστηκε ότι οι – ελάχιστοι – Έλληνες πρωταίτιοι τιμωρήθηκαν παραδειγματικά (*Πατρίς*, 19, 26 και 30.8.1919). (Πυρπική, 2023 : 36 – 38) Η εικόνα της ελληνικής παρουσίας στη Σμύρνη έπρεπε πάση θυσία να διαφυλαχτεί και ο ελληνικός Τύπος ενήργησε σύσσωμα προς αυτή την κατεύθυνση.

1.3. Η στάση των Δυνάμεων μετά τα αιματηρά γεγονότα

Τα ελαφρυντικά των Ελλήνων δεν φαίνεται να λήφθηκαν υπόψη στο πόρισμα της Ανακριτικής Επιτροπής, την οποία αποφάσισαν να συστήσουν οι Δυνάμεις μετά από την καταγγελία του σείχουλισλάμη πως 8500 Τούρκοι κατά τη διάρκεια των γεγονότων της Σμύρνης, του Αϊδινίου και του Αϊβαλί και πως ακόμη 1500 αγνοούνται. Η Επιτροπή ήταν αρμόδια να ρίξει φως στις καταγγελίες περί αυθαιρεσιών του ελληνικού στρατού τη μέρα της απόβασης του στη Σμύρνη αλλά και κατά τη διάρκεια της επέκτασης της ζώνης κατοχής. Οι Έλληνες τέθηκαν σε θέση κατηγορουμένου και οι Ιταλοί – που ήταν προκατειλημμένοι απέναντί τους – βρίσκονταν ανάμεσα στους δικαστές. (Αλλαμανή – Παναγιωτοπούλου, 2015c : 125)

Η Επιτροπή δεν επέτρεψε στους Έλληνες να ακούσουν τις κατηγορίες που τους προσήπταν αλλά ούτε να καλέσουν μάρτυρες προς υπεράσπισή τους. Για τον λόγο αυτό ο Λούντ Τζωρτζ απαίτησε και κατάφερε να μη δημοσιευτεί η έκθεση της Επιτροπής. Εντούτοις, αυτή διέρρευσε με κάποιο τρόπο στον τουρκικό Τύπο, ο οποίος το δημοσίευσε πάραυτα με ποικίλες αλλοιώσεις. Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει, πάντως, είναι ότι στα σημεία, όπου η Επιτροπή θεωρούσε τους Έλληνες ενόχους, δεν δίσταζε να το δηλώσει. Στα σημεία, όμως, όπου οι Έλληνες κρίνονταν αθώοι, η Επιτροπή απέφευγε να ρίξει την ευθύνη στους Τούρκους και ελάφρυνε τη θέση τους δηλώνοντας ότι για τα ζητήματα αυτά ευθύνονταν *«τα μίση που υπάρχουν επί αιώνες ανάμεσα σε Τούρκους και Έλληνες»*. (Dobkin, 2014 : 97 - 98)

Το πόρισμα της Επιτροπής παρουσιάστηκε στις 26 Οκτωβρίου 1919. Ο Γάλλος πρωθυπουργός Κλεμανσώ υπενθύμισε στους Έλληνες πως η κατοχή είναι προσωρινή και τους συμβούλεψε να μην ενεργούν ως κατακτητές. Ο Ιταλός αντιπρόσωπος συμφώνησε μαζί του και πρόσθεσε, προς υπεράσπιση των Τούρκων, πως στην Ιταλική ζώνη οι σχέσεις με τους Τούρκους είναι άριστη. Μόνο ο λόρδος Μπάλφουρ διαφώνησε με κάποιες προτάσεις της Επιτροπής και προσπάθησε να υπενθυμίσει πόσο σημαντική είναι η παρουσία του ελληνικού στρατού στην περιοχή της Μ. Ασίας. (Αλλαμανή – Παναγιωτοπούλου, 2015c : 125)

Στη *«Μακεδονία»* αναδημοσιεύτηκαν στις 3 Νοεμβρίου 1919 σχόλια των ιταλικών εφημερίδων, σύμφωνα με τα οποία, μετά την ανάγνωση των Εκθέσεων της Επιτροπής, δημιουργήθηκε τόσο άσχημη εντύπωση στη Διάσκεψη, που έθετε την

ελληνική στρατιωτική παρουσία στη Σμύρνη εν αμφιβολώ. Οι προσπάθειες του Βενιζέλου να δώσει εξηγήσεις, σύμφωνα με το τηλεγράφημα, δεν απέδωσαν και, άρα, η Ιταλία όφειλε να ζητήσει τη Σμύρνη. Όλο το εγχείρημα της ελληνικής απόβασης αποδόθηκε από τον Ιταλό ανταποκριτή στην ιμπεριαλιστική επιθυμία του Βενιζέλου, ο οποίος, ωστόσο, κατάφερε να διατηρήσει την ελληνική παρουσία στη Σμύρνη. (Μακεδονία, 3.11.1919)

Η εφημερίδα *Εμπρός* έφερε στη δημοσιότητα την απόφαση του Ανωτάτου Συμβουλίου της Διασκέψεως στις 3 Νοεμβρίου του 1919. Στο μακροσκελές άρθρο του πρωτοσέλιδου ανακοινώθηκε ότι εγκρίθηκε η παράταση της παρουσίας της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη προς απογοήτευση όλων όσοι επέμεναν ότι αυτή θα απορριφθεί. Σύμφωνα με το άρθρο, η νηφαλιότητα και αμεροληψία που επέδειξε το Ανώτατο Συμβούλιο κατάφεραν να δικαιώσουν την ελληνική πλευρά. Προβαλλόταν η αθωότητα των ελληνικών αρχών και των στρατιωτικών δυνάμεων, ενώ η ευθύνη για τα αιματηρά γεγονότα επιρριπτόταν στις βαρβαρότητες των Νεοτούρκων. Το Συμβούλιο χωρίς να παραλείψει να τονίσει τα σφάλματα στα οποία υπέπεσε η ελληνική πλευρά, αναγνώρισε ότι η ελληνική διοίκηση κατάφερε, αμέσως μετά τα γεγονότα, να επιβάλει την τάξη και να διασφαλίσει τη δικαιοσύνη, παρά το γεγονός ότι δραστηριοποιούνταν σε ένα εντελώς εχθρικό περιβάλλον, όπου ακόμη λειτουργούσαν πλήρως οι τουρκικές αρχές. (*Εμπρός*, 3.11.1919)

Ωστόσο, παρά τα ελληνικά δημοσιεύματα, τα πορίσματα της έκθεσης διόλου ικανοποιητικά δεν αποδείχθηκαν τελικά για την Ελλάδα. Η συμβολή του Μπάλφουρ στο Συμβούλιο αλλά και οι προσπάθειες για εξηγήσεις του Βενιζέλου δεν επαρκούσαν, ώστε να σώσουν την τιμή της Ελλάδας. Η απόφαση της Επιτροπής προκάλεσε ισχυρό πλήγμα στο κύρος της ελληνικής κατοχής και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη στάση των Μεγάλων Δυνάμεων και, συνεπώς, την έκβαση της Μικρασιατικής Εκστρατείας. (Αλλαμανή – Παναγιωτοπούλου, 2015c : 125)

2. Το έργο της ελληνικής διοίκησης στον Τύπο

Όταν οι ελληνικές αρχές εγκαταστάθηκαν στη Σμύρνη ήρθαν αντιμέτωπες με έναν κυκεώνα προβλημάτων που αφορούσαν στη διοίκηση και τις υποδομές της περιοχής αλλά ήταν εξαιρετικά δύσκολο να διευθετηθούν αμέσως. Εντούτοις, η Ελληνική Διοίκηση κατόρθωσε μέσα σε διάστημα ενός περίπου έτους - από την ελληνική απόβαση στη Σμύρνη (Μάιος 1919) έως τις αποφάσεις του Σαν Ρέμο (Απρίλιος 1920) - να επιτελέσει σπουδαίο έργο σε διάφορους τομείς, φροντίζοντας παράλληλα να εξασφαλίσει τα δικαιώματα όλων των εθνοτήτων της περιοχής. (Ροδάς, 2019 : 171) Σύμφωνα με την εφημερίδα *Κόσμος* το ελληνικό κράτος κατά τους πρώτους μήνες «έδινε εξετάσεις» (βλ. παράρτημα 2.1) για να εξακριβωθεί εάν πράγματι ήταν ικανό να ανταποκριθεί στο δύσκολο έργο της διοίκησης της περιοχής. (*Κόσμος*, 5.12.1919)

Η σπουδαιότητα του πολιτικού και διοικητικού έργου της Ελληνικής Διοίκησης στη Σμύρνη τεκμηριώνεται, αδιαμφισβήτητα, από πλούσιο αρχειακό υλικό. Όμως, παρόλο που αρχικά η ιστορική έρευνα για το μικρασιατικό ζήτημα είχε στραφεί σχεδόν κατά αποκλειστικότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις και στις διπλωματικές εξελίξεις, μόλις τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε έντονο ενδιαφέρον για τη μελέτη του έργου της Ελληνικής Διοίκησης στη Σμύρνη. (Θεοδώρου, 1991 : 3) Η ίδρυση, για παράδειγμα, του Ιωνικού Πανεπιστημίου και του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδας στη Σμύρνη αποτελούσαν αδιαμφισβήτητα σπουδαιότατο έργο των ελληνικών αρχών. Ωστόσο, το έργο αυτό δεν σχολιάστηκε στις διαθέσιμες εφημερίδες στον αναμενόμενο βαθμό. Έτσι, έργα που κρίθηκαν μεγίστης αξίας από τη σύγχρονη βιβλιογραφία, σχολιάστηκαν σε λίγες μόνο αράδες στις εφημερίδες που έχουμε στη διάθεσή μας.

Η αξία του έργου που επιτέλεσε η Ελληνική Διοίκηση στη Σμύρνη δεν αναγνωρίστηκε μόνο από τους Έλληνες αλλά και τους ξένους. Στις 29 Δεκεμβρίου 1919, επί παραδείγματι, η εφημερίδα *Κόσμος* αναδημοσίευσε απόσπασμα επιστολής του γαλλικού περιοδικού *L' Orient Illustré* στο οποίο αναγνωριζόταν το σημαντικό έργο της Ελληνική Διοίκηση στο θέμα της δημόσιας ασφάλειας : *ἀφ' ὅτου [...] ἤλθον οἱ Ἕλληνες ἐδῶ παρατηρεῖται μεγάλη βελτίωσις εἰς τὰς ἐν μέσῃ ὁδῷ κλοπὰς* (*Κόσμος*, 29.12.1919). Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη επιστολή μαρτυρείται πως τον αμέσως προηγούμενο χειμώνα στη Σμύρνη οι κλοπές ήταν φαινόμενο καθημερινό. Οι κλέφτες

απογύμνωναν, μάλιστα, τους διαβάτες από τα ρούχα και τα παπούτσια τους μέσα στους δρόμους, οι οποίοι – προς διευκόλυνση των ληστών - ήταν ελλιπώς φωτισμένοι (όπως άλλωστε και τα σπίτια, τα οποία φωτίζονταν με λάδι, καθώς τα κεριά ήταν ακριβά και φωταέριο ακόμη δεν υπήρχε στην πόλη). (*Κόσμος*, 29.12.1919)

Στις 14 Μαρτίου του 1920 η εφημερίδα *Κόσμος* αναδημοσίευσε δήλωση του Τούρκου διοικητή Μαγνησίας Χουσεϊν, στην οποία παραδεχόταν ότι η Ελληνική Διοίκηση επέβαλε εντός μικρού χρονικού διαστήματος παραδειγματική τάξη εξασφαλίζοντας τη συμπάθεια όλων των Μουσουλμάνων της υπό κατοχή περιφέρειας. Κατά τον Τούρκο Διοικητή η συμπεριφορά των ελληνικών αρχών της κατοχής στη Μ. Ασία ήταν *ἄμεμπτος καὶ ἀνωτέρα παντὸς ἐγκωμίου*. (*Κόσμος*, 14.3.1920)

Σημαντική πληροφόρηση για το έργο της Ελληνικής Διοίκησης στη Σμύρνη αντλείται από τη συμρναϊκή εφημερίδα *Κόσμος*. Για όλο τον Δεκέμβριο του 1919 η εφημερίδα αυτή φιλοξένησε ολόκληρη πρωτοσέλιδη στήλη για το έργο των ελληνικών αρχών. Σύμφωνα με το πρώτο της άρθρο για το θέμα αυτό (*Κόσμος*, 5.12.1919), η εφημερίδα επιθυμούσε μέσω της ανασκόπησης των πεπραγμένων της ελληνικής διοίκησης, όχι μόνο να διαψεύσει όσους δεν πίστεψαν στην ιδέα της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη (π.χ τουρκική εφημερίδα *Πεγιάμ* Κων/πολης) αλλά και να αποδείξει *«τὴν ἐκπολιτιστικὴν ιδιότητα ποῦ κλείει μέσα του τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος»*. (*Κόσμος*, 5.12.1919)

Σύμφωνα με το ίδιο έντυπο, το σπουδαιότερο έργο που διετέλεσαν οι ελληνικές αρχές στη Σμύρνη ήταν η οργάνωση των φυλακών. *«Ἄν θέλετε νὰ γνωρίσετε τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἑνὸς Κράτους ἐπισκεφθῆτε τὰς φυλακὰς του»* (*Κόσμος*, 5.12.1919). Η ελληνική διοίκηση προέβη όχι μόνο στην επισκευή των υποδομών του κτηρίου που βρισκόταν σε άθλια κατάσταση (π.χ χαλασμένα πατώματα, ελλιπής φωτισμός) αλλά βελτίωσε τον τρόπο διαβίωσης των κρατουμένων (π.χ καλύτερο φαγητό, οργάνωση φυλακισμένων στα κελιά, εμβολιασμοί). Εντός των φυλακών, μάλιστα, ξεκίνησαν τη λειτουργία τους ένα ξυλουργείο, ένα υποδηματοποιείο και ένα ραφείο. Όσοι από τους φυλακισμένους επιθυμούσαν, μπορούσαν να εργαστούν εκεί και να αμείβονται. Συμπερασματικά, η μετατροπή των φυλακών σε κατάλληλο για

διαβίωση και σωφρονισμό χώρο αποτέλεσε έναν άθλο για την ελληνική διοίκηση. (*Κόσμος*, 5.12.1919)

Το πρώτο πρόβλημα που αντιμετώπισε η ελληνική διοίκηση, σύμφωνα με την εφημερίδα *Κόσμος*, ήταν η δεινή οικονομική ζωή της περιοχής : προβλήματα στη γεωργία, τη δασμολογία, το εμπόριο και τη βιομηχανία. Σε ένα από τα κτίρια της Προκυμαίας (πριν τον κινηματογράφο Παλλάς) στεγάστηκε το τμήμα «Οικονομικών Μελετών» από την Ύπατη Αρμοστεία. Ως οικονομικός σύμβουλος του τμήματος τέθηκε ένας από τους ανώτερους υπαλλήλους της Εθνικής Τράπεζας ενώ το επιτελείο αποτελούνταν από υπαλλήλους κατάλληλα επιστημονικά καταρτισμένους για να αντεπεξέλθουν στα καθήκοντά τους. (*Κόσμος*, 6.12.1919)

Σύμφωνα με την εφημερίδα *Κόσμος*, έχουν γίνει μελέτες για το σύνολο των γεωργικών προϊόντων της περιοχής από ειδικούς επιστήμονες. Μόνο για τα καπνά έχει εκπονηθεί μελέτη 300 σελίδων που περιλαμβάνει πληροφορίες για το φυτό από τη στιγμή της φύτευσής του μέχρι την πώληση του στις αμερικανικές αγορές. Μελέτες, ωστόσο, έχουν εκπονηθεί και για προϊόντα που δεν καλλιεργούνταν ακόμη στην περιοχή (π.χ βαμβάκι, ρύζι). Τα αρδευτικά έργα που σχεδιάζονταν να υλοποιηθούν με τη χρήση των τριών ποταμών της περιοχής, θα μπορούσε να ευοδώσει πλέον την καλλιέργεια νέων προϊόντων. Όπως μάλιστα αναφέρεται στο συγκεκριμένο άρθρο «*Ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις προβλέπει νὰ μετατρέψῃ τὰ μέρη αὐτὰ εἰς νέαν Αἴγυπτον*». Για να καρποφορήσουν τα σχέδια αυτά, η ελληνική διοίκηση σκόπευε να εφαρμόσει το αγγλικό σύστημα των Γενικών Αποθηκών (Warrants). (*Κόσμος*, 7.12.1919)

Οι οικονομικές μελέτες βασίζονται, κατά την εφημερίδα *Κόσμος*, στη στατιστική επιστήμη, η οποία έως τότε ήταν άγνωστη στη Σμύρνη. Η υπηρεσία στατιστικής καταρτίζει ακριβείς απογραφές του πληθυσμού, της βιομηχανίας, της γεωγραφίας, των εργατών και των ζώων. (*Κόσμος*, 7.12.1919) Απώτερος στόχος η βελτίωση της οικονομίας της περιοχής. Για να ευοδωθούν τα σχέδια για οικονομική οργάνωση έπρεπε η ελληνική διοίκηση να προχωρήσει σε δραστικότερες ενέργειες. Έτσι, στην εφημερίδα *Κόσμος* προαναγγέλθηκε από τον Δεκέμβριο του 1919 η ίδρυση υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος στη Σμύρνη, το οποίο θα συνδράμει τα μέγιστα στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής (πρβ. στο επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας). (*Κόσμος*, 7.12.1919)

Ένα άλλο ζήτημα που αναδεικνύεται από τη μελέτη της εφημερίδας *Κόσμος* είναι το δίλημμα που αφορά τους παλιννοστούντες. Η ελληνική διοίκηση, σύμφωνα με την εφημερίδα *Κόσμος*, πάλεψε μεταξύ δύο έντονα αντιτιθέμενων απόψεων σχετικά με την παλιννόστηση : να υποστηρίξει πάση θυσία την επιστροφή των εκδιωχθέντων Ελλήνων όπως υπαγόρευε το αίσθημα της εθνικής αλληλεγγύης ή να αδρανήσει ως προς το θέμα αυτό προκειμένου να ακολουθήσει ανθρωπιστική πολιτική απέναντι στους νέους κατοίκους των εκκενωθέντων μερών. Η πολιτική που ακολούθησε ήταν συμβιβαστική. Η ελληνική διοίκηση, σύμφωνα με την *Κόσμος*, επέτρεψε την παλιννόστηση όσων ήταν οικονομικά αυτόνομοι και στους γεωργούς/εργάτες που είχαν τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν αμέσως τα μέσα για τη συντήρησή τους. (*Κόσμος*, 7.12.1919)

Σε επόμενα άρθρα της η εφημερίδα *Κόσμος* συνεχίζει να εξάγει το έργο της ελληνικής διοίκησης και στις 14 Δεκεμβρίου του 1919 κατέληξε στα εξής συμπεράσματα :

*Μέσα στους έπτά αυτούς μήνας τῆς κατοχῆς, ἡ ἑλληνικὴ διοίκησις ἐμεγαλούργησε. [...] Ἐπανάφερε τοὺς πρόσφυγας καὶ ἐπροστάτευσε στοργικὰ τοὺς Τούρκους μετανάστας. Μᾶς ἐπροστάτευσε τελείως ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιδημικὰς νόσους. Μᾶς ἀπέδωσε πλήρη ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας. Ὁργάνωσε χωροφυλακὴν καὶ σχολὴν χωροφυλακῆς. Ἐξασφαλίζει ἐργασίαν εἰς τοὺς ἀέργους, τρέφει τοὺς πεινῶντας συντηροῦσα τὸ συσσίτιον, στεγάζει τὰ ὀρφανὰ συντηροῦσα τὸ Ἐθνικὸν Οἰκοτροφεῖον. Πληρώνει τοὺς δασκάλους μας καὶ μᾶς ἐτοιμάζει νέους δασκάλους μὲ τὸ Διδασκαλεῖον τὸ ὁποῖον ἱδρύσας καὶ συντηρεῖ. Ἀπεξημίωνε ὅλους τοὺς παθόντας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατοχῆς [...]. Μᾶς ἔστιαζε τοὺς δρόμους μας, μᾶς διέθεσε τὸ στρατιωτικὸν ταχυδρομεῖον [...]. Μᾶς ἐφώτισε τὴν νύκτα δι' ἐξόδων τῆς συμβληθεῖσα μὲ τὴν ἑταιρεῖαν τοῦ ἀεριόφωτος. Ἔσωσε ἀπὸ τὸν θάνατον πτωχὸν κοσμον μὲ τὸν Ἐρυθρὸν τῆς Σταυρόν. (*Κόσμος*, 14.12.1919)*

Από όσα ως τώρα έχουν αναλυθεί γίνεται φανερό ότι οι συμρναϊκές εφημερίδες έδιναν μεγάλη βαρύτητα στην ενίσχυση του κύρους της ελληνικής διοίκησης μέσω του εκπολιτιστικού και φιλανθρωπικού έργου που κατάφερε να διατελέσει κατά τους πρώτους μήνες της παρουσίας της. Ανάμεσα στους επικριτές της φαίνεται πως ήταν

αντίπαλες τουρκικές εφημερίδες στην Κωνσταντινούπολη (π.χ *Περγιάμ*), η οποία συχνά στην αρθρογραφία της αμφισβητούσε το έργο της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη.

Την περίοδο της ελληνικής κατοχής υπήρχαν δύο είδη λογοκρισίας στη Σμύρνη : μια προληπτική, η ελληνική, και μια διασυμμαχική, η οποία οργανώθηκε μετά την ανακωχή των Τούρκων, και παρακολουθούσε την αρθρογραφία μετά την κυκλοφορία τους. Οι οδηγίες που είχε δώσει ο Ύπατος Αρμοστής για τα πλαίσια μέσα στα οποία οι εφημερίδες μπορούσαν να γράψουν ήταν κατηγορηματικές και ιδιαίτερα αυστηρές. Απαγόρευε οποιοδήποτε δημοσίευμα περιείχε ειρωνεία και προκλητικά σχόλια εναντίον των Τούρκων. Δεν επιθυμούσε να αμαυρωθεί η εικόνα της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη εξαιτίας του Τύπου. (Ροδάς, 2019 : 85 -86)

Πράγματι από την ημέρα της απόβασης του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη και μέχρι το τέλος του 1919, η σμυρναϊκή αρθρογραφία ήταν εξαιρετικά προσεκτική σε επικριτικά σχόλια απέναντι στους Τούρκους ή στο πρόσωπο του ίδιου του Στεργιάδη, ο οποίος από τις πρώτες κιόλας μέρες της άφιξής του είχε αφήσει άσχημη εντύπωση στον ελληνικό πληθυσμό της περιοχής. Ο Στεργιάδης προέτρεπε, ωστόσο, την αρθρογραφία που εξυμνούσε το έργο της Ύπατης Αρμοστείας και, έτσι, η εικόνα της ελληνικής διοίκησης στον σμυρναϊκό Τύπο σε μεγάλο βαθμό εξιδανικεύεται. Πάντως, η δημιουργία ολόκληρης στήλης στην εφημερίδα *Κόσμος* που εκθειάζει το έργο της Ύπατης Αρμοστείας δείχνει ότι η εικόνα της ελληνικής διοίκησης απειλήθηκε πολύ σοβαρά από τον ανθελληνικό τουρκικό τύπο, πράγμα που χρήζει περαιτέρω μελέτης.

2.1 Το υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος στη Σμύρνη

2.1.1. Η ίδρυση και η παρουσία του υποκαταστήματος της Ε.Τ.Ε στη Σμύρνη

Ο σχεδιασμός μιας δυναμικής οικονομικής πολιτικής στη Μ. Ασία αποτελούσε θέμα συζήτησης πολύ πριν την εγκατάσταση των επίσημων πολιτικών αρχών στην Ιωνία. Η στρατιωτική επέκταση στην περιοχή κρινόταν απαραίτητο να συνοδευτεί από δραστικές ενέργειες με στόχο τον έλεγχο του τραπεζικού συστήματος και την καθιέρωση της δραχμής ως βασικού μέσου συναλλαγών. Οι κινήσεις αυτές θα συνέβαλαν, κατ' αρχήν, δραστικά στην αμφισβήτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του Σουλτάνου. Η ίδρυση, λοιπόν, υποκαταστημάτων στη Μ. Ασία από κάποια ελληνική Τράπεζα που θα ήταν διατεθειμένη να εξυπηρετήσει τα ελληνικά συμφέροντα στην περιοχή εξεταζόταν ήδη από τον Απρίλιο του 1919. (Θεοδώρου, 1991 : 150)

Η τράπεζα που έμελλε να συμπορευτεί με την πολιτική της Ελλάδας στην περιοχή της Ιωνίας ήταν η Εθνική Τράπεζα Ελλάδος. Παρά τον ιδιωτικό της χαρακτήρα², η Εθνική Τράπεζα ήταν εξαρχής στενά συνδεδεμένη με την Πολιτεία, τελούσε ουσιαστικά υπό έμμεση κρατική εποπτεία και είχε στενότερες επαφές και σχέσεις εξάρτησης με την εκάστοτε κυβέρνηση. (Στασινόπουλος, 2000)

Το υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε θα εξυπηρετούσε πρωτίστως την προσωρινή συντήρηση του ελληνικού στρατού και της Ύπατης Αρμοστείας στην περιοχή του Αϊδινίου. Σε επιστολή του προς τον Ελευθέριο Βενιζέλο ο Αλέξανδρος Διομήδης³ ανέφερε χαρακτηριστικά ότι η Εθνική Τράπεζα ήταν απαραίτητη για την Αρμοστεία προκειμένου να βοηθήσει *«είς τρεχούμενας ανάγκας καὶ εὐρύτερον ἐπικουρήσει κράτος καὶ κοινωνίαν πρὸς παγίωσιν νέας καταστάσεως»*. (Βερέμης – Κωστής, 1984 : 54)

Πράγματι, στην έκθεση που συνέταξε μετά από επιτόπια έρευνα ο γενικός επιθεωρητής της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος Αλέξανδρος Κοριζής (βλ. παράρτημα 2.2) παρουσιαζόταν επιτακτική η ανάγκη για την ίδρυση υποκαταστήματος της Ε.Τ.Ε

² Με τον ιδρυτικό νόμο της Εθνικής Τράπεζας, ο οποίος δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (30 Μαρτίου 1841), η τράπεζα χαρακτηριζόταν ως πλήρως ιδιωτική ανώνυμη εταιρία. (Στασινόπουλος, 2000)

³ Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας ήταν ο Αλέξανδρος Ζαΐμης. Ωστόσο, ο Ζαΐμης άφηνε στον Διομήδη ευρύ πεδίο ανάληψης πρωτοβουλιών, καθιστώντας τον κατ' αυτόν τον τρόπο συνδιοικητή της Εθνικής Τράπεζας. (Βερέμης – Κωστής, 1984 : 54, 75)

στη Σμύρνη. Ο Κοριζής προέβαλλε οκτώ επιχειρήματα προκειμένου να πείσει τη διοίκηση της Εθνικής Τράπεζας να εγκρίνει την ίδρυση υποκαταστήματος στην περιοχή : το υποκατάστημα α) θα ενίσχυε την πίστη στο ελληνικό κράτος για οριστική κυριαρχία στην περιοχή, η οποία είχε κλονιστεί πολλές φορές από διάφορους παράγοντες, β) θα εξυπηρετούσε σε ικανοποιητικό βαθμό τις χρηματικές ανάγκες της ελληνικής κατοχής (Αρμοστεία, στρατός, περίθαλψη κτλ), γ) θα αποτελούσε (μέχρι την ενσωμάτωση της περιοχής στο ελληνικό κράτος) τον ουσιώδη ρυθμιστή του συναλλάγματος στη Σμύρνη, η οποία ποριζόταν από το συνάλλαγμα του εξαγωγικού της εμπορίου, το οποίο επαρκούσε πάντοτε όχι μόνο για τις ανάγκες του εισαγωγικού της εμπορίου αλλά ικανοποιούσε και μέρος των αναγκών της Κωνσταντινούπολης, δ) θα συνέβαλε στην επικράτηση της ελληνικής δραχμής στην ελληνοκρατούμενη Μ. Ασία, μέσω της οποίας θα αντιμετωπιζόταν η αισχροκερδής εκμετάλλευση των κατόχων των ελληνικών τραπεζογραμματίων και η υποτίμηση της ελληνικής δραχμής, ε) θα χρησιμοποιούνταν – μετά τη λύση του ζητήματος των τουρκικών χαρτονομισμάτων - στην επίτευξη ευνοϊκών συμφωνιών για το Ελληνικό Δημόσιο, ως υποκατάστατο στο προκείμενο χρέος της Τουρκίας, στ) θα συνέβαλε στην ταχύτερη, οικονομικότερη και επιμελέστερη διενέργεια και περάτωση της παλινόστησης των προσφύγων, ζ) θα εξυπηρετούσε με ευνοϊκούς όρους (χαμηλότερα επιτόκια, ελαφρύτερες προμήθειες) το ελληνικό εμπόριο, το οποίο δεν εξυπηρετούνταν επαρκώς από τις άλλες δύο ελληνικές τράπεζες (Τράπεζα Αθηνών, Τράπεζα Ανατολής) στην περιοχή, οι οποίες είχαν περιοριστεί σχεδόν αποκλειστικά στην αγοραπωλησία συναλλάγματος, η) θα αποτελούσε μακροπρόθεσμα σημαντική πηγή κερδών για την Εθνική Τράπεζα και θ) θα αποτελούσε ασφαλή και ειλικρινή σύμβουλο της Αρμοστείας στα διάφορα οικονομικά ζητήματα ενισχύοντας κατά αυτό τον τρόπο τον αγώνα του ελληνικού κράτους για επικράτηση στην περιοχή. (Βερέμης – Κωστής, 1984 : 137 – 142)

Η έκθεση του Κοριζή έπεισε τη διοίκηση της Ε.Τ.Ε. Τον Νοέμβριο του 1919 ο διοικητής της Εθνικής Τράπεζας Αλέξανδρος Ζαΐμης έδωσε εντολή στον Αλέξανδρο Κοριζή να προχωρήσει στην ίδρυση του υποκαταστήματος της Ε.Τ.Ε στη Σμύρνη (βλ. παράρτημα 2.3). Το υποκατάστημα ξεκίνησε επίσημα τη λειτουργία του τον Ιανουάριο του 1920. (Νοταράς, 2014 : 30) Ο Στεργιάδης, υποστηρίζοντας εξ αρχής με ενθουσιασμό την ιδέα της ίδρυσης υποκαταστήματος της Ε.Τ.Ε στη Σμύρνη, φρόντισε να στελεχωθεί με ειδικευμένο προσωπικό. Επικεφαλής ορίστηκε ο

Αλέξανδρος Κοριζής, ο οποίος παράλληλα διατελούσε και Οικονομικός Σύμβουλος της Ύπατης Αρμοστείας. Ανάμεσα στα επιτεύγματα του Κοριζή κατά τους πρώτους μήνες της θητείας του ήταν η εξασφάλιση δανείου είκοσι εκατομμυρίων δραχμών για την αποκατάσταση των παλιννοστούντων προσφύγων. (Θεοδώρου, 1991 : 151)

Ο Στεργιάδης θεωρούσε το υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε απαραίτητο για την αμερόληπτη διανομή των δανείων. Μέχρι τον Μάιο του 1920, η Τράπεζα είχε διανείμει δάνεια συνολικού ύψους 15 εκατομμυρίων δραχμών στους 80.000 πρόσφυγες που είχαν ήδη επαναπατριστεί. Περίπου πέντε εκατομμύρια δραχμές ακόμη προορίζονταν για την επιστροφή άλλων 25.000 προσφύγων. Η αποπληρωμή των δανείων θα γινόταν με ευθύνη της κοινότητας στην οποία ανήκε ο παραλήπτης του δανείου. Ο Στεργιάδης πίστευε ότι η συλλογική ευθύνη θα είχε καλύτερα αποτελέσματα από την εισαγωγή γεωργικών συνεταιρισμών ή την καθιέρωση της τακτικής των υποθηκών για την ασφάλιση των πληρωμών. (Solomonidis, 1984 : 166)

Ένα από τα βασικά προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει η Τράπεζα ήταν η διατίμηση της δραχμής και των υπόλοιπων νομισμάτων που κυκλοφορούσαν στην αγορά και είχαν γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τις Ευρωπαϊκές Τράπεζες και διάφορους κερδοσκόπους. Παρόλο που ο Ύπατος Αρμοστής προσπάθησε να παρέμβει δεν κατάφερε να συγκρατήσει τις αδικαιολόγητες αυξήσεις στις βασικές τιμές των αγαθών. (Θεοδώρου, 1991 : 151)

Η Ε.Τ.Ε αντέδρασε έντονα στη συνέχιση της κυκλοφορίας του τουρκικού νομίσματος. Η τουρκική λίρα είχε επανειλημμένα υποτιμηθεί μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και δεν γινόταν εύκολα δεκτή στις συναλλαγές. Η δραχμή θεωρούνταν ξένο νόμισμα και ο νομισματικός ρυθμός της Σμύρνης εξαρτούνταν από το οικονομικό κέντρο της Τουρκίας. Πολύ περισσότερο η συνέχιση της κυκλοφορίας της τουρκικής λίρας υποδήλωνε την αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας στην περιοχή. Για τους λόγους αυτούς η Ε.Τ.Ε καθιέρωσε την ελληνική δραχμή ως βασικό νόμισμα πληρωμών. Κατ' αυτόν τον τρόπο όχι μόνο ενισχύθηκε το γόητρο της ελληνικής κατοχής αλλά διευκολύνθηκε και η ιδιοποίηση των συναλλαγματικών πλεονασμάτων της περιοχής από την Ελλάδα. (Βερέμης – Κωστής, 1984 : 56 · Θεοδώρου, 1991 : 152)

Ο Κοριζής παρέμεινε στη Σμύρνη ως τον Μάιο του 1920, οπότε και ανακλήθηκε στην Αθήνα για να αναλάβει τη Διεύθυνση των Επιθεωρήσεων. Αντικαταστάτης του

ορίστηκε ο Σπ. Αναστασόπουλος. Μετά την εκλογική ήττα του Βενιζέλου τον Νοέμβριο του 1920 ξεκίνησε και η ραγδαία υποτίμηση της ελληνικής δραχμής. Ενδεικτικά η τιμή της στερλίνας έφτασε από τις 37 δραχμές (Νοέμβριος 1920) μέχρι τις 410 δραχμές (Σεπτέμβριο 1922). Ωστόσο, το υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε στη Σμύρνη κατάφερε να σταθεί στα πόδια της παρά τις οικονομικές και πολιτικές αντιξοότητες και μάλιστα χωρίς να δεσμεύσει κεφάλαια από το κέντρο. Η σμυρναϊκή πελατεία είχε αποφέρει μέχρι το 1922 καθαρά κέρδη 7.515.422,50 δρχ. Η δραστηριότητα του υποκαταστήματος είχε επεκταθεί με την ίδρυση παραρτημάτων και σε άλλες πόλεις όπως το Αϊδίνιο, τη Μαγνησία, το Οδεμήςιο, την Πέργαμο, τις Κυδωνίες και τον Τσεσμέ. (Βερέμης – Κωστής, 1984 : 56 -57 · Θεοδώρου, 1991 : 152)

2.1.2. Το έργο της Ε.Τ.Ε μέσα από τον Τύπο.

Σε μια περίοδο που το τουρκικό χαρτονόμισμα βρισκόταν σε διαρκή υποτίμηση και η αισχροκέρδεια στην Ιωνία άνθιζε (Θάρρος, 30.1.1922), η Εθνική Τράπεζα εμφανίστηκε ως σωτήρας για τον γεωργικό πληθυσμό της περιοχής που δεινοπαθούσε. Σύμφωνα με άρθρο της εφημερίδας *Πλούτος Αθηνών* (Δεκέμβριος 1920), το οποίο αναδημοσιεύτηκε σε πρωτοσέλιδο της σμυρναϊκής εφημερίδας *Κόσμος*, το ελληνικό κράτος και η Εθνική Τράπεζα Ελλάδος συνεργάστηκαν προς όφελος της παραγωγής της Μικράς Ασίας μέσω της οικονομικής ενίσχυσης των αγροτικών πληθυσμών της περιοχής. (*Κόσμος*, 27.12.1919)

Όπως παρουσιάζεται στο άρθρο, το δάνειο προοριζόταν για τους παλιννοστήσαντες ή γενικά τους εξακριβωμένους έχοντες ανάγκη οικονομικής ενισχύσεως παραγωγούς (ανεξαρτήτως φυλής ή θρησκευματος) της περιοχής της Ιωνίας και θα είχε μακρά προθεσμία εξόφλησης. Σκοπός ήταν να βοηθηθούν οι αγροτικοί πληθυσμοί να αγοράσουν τα αναγκαία υλικά μέσα προκειμένου να επισκευάσουν πρόχειρα τα κατεστραμμένα από τους διωγμούς σπίτια τους και να προμηθευτούν άροτρα, ζώα, σπόρους για να εξασφαλίσουν την εαρινή καπνοφυτεία κτλ. Ένα μέρος των χρημάτων υπολογιζόταν για τη διαβίωσή τους μέχρι τη νέα συγκομιδή των προϊόντων τους. Θα παρεχόταν σε ομάδες (άνω των δέκα ατόμων) και όχι σε άτομα, ώστε να εξασφαλίζεται η αλληλεγγύη δηλαδή ο αμοιβαίος έλεγχος και το κοινό ενδιαφέρον μεταξύ των μελών της ομάδας. Αν το επέτρεπαν οι συνθήκες οι

ομάδες θα ήταν ομοιογενείς, δηλαδή θα αποτελούνταν χωριστά από καπνοπαραγωγούς, παραγωγούς δημητριακών και γενικούς παραγωγούς. Το πρόγραμμα, σύμφωνα με το άρθρο, παρουσιάστηκε στον Ύπατο Αρμοστή από τον οικονομικό σύμβουλο και γενικό (τότε) επιθεωρητή της Εθνικής Τράπεζας Αλέξανδρο Κοριζή και υπολογίστηκε ότι θα απαιτούσε το ποσό των 20 – 25 εκατομμυρίων δραχμών. (Κόσμος, 27.12.1919)

Το άρθρο αναδημοσιεύτηκε λίγες μέρες μετά την έναρξη των εργασιών του υποκαταστήματος της Ε.Τ.Ε στη Σμύρνη εξυπηρετώντας ενδεχομένως δύο σκοπούς : α) να γίνει σαφές ότι η ίδρυση του νέου υποκαταστήματος ήταν αναγκαία και θα εξυπηρετούσε - μεταξύ άλλων - τη βελτίωση της παραγωγικής δραστηριότητας στην Ιωνία και β) να αποδειχθεί σε μια κρίσιμη – όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο - για την Ελληνική Διοίκηση περίοδο ότι η παρουσία της Ελλάδας στην περιοχή της Ιωνίας προσέφερε έργο εκπολιτιστικό και ενδιαφερόταν για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής όλων των κατοίκων της περιοχής «έν τῇ γενναιόφρονι ἀντιλήψει, ὅτι πάντες οἱ κατοικοῦντες τὰς ἐλληνικὰς χώρας, εἴτε Μουσουλμᾶνοι, εἶναι ἐργάται τῆς κοινῆς παραγωγῆς καὶ τῆς γενικῆς εὐημερίας». (Κόσμος, 27.12.1919) Στο άρθρο, όπως γίνεται αντιληπτό, αναδεικνύεται η θετική εικόνα της Ελληνικής Διοίκησης στη Σμύρνη μέσω του οικονομικού προγράμματος δανειοδότησης που εφαρμόστηκε από την Εθνική Τράπεζα Ελλάδος. Όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφερόταν :

«Πρόκειται περὶ μέτρου ἐπιστημονικῶς μελετηθέντος καὶ μεθόδον ἐφαρμοζομένου, ὅπερ μαζὺ μετὰ ὅλα τὰ ἄλλα μέτρα, τὰ μετὰ προγράμματος καὶ τάξεως ἐφαρμοζόμενα ἐκεῖ κάτω, ἀποτελεῖ τὸ ὡραῖον σύνολον τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζει τὴν Ἑλλάδα σοβαρὸν καὶ πολιτισμένον κράτος, ἀσκοῦν τὸ δικαίωμα τῆς Διοικήσεως τῶν ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐμπεπιστευμένων αὐτῇ ἀδελφῶν πληθυσμῶν μετὰ ὀργάνωσιν, μετὰ σύστημα, μετὰ ρύθμισιν καὶ προβλεπτικότητα, ἣν εὐθέως χειρίζονται ἀρμόδιαι διὰ τὰ ἀνάλογα θέματα ὑπηρεσίαι.» (Κόσμος, 27.12.1919)

Ήδη από τις αρχές του Δεκεμβρίου του 1919 η εφημερίδα Κόσμος, στο πλαίσιο της αρθρογραφίας της για τον απολογισμό του έργου της ελληνική διοίκησης στη Σμύρνη κατά το πρώτο εξάμηνο (πρβ. 3.1), είχε προαναγγείλει την ίδρυση υποκαταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας και σε άλλες πόλεις της Μ. Ασίας. Στο

άρθρο διευκρινιζόταν πως δεν επρόκειτο ουσιαστικά για τυπικά υποκαταστήματα αλλά για ένα νέο σύστημα που θα ευεργετούσε τη γεωργία με την επωνυμία «Κινητά Τραπεζητικά Συνεργεία». Τα συνεργεία αυτά θα διέτρεχαν την ύπαιθρο της Σμύρνης. Σύμφωνα με το δημοσίευμα η Εθνική Τράπεζα δεν θα ερχόταν στην περιοχή της Σμύρνης για ίδιον όφελος αλλά για να ενισχύσει τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους της περιοχής, να βοηθήσει τους παλιννοστούντες να επιστρέψουν στον τόπο τους, να συνδράμει τους κατοίκους ανεξάρτητα από την φυλή ή το θρήσκευμά τους. (Κόσμος, 7.12.1919)

Οι στόχοι της ίδρυσης του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας ήταν αναγκαίο να διευκρινιστούν και να διαδοθούν μέσω του Τύπου όχι απλώς προς ενημέρωση των κατοίκων της περιοχής αλλά και για την αποφυγή παρεξηγήσεων ως προς τις άλλες ελληνικές τράπεζες της Σμύρνης. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο (1919 – 1922), στη Σμύρνη λειτουργούσαν άλλα δύο ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα : η Τράπεζα Αθηνών και η Τράπεζα Ανατολής. Σύμφωνα με έκθεση του Αλέξανδρου Κοριζή προς τον διοικητή της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος *«τὸ ἐλληνικὸν ἐμπόριον ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἀνορθώσεως καὶ τῶν οἰκονομικῶν ζυμώσεων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐξυπηρετεῖται ἐπαρκῶς παρὰ τῶν δύο ἐνταῦθα ἐλληνικῶν Τραπεζῶν»*. (Βερέμης – Κωστής, 1984 : 140)

Οι τράπεζες αυτές, κατά τον Κοριζή, είχαν περιορίσει, όπως προαναφέρθηκε, προ πολλού τις εργασίες τους σχεδόν αποκλειστικά στην αγοραπωλησία συναλλάγματος, οι οποίες - όπως είναι φυσικό - τους εξασφάλιζαν μεγάλο κέρδος, λόγω των μεγάλων *écarts* που πραγματοποιούνταν κατά την εποχή αυτή. Από την άλλη, οι τραπεζικές τους εργασίες διέπονταν από επιτόκιο 8-9% και υψηλές προμήθειες και, σε συνδυασμό με τις ήδη μεγάλες διαφορές στο συνάλλαγμα, επέφεραν σημαντικές δυσχέρειες στις εμπορικές συναλλαγές. Το υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε στη Σμύρνη επιδίωκε να θέσει ευνοϊκότερους όρους προκειμένου να κερδίσει την εύνοια και την ευγνωμοσύνη των Ελλήνων και των ξένων, χωρίς να θίξει τα συμφέροντα των υπόλοιπων τραπεζών. (Βερέμης – Κωστής, 1984 : 140 - 141)

Η πρόθεση αυτή επιβεβαιώνεται από τη μελέτη του σμυρναϊκού από τις πρώτες κιόλας μέρες της ίδρυσης του υποκαταστήματος της Ε.Τ.Ε. Οι τοπικές εφημερίδες προσπαθούσαν να διατηρήσουν τις ισορροπίες και να κρατήσουν ίσες αποστάσεις όσον αφορούσε τα τραπεζικά ιδρύματα της περιοχής. Οι αναφορές, για παράδειγμα,

στην έναρξη των εργασιών του υποκαταστήματος, παρόλο που θα ανέμενε κανείς – μετά την ανάδειξη μάλιστα της σπουδαιότητας που είχε το ζήτημα για την περιοχή – να κατέχουν εξέχουσα θέση ανάμεσα στα δημοσιεύματα μιας ελληνικής εφημερίδας, φαίνεται ότι είχαν καθαρά πληροφοριακό χαρακτήρα. Ο οποιοσδήποτε ενθουσιασμός για το εγχείρημα μοιάζει, συνεπώς, συγκρατημένος προς αποφυγή πρόκλησης πνεύματος ανταγωνισμού μεταξύ των ελληνικών Τραπεζών.

Η πρόθεση να μην οξυνθεί ο ανταγωνισμός μεταξύ της Ε.Τ.Ε και των άλλων ελληνικών Τραπεζών επιβεβαιώνεται και στους όρους καταθέσεων, όπως αυτοί δημοσιεύονταν στον ελληνικό Τύπο (*Κόσμος*, 28.12.1919 & 29.12.1919). Οι τρεις Τράπεζες διαφήμιζαν τα ίδια ποσοστά επιτοκίων ανά έτος, αφήνοντας έτσι μηδενικό περιθώριο ανταγωνισμού μεταξύ τους. Η μόνη διαφορά είναι σε σχέση με το επιτόκιο που παρείχε η Εθνική Τράπεζα για τις καταθέσεις σε τουρκικό χαρτονόμισμα. Ενώ η Τράπεζα Αθηνών και η Τράπεζα Ανατολής διαφήμιζαν επιτόκιο 2% ετησίως για το τουρκικό χαρτονόμισμα, η Εθνική Τράπεζα προσέφερε μόλις 1% και μάλιστα το χαμηλότερο ποσοστό από τις καταθέσεις σε όλα τα υπόλοιπα νομίσματα. Πιο συγκεκριμένα, το επιτόκιο για τις καταθέσεις σε δραχμές, φράγκα και δολάριο ανερχόταν σε 2% ετησίως ενώ για τις καταθέσεις σε λίρες Αγγλίας σε 3%⁴ ετησίως. (*Κόσμος*, 29.12.1919)

Αυτό συνοπτικά σημαίνει ότι το υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε, διατηρώντας κοινή πολιτική στους όρους των καταθέσεων, δεν θέλησε να στερήσει από τις άλλες δύο ελληνικές Τράπεζες την πελατεία που όλα αυτά τα χρόνια είχαν αποκτήσει. Παρόλο που ένας από τους στόχους της ήταν να καταφέρει να προσφέρει ευνοϊκότερους όρους συνεργασίας για την προώθηση του εμπορίου, επιθυμούσε αυτό να γίνει υπό την αгаστή συνεργασία των άλλων Τραπεζών. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Κοριζής στην έκθεσή του οι άλλες Τράπεζες δεν θα έπρεπε να προσδοκούν από την Εθνική τίποτα άλλο παρά ενίσχυση, θα έπρεπε να την αντιμετωπίζουν ως την «*Τράπεζα των Τραπεζών*». (Βερέμης – Κωστής, 1984 : 141)

Το υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε, λοιπόν, θα γινόταν η ναυαρχίδα στον στόλο των ελληνικών Τραπεζών. Η Εθνική Τράπεζα διέθετε ήδη όχι μόνο κύρος αλλά και έναν σοβαρότερο και ευρύτερο κύκλο επενδυτών. (Βερέμης – Κωστής, 1984 : 141) Συνδυαστικά με το κύρος του ίδιου του διοικητή του υποκαταστήματος της Ε.Τ.Ε στη

⁴ Σύμφωνα με την εφημερίδα *Κόσμος*, τον Μάιο του 1920 ο τόκος για τις καταθέσεις όψεως σε λίρα Αγγλίας είχε ανέλθει στο 4,5 % στην Εθνική Τράπεζα. (*Κόσμος*, Μάιος 1920)

Σμύρνη Αλέξανδρου Κοριζή, που γρήγορα περιβλήθηκε με την εμπιστοσύνη των ξένων οικονομικών οργανισμών (Θεοδώρου, 1991 : 151), το υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε απέκτησε μεγάλη πελατειακή βάση.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, μπορεί να γίνει εύκολα κατανοητός ο λόγος για τον οποίο το υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε διαφοροποιήθηκε από τις άλλες δύο ελληνικές Τράπεζες στο ζήτημα της απόδοσης χαμηλότερου τόκου για τις καταθέσεις σε τουρκικό χαρτονόμισμα : έχοντας εξασφαλίσει την εμπιστοσύνη μεγάλου κύκλου επενδυτών – χωρίς ωστόσο να ζημιώσει τις άλλες δύο ελληνικές Τράπεζες – θα μπορούσε να αποδυναμώσει το τουρκικό χαρτονόμισμα δίνοντάς του ένα ισχυρό πλήγμα με απώτερο στόχο να ισχυροποιηθεί η δραχμή και να γίνει επίσημο νόμισμα της περιοχής της Σμύρνης. Στο πλήγμα αυτό ο ελληνικός Τύπος έπαιξε έμμεσα τον δικό του ρόλο διαδίδοντας μέσω της τακτικής διαφήμισης των όρων καταθέσεων (*Κόσμος*, 28.12.1919, 29.12.1919) ένας είδος μποϊκοτάζ του τουρκικού χαρτονομίσματος από μια Τράπεζα με αυξημένο πλέον κύρος.

Ωστόσο, η παρουσία του υποκαταστήματος της Ε.Τ.Ε στον σμυρναϊκό Τύπο έγινε περισσότερο αισθητή όταν συνδέθηκε με ένα άλλο σημαντικό γεγονός: τη διενέργεια λαχειοφόρου δανείου προς το ελληνικό κράτος το 1920. Το δάνειο ονομάστηκε συνοπτικά «πατριωτικό» ή «εθνικό» και αφορούσε στη συγκέντρωση χρημάτων από τους Έλληνες της διασποράς προκειμένου να βοηθήσουν το ελληνικό κράτος να αντεπεξέλθει στη δεινή οικονομική κατάσταση που είχε περιέλθει το 1920 εξαιτίας των συνεχών εσωτερικών πολιτικών της κρίσεων και των πολυδάπανων πολέμων στους οποίους είχε εμπλακεί. Τον Απρίλιο του 1920 στην εφημερίδα *Κόσμος* δημοσιεύτηκε σε πρωτοσέλιδο (βλ.παράρτημα 2.4) η ανακοίνωση για την αγορά ομολογιών «*χάριν τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος*» (*Κόσμος*, 8.4.1920). Σύμφωνα με τη δημοσίευση, η κάθε ομολογία κόστιζε 200 δρχ. και εξασφάλιζε α) ετήσιο εισόδημα προς 5% (10 δρχ), β) αμοιβή 100 δρχ κατά την εξόφληση (δηλαδή η κάθε ομολογία θα εξοφλούνταν έναντι 300 δρχ) και γ) συμμετοχή σε τέσσερις κληρώσεις, των οποίων τα κέρδη θα ανέρχονταν σε 3.000.000 δρχ. Ο πρώτος λαχνός της μιας κλήρωσης θα ανερχόταν στο 1.000.000 δρχ ενώ άλλοι λαχνοί θα κέρδιζαν μικρότερα ποσά (π.χ 200.000, 100.000, 25.000, 10.000 δρχ). Οι εγγραφές στο δάνειο μπορούσαν να γίνουν σε οποιαδήποτε από τις τρεις ελληνικές Τράπεζες (Ε.Τ.Ε, Ανατολής ή Αθηνών). (*Κόσμος*, 8.4.1920).

Παρόλο που οι τρεις ελληνικές Τράπεζες παρουσιάζονταν στον Τύπο να δρουν σε συνεργασία απέναντι στην επίτευξη του πατριωτικού αυτού στόχου, με μια προσεκτική ματιά γίνεται αντιληπτό ότι το προβάδισμα στο όλο εγχείρημα έχει η Εθνική Τράπεζα. Σε καθημερινή βάση και μέχρι την ολοκλήρωση της προθεσμίας των εγγραφών, ο Τύπος επιδόθηκε σε έναν αγώνα ενημέρωσης των πολιτών για το ποσό που κάθε μέρα συγκεντρωνόταν, επικροτώντας μάλιστα ονομαστικά για την πατριωτική τους δράση (με πρώτο τον Ύπατο Αρμοστή), όπως χαρακτηριστικά αναφερόταν στην εφημερίδα *Κόσμος*, όσους προσέφεραν μεγάλα ποσά (*Κόσμος*, 9.4.1920). Η εφημερίδα με τον τρόπο αυτό κρατούσε αμείωτο το ενδιαφέρον των αναγνωστών για το εγχείρημα, παρότρυνε νέους «πατριώτες» να προσφέρουν τον οβολό τους και παρακινούσε τα ευκατάστατα κοινωνικά στρώματα της περιοχής να συνδράμουν με όσο το δυνατό μεγαλύτερα ποσά. Στα δημοσιεύματα αυτά όχι μόνο αναφερόταν το συνολικό ποσό που είχε συγκεντρωθεί αλλά και ποια από τις τρεις τράπεζες είχε εισπράξει τα μεγαλύτερα ποσά. Έτσι, σε δημοσίευμα της εφημερίδας *Κόσμος* ενδεικτικά παρατηρείται ότι, κατά την προτελευταία μέρα της προθεσμίας που δόθηκε για τις εγγραφές, στην Εθνική Τράπεζα είχαν καταγραφεί 53.082 ομολογίες (συνολικό ποσό 10.616.400 δρχ) ενώ συνολικά και για τις τρεις τράπεζες ο αριθμός αυτός ανερχόταν στις 75.546 ομολογίες (συνολικό ποσό 15.309.200 δρχ) (*Κόσμος*, 25.3.1920). Η Εθνική Τράπεζα, δηλαδή, είχε συγκεντρώσει μόνη της τα 2/3 του πόσου. Στον Τύπο, συνεπώς, με αφορμή τον μααραθώνιο που στήθηκε για τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ του ελληνικού κράτους, μπορεί να εντοπιστεί η μεγάλη απήχηση που πρόλαβε να απολαύσει το υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας στη Σμύρνη λίγους μόλις μήνες μετά την ίδρυσή του. (*Κόσμος*, Απρίλιος – Μάιος 1920)

2.2. Το Πανεπιστήμιο της Σμύρνης

2.2.1. Η ίδρυση και οργάνωση του Ιωνικού Πανεπιστημίου

Η ίδρυση και η οργάνωση του Ιωνικού Πανεπιστημίου (βλ. παράρτημα 2.5) αποτελεί ένα από τα μεγάλα επιτεύγματα της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη. Το Πανεπιστήμιο είχε ως σκοπό την άμεση εξυπηρέτηση και θεραπεία των κυριότερων αναγκών της περιοχής της Μικράς Ασίας και αποτέλεσε μια από τις πρώτες μέριμνες του Ελευθερίου Βενιζέλου. (Σολομωνίδης, 1962 : 388) Πιο συγκεκριμένα, μέσω του Πανεπιστημίου θα επιτυγχανόταν α) ο καταρτισμός πολιτικών μηχανικών και μεταλλειολόγων, τους οποίους είχε ανάγκη προ πάντων η περιοχή της Σμύρνης, β) η προαγωγή της γεωργίας ως προς τα μέσα της καλλιέργειας, την καταπολέμηση των φυτικών νόσων, τη μετατροπή άκαρπων γαιών σε καρποφόρες, γ) να δοθεί ευκαιρία στους ευρύτερους κύκλους του ελληνικού και ξένου πληθυσμού να γνωρίσουν πρακτικές γνώσεις της τουρκικής γλώσσας αλλά και άλλων ανατολικών γλωσσών, οι οποίες έχουν σημασία για τη Σμύρνη, με την ελπίδα ότι με τη γνώση της τουρκικής θα διευκολυνθεί σύμπτωια του τουρκικού στοιχείου με όλα τα υπόλοιπα, δ) να καταρτιστούν κατάλληλα οι έμποροι και τέλος, ε) να διενεργηθούν επιστημονικές έρευνες προκειμένου να αντιμετωπιστεί η ελονοσία που μαστίζει την περιφέρεια της Σμύρνης (το ½ των κατοίκων στις πεδιάδες των ποταμών πέθαινε από αυτή την ασθένεια). Η ίδρυση του Ινστιτούτου της Μικροβιολογικής και Υγιεινής θα συνέδραμε προς την επίτευξη αυτού του σκοπού. Συνάμα, θα διενεργούνταν επιστημονικές έρευνες για την αντιμετώπιση και άλλων διαδεδομένων νόσων (Αρχείο Υπατης Αρμοστείας Σμύρνης, Ε.Λ.Ι.Α, φακ. 2, Έκθεση : Έκπολιτιστική δράσις τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, χ.χ)

Τον Σεπτέμβριο του 1919 ο Βενιζέλος συναντήθηκε με τον Κωνσταντίνο Καραθεοδωρή (βλ.παράρτημα 2.6), καθηγητή του Πανεπιστημίου του Gottingen, και συζήτησε μαζί του τις σκέψεις του για την ίδρυση του Πανεπιστημίου στη Σμύρνη. Ο Βενιζέλος, μάλιστα, αναγνωρίζοντας το διεθνές κύρος που διέθετε ο Καραθεοδωρή, δεν δίστασε να του αναθέσει το έργο της οργάνωσης του Πανεπιστημίου. Λίγες εβδομάδες αργότερα, ο Καραθεοδωρή υπέβαλε μια αναλυτική αναφορά στον Βενιζέλο, στην οποία περιέγραφε το επιχειρησιακό του σχέδιο, τα μέσα διδασκαλίας,

καθώς και τις Σχολές και τα Τμήματα που θα συνιστούσαν το Πανεπιστήμιο. Αφού το σχέδιο του Καραθεοδωρή εγκρίθηκε από τον Βενιζέλο, ο καθηγητής έφυγε από το Πανεπιστήμιο του Βερολίνου στο τέλος του ακαδημαϊκού έτους 1919 – 1920 και μετέβη στην Αθήνα, όπου θα αναλάμβανε την επίβλεψη των προπαρασκευαστικών έργων. (Σολωμονίδου, 1984 : 184 & Θεοδώρου, 1991 : 176)

Τον Αύγουστο του 1920 ο Βενιζέλος συνοδευόμενος από τον Καραθεοδωρή επισκέφτηκε τη Σμύρνη και συνάντησε τον Στεργιάδη, προκειμένου να συζητήσουν μαζί του για την ίδρυση του Πανεπιστημίου. Ο Στεργιάδης ενθουσιάστηκε με τα σχέδια των δύο ανδρών. Στις 28 Οκτωβρίου 1920 ο Ύπατος Αρμοστής εξέδωσε διάταγμα, με το οποίο όριζε τον Καραθεοδωρή επικεφαλής για την οργάνωση του Πανεπιστημίου αλλά και Καθηγητή Μαθηματικών που θα δίδασκε σε αυτό. Η *Διεύθυνση Εκπαίδευσης της Ύπατης Αρμοστείας* σύστησε το *Γραφείο Οργανώσεως Πανεπιστημίου*, που έδρευε στη συνοικία της Αγίας Φωτεινής, προκειμένου να τακτοποιήσει νομικά θέματα σχετικά με την ίδρυση του Πανεπιστημίου, τη σύνταξη κανονισμών, την επιμέλεια της ολοκλήρωσης και διαρρύθμισης των κτιρίων που είχαν παραχωρηθεί από την Αρμοστεία, καθώς και οτιδήποτε αφορούσε το εκκολαπτόμενο ίδρυμα. Τη χρηματοδότηση και τη στέγαση του Πανεπιστημίου επωμίστηκε αποκλειστικά η Ύπατη Αρμοστεία. Το κτήριο που επιλέχθηκε για τη στέγαση του ιδρύματος βρισκόταν στον λόφο του Μπαχρή Μπαμπά και ήταν μισοτελειωμένο όταν οι ελληνικές αρχές εγκαταστάθηκαν στη Σμύρνη. Οι ελληνικές αρχές πρόσθεσαν και άλλα κτήρια στον περίβολο για τον πρύτανη και τους καθηγητές του Πανεπιστημίου. Μετά την ολοκλήρωσή του αριθμούσε 70 αίθουσες και ένα αμφιθέατρο 320 θέσεων. Η αποπεράτωσή του κόστισε 110.000 τουρκικές λίρες. (Σολωμονίδου, 1984 : 185, Θεοδώρου, 1991 : 177 & Χρήστου, 2006 : 207)

Το σχέδιο λειτουργίας του Ιωνικού Πανεπιστημίου συντάχθηκε από τον Καραθεοδωρή κατά το πρότυπο των αγγλοσαξονικών πανεπιστημίων, τα οποία συνδύαζαν θετικές και θεωρητικές επιστήμες. Ειδικότεροι στόχοι της ίδρυσης Πανεπιστημίου στην περιοχή ήταν η προαγωγή της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, η τεχνική ανάπτυξη της χώρας, η καταπολέμηση των λοιμωδών νόσων, η μόρφωση διοικητικού και άλλου προσωπικού και, τέλος, η διδασκαλία των ανατολικών γλωσσών. Για την εξυπηρέτηση των στόχων αυτών συστάθηκαν οι εξής σχολές :

1. **Σχολή Φυσικών και Τεχνικών Επιστημών.** Αρχικά, από τη συγκεκριμένη σχολή θα αποφοιτούσαν πολιτικοί μηχανικοί και χημικοί. Αργότερα, θα εμπλουτιζόταν με τμήματα μηχανολόγων, ηλεκτρολόγων, γεωλόγων, βιολόγων, φυσικών κτλ., τα οποία κρίνονταν απαραίτητα για τη ζωολογική, φυτολογική και γεωλογική μελέτη της περιοχής, αλλά και για την προώθηση της γεωπονίας.
2. **Γεωπονική Σχολή.** Στη σχολή αυτή θα καταρτίζονταν γεωπόνοι τόσο με θεωρητικές, όσο και με πρακτικές γνώσεις. Παράλληλα, θα παραδίδονταν βραχυπρόθεσμα μαθήματα σε καλλιεργητές. Βασικός στόχος της σχολής θα ήταν η παροχή γνώσεων για την καταπολέμηση των ασθενειών των φυτών αλλά και όλα τα ζητήματα σχετικά με τον κτηνοτροφικό τομέα. Οι πτυχιούχοι θα βρίσκονταν σε θέση να υποδείξουν στους γεωργούς τρόπους για την αύξηση της παραγωγής τους, στηριζόμενοι σε εργαστηριακές μελέτες και πρότυπες καλλιέργειες στο πειραματικό αγρόκτημα του Πανεπιστημίου στο Τεπέκιοϊ.
3. **Σχολή Ανατολικών Γλωσσών.** Στη συγκεκριμένη σχολή προβλεπόταν η διδασκαλία της τουρκικής, αραβικής, περσικής, αρμενικής και αρχαίας και νεότερης εβραϊκής. Ο πληθυσμός, εξάλλου, της περιοχής προερχόταν από τις συγκεκριμένες εθνότητες. Οι σπουδαστές θα έδιναν έμφαση στην κατανόηση της ιστορίας και της φιλολογίας των Ανατολικών Πολιτισμών και οι απόφοιτοι θα γίνονταν δάσκαλοι των ανωτέρω εκπαιδευτηρίων.
4. **Σχολή Δημόσιων Υπαλλήλων.** Αρχικά ο στόχος της σχολής ήταν η κατάρτιση των υπαλλήλων που θα στελέχωναν τη διοικητική μηχανή⁵. Αργότερα, όμως, θα είχε τη δυνατότητα να επεκτείνει το αντικείμενό της προς τις κοινωνικές και οικονομικές επιστήμες.
5. **Εμπορική Σχολή.** Διέθετε τμήματα μέσου και ανώτερου επιπέδου για όσους επιθυμούσαν να ασχοληθούν με το εμπόριο.

⁵ Στη συγκεκριμένη σχολή – όπως και σε κάθε άλλη σχολή του Πανεπιστημίου - είχαν δικαίωμα εγγραφής και παρακολούθησης των μαθημάτων οι νέοι όλων των εθνοτήτων. Τη διοικητική μηχανή, συνεπώς, δεν θα στελέχωναν μόνο Έλληνες υπάλληλοι. (Αρχείο Υπατης Αρμοστείας Σμύρνης, Ε.Λ.Ι.Α, (1919), φακ.2, Έκθεση : Περί της οργάνωσης του Πανεπιστημίου Σμύρνης, 18.12.1919)

6. **Ινστιτούτο Υγιεινής.** Η Υπηρεσία του Ινστιτούτου θα οργάνωνε τη συστηματική καταπολέμηση των λοιμωδών νοσημάτων και θα χρησίμευε ως κέντρο διδασκαλίας σε γιατρούς που προορίζονταν να αναλάβουν την προστασία της δημόσιας υγείας. Εδώ θα διενεργούνταν βακτηριολογικές, ουρολογικές, υγιεινολογικές και βιοχημικές εξετάσεις, με τις οποίες θα στηρίζονταν οι ιατρικές διαγνώσεις. Επίσης, σε αυτή θα παρασκευάζονταν οροί, εμβόλια, αντιτοξίνες και αντιγόνα. Θα προσφέρονταν, τέλος, ειδικά φροντιστήρια σε νοσοκόμους και μαίες.
7. **Ανώτερο Μουσουλμανικό Ιεροδικείο.** Στόχος της σχολής αυτής ήταν να επιμορφώσει μουφτήδες και ιεροδικαστές.
8. **Σχολείο Χωροσταθμών και Εργοδηγών.** Η συγκεκριμένη σχολή θα αναλάμβανε την κατάρτιση των επιβλεπόντων στις εργασίες κατασκευής τεχνικών έργων.
9. **Πρότυπο Αγρόκτημα στο Τεπέκιοϊ.** Στη σχολή αυτή οι αγρότες θα εξοικειώνονταν με τον τρόπο λειτουργίας και επισκευής γεωργικών μηχανημάτων.
10. **Προκαταρκτικό τμήμα.** Όσοι φοιτητές δεν διέθεταν τις απαιτούμενες ικανότητες για να παρακολουθήσουν τα μαθήματα στο πανεπιστήμιο, μπορούσαν να προετοιμαστούν κατάλληλα φοιτώντας στη συγκεκριμένη σχολή. (Σολωμονίδου, 1984 : 186 – 188 & Θεοδώρου, 1991 : 178 - 180)

Ως υψίστης σημασίας τέθηκε το θέμα της ίδρυσης βιβλιοθήκης, η οποία θα αποτελούσε τη σπονδυλική στήλη του πανεπιστημίου και θα περιείχε συγγράμματα όχι μόνο για καθηγητές, αλλά και γενικού ενδιαφέροντος. Ο Καραθεοδωρή επιθυμούσε να ιδρύσει μια βιβλιοθήκη μοναδική σε ολόκληρη την Ανατολή. Με την έγκριση της Ύπατης Αρμοστείας, προσέλαβε τον καθηγητή Ausserer - ο οποίος είχε επί δώδεκα έτη διατελέσει υπάλληλος στην εθνική βιβλιοθήκη του Βερολίνου και ήταν άριστος γνώστης της τουρκικής γλώσσας - προκειμένου να οργανώσει τη βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου της Σμύρνης. Ο Στεργιάδης, θερμός υποστηρικτής της ιδέας του Καραθεοδωρή για την ίδρυση μιας τόσο αξιόλογης βιβλιοθήκης, ενέκρινε την έκδοση επιταγής 2.000.000 μάρκων με σκοπό την αγορά βιβλίων και εργαστηριακού υλικού από τη Γερμανία. Σπουδαία συγγράμματα αγοράστηκαν ταχύτατα και απεστάλησαν στη Σμύρνη συσκευασμένα σε 36 κιβώτια. Σε αυτά προστέθηκε και πλήθος δυσεύρετων και σπάνιων βιβλίων για τη Μικρά Ασία, τα

οποία είχαν συγκεντρώσει οι αυστριακοί αρχαιολόγοι στην Έφεσο, κατά την περίοδο του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, όταν διενεργούσαν ανασκαφές στην περιοχή αυτή. Τη βιβλιοθήκη θα είχαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τόσο το εκπαιδευτικό προσωπικό και οι φοιτητές, όσο και οποιοσδήποτε άλλος το επιθυμούσε. (Σολωμονίδης, 1962 : 392 – 395 & Θεοδώρου, 1991 : 180)

Στις έδρες των διάφορων τμημάτων τοποθετήθηκαν εξαιρετικοί επιστήμονες. Την έδρα Φυσικής ανέλαβε ο Φρίξος Θεοδωρίδης, διπλωματούχος του Πολυτεχνείου της Ζυρίχης. Ο Π. Κυρόπουλος, ο οποίος διέθετε και γνώσεις μεταλλειολογίας, τοποθετήθηκε στην έδρα της Χημείας. Η Γεωπονική Σχολή ανατέθηκε στον Θ. Κεσίσογλου, απόφοιτο της βελγικής σχολής Gembloux, ενώ στον τομέα της Μηχανολογίας τοποθετήθηκε ο Ε. Paschevitz, που ειδικευόταν στον χειρισμό ευαίσθητων μηχανών υψηλής τεχνολογίας. Ο μισθός του ανώτερου διδακτικού προσωπικού ανερχόταν σε 3.000 δρχ μηνιαίως. Το Πανεπιστήμιο στελεχώθηκε με διάφορους διοικητικούς υπαλλήλους, όπως δακτυλογράφους, ακολούθους, σχεδιαστές. Ανάμεσά τους βρισκόταν και ο γραμματέας Ν. Κρητικός, που αποσπάστηκε από τη Στρατιά Μ. Ασίας. (Θεοδώρου, 1991 : 180)

Οι παραπάνω σχολές και τμήματα είχαν προγραμματιστεί να ξεκινήσουν τη λειτουργία τους σταδιακά. Το Ινστιτούτο Υγιεινής, το Προκαταρκτικό τμήμα και η Βιβλιοθήκη θα εγκαινιάζονταν στις αρχές του ακαδημαϊκού έτους 1922 – 1923. Εντούτοις, το Ιωνικό Πανεπιστήμιο ήταν καταδικασμένο να μην ανοίξει ποτέ τις πύλες του, αφού τα εγκαίνια του ανέκοψε η Μικρασιατική Καταστροφή. Ο Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή κατάφερε να αποπλεύσει από τη Σμύρνη στις 8 Σεπτεμβρίου 1922 με το πλοίο *Νάξος*, αφού μετέφερε στην Ελλάδα τα αρχεία του Πανεπιστημίου, ένα μέρος από τον πολύτιμο εργαστηριακό εξοπλισμό και σημαντικό αριθμό από τα βιβλία της Βιβλιοθήκης. Τα βιβλία και ο εξοπλισμός διανεμήθηκαν αργότερα στα διάφορα τμήματα του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου και διασώζονται μέχρι σήμερα. Το αρχείο του Πανεπιστημίου παραδόθηκε στον καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Δημ. Χόνδρο, ο οποίος το φύλαξε στο εργαστήριο φυσικής που στεγάζεται στο μέγαρο του Πανεπιστημιακού Χημείου. Στο συγκεκριμένο αρχείο περιλαμβάνονται πολλές εκθέσεις, αναφορές, έγγραφα, λογαριασμοί, εγκριτικές αποφάσεις δαπανών και αλληλογραφία. (Σολωμονίδου, 1984 : 188 & Καραθεοδωρή – Βλαχοστέργιου, 2000 : 128)

2.2.2. Το Πανεπιστήμιο στον ελληνικό Τύπο

Ο νόμος 2251 *Περί ιδρύσεως και λειτουργίας Ελληνικού Πανεπιστημίου εν Σμύρνη* δημοσιεύτηκε επίσημα στην *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως* την 1^η Ιουλίου 1920(ΦΕΚ, Α', αρ.φύλ.145).Ο διορισμός του Καραθεοδωρή υπογράφηκε στις 28 Οκτωβρίου/10 Νοεμβρίου 1920 με αναδρομική ισχύ από τις 15/28 Ιουλίου 1920, ενώ το ιδρυτικό διάταγμα εκδόθηκε από την Ύπατη Αρμοστεία την 1η Δεκεμβρίου 1920. (Γεωργιάδου, 2007 : 341 – 342 & ΦΕΚ, 1920 αρ. φ. 145) Εντούτοις, τόσο ο Τύπος στην Ελλάδα, όσο και στη Σμύρνη δεν ασχολήθηκαν σχεδόν καθόλου με το έργο του Πανεπιστημίου.

Η συμυρναϊκή εφημερίδα *Κόσμος φαίνεται* ήδη από το προηγούμενο έτος (1919) πως είναι επιφορτισμένη με την ενημέρωση για τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής και, κυρίως, με την εξέλιξη του θρακικού ζητήματος. Μετά το καλοκαίρι του 1920 το ενδιαφέρον της στρέφεται προς τις επερχόμενες στην Ελλάδα εκλογές. Η εκλογική ήττα του Βενιζέλου τον Νοέμβριο του ίδιου έτους ωθεί την αρθρογραφία της σε μια προσπάθεια καθησυχασμού των αναγνωστών σχετικά με την εξέλιξη της μικρασιατικής εκστρατείας. Η ίδρυση του Ιωνικού Πανεπιστημίου, συνεπώς, δείχνει να μην απασχολεί σχεδόν καθόλου τον Τύπο της Σμύρνης, καθώς την περίοδο αυτή στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκονται τα νέα για τις ελληνικές στρατιωτικές και πολιτικές υποθέσεις.

Στις 15 Νοεμβρίου 1919 προαναγγέλθηκε στην εφημερίδα *Κόσμος* (βλ. παράρτημα 2.7) η ίδρυση Πανεπιστημίου στη Σμύρνη. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Δρ. Ευδόκιμος Δουρμουσής (καθηγητής του Πανεπιστημίου Γενεύης) «*ή ιδρύσεις εν Σμύρνη Έλληνικοῦ Πανεπιστημίου θὰ εἶνε ἀληθὲς εὐεργέτημα ὄχι μόνον διὰ τὴν πόλιν ἡμῶν ἀλλὰ διὰ σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Ἀνατολῆς*» (*Κόσμος*, 15.11.1919). Σύμφωνα με το άρθρο, χιλιάδες ομογενείς και αλλογενείς φοιτητές θα απαλλαγούν από την ανάγκη για μετακίνηση στο εξωτερικό προκειμένου να σπουδάσουν αλλά και από την οικονομική επιβάρυνση που θα συνεπαγόταν η φοίτησή τους. Η ίδρυση, επίσης, ενός Πανεπιστημίου θα αναβάθμιζε το πνευματικό επίπεδο της περιοχής της Ιωνίας. Στο άρθρο τονιζόταν πως η πνευματική ζωή της Ιωνίας ήταν από αρχαιότατων χρόνων αναπτυγμένη (Ηράκλειτος, Θαλής, Ηρόδοτος,

Όμηρος) αλλά η ζωή αυτή σταμάτησε να προάγεται εξαιτίας του τουρκικού ζυγού. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο, ο ελληνισμός κατάφερε να διατηρηθεί όλους αυτούς τους αιώνες ανέγγιχτος. (*Κόσμος*, 15.11.1919)

Τον Σεπτέμβριο του 1920 η εφημερίδα *Κόσμος* αρκείται απλώς σε μια σύντομη ανακοίνωση σχετικά με την άφιξη των καθηγητών Καραθεοδωρή και Χατζηβασιλείου *οἵτινες προορίζονται ὡς καθηγηταὶ τοῦ νέου Πανεπιστημίου Σμύρνης*. (*Κόσμος*, 6.9.1920)

Το καλοκαίρι του 1920 ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα επικριτικό άρθρο ως απάντηση σε μια συνέντευξη που έδωσε ο γυμνασιάρχης Λιθοξόος στην εφημερίδα *Θάρρος*. Στη συγκεκριμένη συνέντευξη ο γυμνασιάρχης μάλλον εκφράζει τη δυσαρέσκειά του σχετικά με την επιλογή των σχολών και τμημάτων που επρόκειτο να δημιουργηθούν στο Πανεπιστήμιο. (*Κόσμος*, 18.07.1920). Η απάντηση της *Κόσμος* δημοσιεύεται ως εξής :

[...] Ο κ. Γυμνασιάρχης τρέφει ιδιαιτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν Ἱατρικὴν Σχολὴν καὶ εἰς τὴν Νομικὴν, ἴσως διότι δὲν εἶνε οὔτε γιατρὸς, οὔτε δικηγόρος καὶ ἀγαπᾷ κανεὶς συνήθως, ὅ,τι δὲν ἔχει. Γιατροὶ καὶ δικηγόροι; Ἀλλὰ δὲν εἶνε λοιπὸν ἀρκεταὶ αἱ ὑπάρχουσαι στρατιαὶ τῶν καλῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, ὥστε εἶνε ἀνάγκη νὰ συμπληρωθοῦν καὶ μεᾶλλον; Ὅχι, κύριε Λιθοξόε, ὁ τόπος μας δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκην γιατρῶν καὶ δικηγόρων, ἡ ἀκαλλιέργητος Ἑλληνικὴ γῆ χρειάζεται χέρια, ἡ φθίνουσα Ἑλληνικὴ βιομηχανία ἔχει ἀνάγκη τονώσεως καὶ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς ἔχουν ἀνάγκην καθαρισμοῦ. [...] Πολλοὺς γεωπόνους, χημικοὺς, φυσικοὺς. Αὐτοὶ λείπουν, κύριε Γυμνασιάρχα. (*Κόσμος*, 18.07.1920)

Το παραπάνω άρθρο επιβεβαιώνει και δια φωτίζει περαιτέρω τόσο τους λόγους που οδήγησαν στην ίδρυση Πανεπιστημίου στη Σμύρνη, όσο και την επιλογή των σχολών και τμημάτων, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η Σμύρνη (και γενικότερα η Μικρά Ασία) χρειαζόταν επιστημονικό προσωπικό που θα μπορούσε να αντεπεξέλθει στα προβλήματα που αντιμετώπιζε η περιοχή, κυρίως στον

αγροτικό τομέα. Τα τμήματα που αποφασίστηκε να συσταθούν είχαν άμεση σχέση με τη βελτίωση του τομέα της αγροτικής παραγωγής, η οποία ήταν ανάγκη να στηριχτεί πια σε σύγχρονες για την εποχή μεθόδους. Η επιστήμη αποτελούσε τη μόνη δίοδο προς αυτή την κατεύθυνση και το Ιωνικό Πανεπιστήμιο ήταν το μέρος όπου αυτή μπορούσε να ανθίσει.

Οι ανώτερες σπουδές στην Ελλάδα, σύμφωνα με το παραπάνω άρθρο, είχαν ταυτιστεί με τα επαγγέλματα των γιατρών και των δικηγόρων. Το επικριτικό ύφος της εφημερίδας *Κόσμος* επιβεβαιώνει με πειστικό τρόπο τον σκοπό της δημιουργίας του Ιωνικού Πανεπιστημίου, όπως ήδη παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Ειδικότερα, το Πανεπιστήμιο στη Σμύρνη προσέβλεπε σε πολύ διαφορετική κατεύθυνση από αυτή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Σαφώς, οι θεωρητικές γνώσεις ήταν απαραίτητες για την κατάρτιση των σπουδαστών αλλά διαφαίνεται από την επιλογή των προγραμμάτων σπουδών μια ιδιαίτερη μέριμνα για τις πρακτικές γνώσεις και την ενασχόληση με την έρευνα. Η έρευνα θα έλυνε σοβαρά ζητήματα της περιοχής, όπως, για παράδειγμα, η έξαρση των αφροδίστιων νοσημάτων.

Πάντως, παρόλο που η εφημερίδα *Κόσμος* δεν παρέχει καμία πληροφόρηση σχετικά με την ίδρυση του Πανεπιστημίου στη Σμύρνη, έμμεσα πληροφορεί για την ανάγκη της δημιουργίας του. Οι τελευταίες σελίδες, για παράδειγμα, κάθε φύλλου κατακλύζονται από πλήθος διαφημίσεων γιατρών με ειδικότητες στα αφροδίσια νοσήματα και την ουρολογία, αποδεικνύοντας πόσο τα λοιμώδη νοσήματα ταλάνιζαν τον μικρασιατικό πληθυσμό. Από τις διαφημίσεις στον Τύπο αποδεικνύεται ότι ο αριθμός των γιατρών στην περιοχή ήταν ικανοποιητικός. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών, εξάλλου, φαίνεται ότι επαρκούσε για την κατάρτιση γιατρών (ή νομικών) (Αρχείο Ύπατης Αρμοστείας Σμύρνης, Ε.Λ.Ι.Α, φακ.2, Έκθεση : Περί της οργάνωσης του Πανεπιστημίου Σμύρνης, 18.12.1919). Αυτό που ουσιαστικά έλειπε, όμως, από τη περιοχή ήταν η επιστημονική έρευνα στον τομέα της Υγείας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η απόφαση για δημιουργία Ινστιτούτου Υγιεινής ως ενός από τα τμήματα του Πανεπιστημίου Σμύρνης δείχνει να είναι πράγματι απαραίτητη. (*Κόσμος*, 1919 – 1920)

Η απουσία άμεσης αναφοράς στο Ιωνικό Πανεπιστήμιο εντοπίζεται, επίσης, και στις εφημερίδες της Ελλάδος. Τόσο η *Μακεδονία*, όσο και η *Εμπρός* και η *Σκριπ*, δεν δημοσιεύουν καμία πληροφορία για την ίδρυση και την οργάνωση του Πανεπιστημίου.

Οι εξελίξεις στα πολιτικά και στρατιωτικά πράγματα αυτή την περίοδο είναι ραγδαίες. Το ενδιαφέρον των αρθρογράφων το 1920 επικεντρώνεται –μεταξύ άλλων- στην προέλαση του ελληνικού στρατού (ιδίως στην Ανατολική Θράκη), στο κίνημα του Τζαφέρ Ταγιάρ, στην απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου, στη δολοφονία του Ίωνος Δραγούμη, στην ασθένεια, τον θάνατο και τη διαδοχή του Αλεξάνδρου αλλά και στην αναμέτρηση του Βενιζέλου με την αντιπολίτευση στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920. Το πολιτικό και στρατιωτικό σκηνικό της περιόδου μοιάζει να μην αφήνει κανένα περιθώριο για δημοσιεύσεις σχετικές με την οργάνωση της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη. Γενικά, όμως, αυτή την περίοδο η αρθρογραφία για τις τέχνες και τα γράμματα δείχνει να παραγκωνίζεται από όλες τις εφημερίδες. Στην επιλογή της αρθρογραφίας αντικατοπτρίζεται βεβαίως και το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού : οι Έλληνες έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους στο πεδίο των μαχών αλλά και στην εσωτερική πολιτική κρίση της χώρας.

Τέλος, η έλλειψη δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος για την ίδρυση του Ιωνικού Πανεπιστημίου στη Σμύρνη ενδέχεται να οφείλεται και σε ενδοιασμούς ή συγκρατημένο ενθουσιασμό. Το εγχείρημα για ίδρυση πανεπιστημίου στην περιοχή της Σμύρνης δεν αγκαλιάστηκε από όλους εκείνη την περίοδο. Εκφράστηκαν συχνά αμφιβολίες σχετικά με τη βιωσιμότητά του και δυσφημιζόταν συχνά στο εξωτερικό ακόμη και από Έλληνες (π.χ από τον καθηγητή Χρ. Ανδρούτσο στο Βερολίνο) (Σολομωνίδης, 1962 : 404). Η κίνηση, λοιπόν, για ίδρυση Πανεπιστημίου στη Σμύρνη ενδεχομένως να θεωρήθηκε ως βεβιασμένη - αφού το αποτέλεσμα της πολεμικής αναμέτρησης στο μικρασιατικό έδαφος ήταν ακόμη αβέβαιο και η εσωτερική πολιτική κατάσταση της Ελλάδας ρευστή - και η πεποίθηση αυτή να προκάλεσε και την περιθωριοποίησή του από τον Τύπο.

3. Η εικόνα της ελληνικής διοίκησης στον Τύπο κατά το τελευταίο έτος (1922)

3.1. Οι κινήσεις για αυτονομία

Η νίκη των αντιβενιζελικών στις εκλογές του 1920 επέφερε τη δημιουργία του κινήματος της «Εθνικής Άμυνας» στην Κωνσταντινούπολη. Βενιζελικοί αξιωματικοί, πολιτικοί παράγοντες του κόμματος των Φιλελευθέρων και σημαίνοντα μέλη της ελληνικής παροικίας της Κωνσταντινούπολης συνενώθηκαν υπό τον φόβο ότι η νέα κυβέρνηση θα απαιτούσε την αποχώρηση του ελληνικού στρατού, πράγμα το οποίο θα σήμαινε την εγκατάλειψη του ελληνισμού της Μικράς Ασίας στην τύχη του. Αφού η φιλοβασιλική κυβέρνηση απέρριπτε κατηγορηματικά την εγκατάλειψη του μετώπου και της στρατιωτικής λύσης του μικρασιατικού ζητήματος, ο λόγος που κρατούσε ενεργή την «Εθνική Άμυνα» ήταν η αδυναμία της κυβερνήσεως Γούναρη να επιτύχει στρατιωτική νίκη στον πόλεμο. Το κίνημα κέρδισε αμέσως την υποστήριξη εκείνων των μικρασιατών Ελλήνων, οι οποίοι πίστευαν ότι αυτό θα εκπροσωπούσαν διπλωματικά από τον Ελευθέριο Βενιζέλο και ότι ο μεγάλος πολιτικός θα κατάφερνε να κερδίσει την αγγλική υποστήριξη για τη δημιουργία ενός αυτόνομου «Ιωνικού Κράτους» στη Μικρά Ασία. (Γιαννουλόπουλος, 2015 : 189)

Η «Εθνική Άμυνα» έβλεπε, πάντως, την αυτονομία της Ιωνίας περισσότερο ως μέσο για να ανατρέψει το κωνσταντινικό καθεστώς και, αφού επανακτήσει την υποστήριξη της Entente, να επανασυνδέσει την ανατολική και δυτική πλευρά του Αιγαίου υπό την ηγεσία του Βενιζέλου. Ο Βενιζέλος, ωστόσο, δεν θέλησε να αναλάβει την αρχηγία του κινήματος, προκειμένου να μην κομματικοποιηθεί ο εθνικός χαρακτήρας του αγώνα για τη σωτηρία του μικρασιατικού ελληνισμού, και έτσι περιορίστηκε στον ρόλο του ως φίλου και συμβούλου της «Εθνικής Άμυνας». (Γιαννουλόπουλος, 2015 : 189)

Λίγο αργότερα, τον Οκτώβριο του 1921, ιδρύθηκε μια αντίστοιχη οργάνωση στη Σμύρνη με το όνομα «Μικρασιατική Άμυνα», η οποία ήταν φανατικά βενιζελική όπως η «Εθνική Άμυνα». Βασικά της στελέχη ήταν ο γιατρός Απ. Ψαλτώφ, ο Κ. Τενεκίδης, ο Χ. Δήμας (οι οποίοι αποτελούσαν και τη διοικούσα επιτροπή), ο δημοσιογράφος Σωκράτης Σολομωνίδης και ο ανώτερος υπάλληλος της ελληνικής Αρμοστείας Π. Ευριπαίος. Επιτροπές της «Μικρασιατικής Άμυνας» συγκροτήθηκαν

στο Λονδίνο, το Βουκουρέστι και σε άλλες ελληνικές κοινότητες. Μεγίστης σημασίας ήταν, βεβαίως, και η συμμετοχή του Πατριάρχη Μελετίου αλλά και του Μητροπολίτη Χρυσοστόμου. (Γιαννουλόπουλος, 2015 : 189 & Γιαννακόπουλος, 2004 : 121)

Από τους βασικούς στόχους της «Μικρασιατικής Άμυνας» ήταν να προσεταιριστούν την ελληνική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία στη Μικρά Ασία, ιδίως τον Στεργιάδη και τον Παπούλα. Ο Στεργιάδης δεν αντέδρασε θετικά στο κάλεσμα της «Μικρασιατικής Άμυνας». Δήλωσε ότι δεν τον ενοχλούσε να οργανωθεί ο χριστιανικός πληθυσμός της Σμύρνης «εν πνεύματι νομιμοφροσύνης» αλλά έκανε σαφές ότι δεν θα επέτρεπε οποιαδήποτε κίνηση και πρωτοβουλία μέσα στη δική του περιοχή δικαιοδοσίας που δεν θα περνούσε από τον δικό του έλεγχο. Ο Ύπατος Αρμοστής ήταν πεπεισμένος ότι, αν η Ελλάδα αποχωρούσε από τη Μικρά Ασία, το ελληνικό μέτωπο δεν θα μπορούσε να διατηρηθεί και οι Μικρασιάτες δεν θα είχαν τη δυνατότητα να αντισταθούν στον Κεμάλ όπως διακήρυτταν οι αυτονομιστές. Πιο συγκεκριμένα, ο Στεργιάδης θεωρούσε ανεδαφικά τα σχέδια δράσης της «Μικρασιατικής Άμυνας» για συντήρηση αυτόνομης Ιωνίας. Τα σχέδια αυτά συμπεριλάμβαναν τοπική στρατολογία και εράνους, οικονομική ενίσχυση από τις άλλες ελληνικές παροικίες του εξωτερικού και εθελοντική παραμονή ενός τμήματος του ελληνικού στρατού. (Γιαννουλόπουλος, 2015 : 190)

Ο Παπούλας, από την άλλη, έδειξε από την πρώτη στιγμή ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα σχέδια της «Μικρασιατικής Άμυνας», ωστόσο δήλωσε ότι ο ίδιος δεν μπορούσε να κινηθεί χωρίς την έγκριση της κυβέρνησεως των Αθηνών. Προέβη, όμως, σε συζητήσεις με την ελληνική κυβέρνηση, η οποία αντιμετώπιζε με μεγάλη δυσπιστία τα βενιζελογενή αυτονομιστικά σχέδια. Στο μεταξύ, τον Μάρτιο του 1922, γνωστοποιήθηκαν οι προτάσεις της Συνδιάσκεψης των Παρισίων για εκκένωση της Μ. Ασίας από τον ελληνικό στρατό. Ενώ οι ηγέτες της «Μικρασιατικής Άμυνας» ανακοίνωσαν στους Συμμάχους ότι προτιμούσαν να εγκαταλείψουν τη Μ. Ασία παρά να ξαναδεχθούν την οθωμανική εξουσία, ο Παπούλας δήλωσε στον Δ. Γούναρη ότι, αν εκείνος δεν μπορεί να απορρίψει τις συμμαχικές προτάσεις, τότε θα πρέπει είτε να δεχτεί την παραίτηση του, είτε να του επιτρέψει να κηρύξει την αυτονομία της Ιωνίας. Ο Γούναρης τον επιβεβαίωσε ότι ο ελληνικός στρατός δεν θα αποσυρθεί και τον έπεισε να επιστρέψει στη Σμύρνη, όπου ο λαός τον υποδέχτηκε ως σωτήρα. (Γιαννακόπουλος, 2004 : 122)

Την ίδια περίοδο, σε επιστολή του προς τον Πατριάρχη Μελέτιο, ο Βενιζέλος υπογράμμιζε τις δυσκολίες του αυτονομιστικού σχεδίου. Προέβλεπε ότι η δημιουργία ενός μικρασιατικού χριστιανικού κράτους είχε περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας από αυτές της δημιουργίας ενός ιωνικού ελληνικού κράτους αλλά θεωρούσε απαραίτητη την αποδοχή (εκ μέρους της ηγεσίας του κράτους αυτού) των Συμμάχων ως μόνων ρυθμιστών της τύχης της περιοχής. Βέβαια, ο αδιαπραγμάτευτος όρος που θα έπρεπε να τεθεί θα ήταν να μην επιστρέψει η τουρκική κυριαρχία. Ο Βενιζέλος πίστευε ότι, για να πραγματοποιηθεί το εγχείρημα αυτό, απαραίτητη ήταν η σύμπραξη του Στεργιάδη. Ο Αρμιοστής, όμως, όχι μόνο δεν έδειχνε τέτοια επιθυμία, αλλά, τουναντίον, συχνά υπονόμει τις προσπάθειες της «Μικρασιατικής Άμυνας». (Γιαννακόπουλος, 2004 : 122 & Smith, 2002 : 457)

Λίγο καιρό αργότερα, τον Μάιο του 1922, το κλίμα για αυτονόμηση δεν έμοιαζε ευοίωνο. Οι προσπάθειες των Αμυνιτών να κερδίσουν, έστω, την έμμεση συμπαράσταση της ελληνικής κυβέρνησης έπεφταν στο κενό, ενώ ο Παπούλας, όχι μόνο δεν δέχθηκε το πολεμικό υλικό που του είχαν υποσχεθεί, αλλά πολύ περισσότερο αντικαταστάθηκε από τον Γ. Χατζηανέστη. (Γιαννακόπουλος, 2004 : 124)

Την καταλληλότερη στιγμή, λοιπόν, παρουσιάστηκε ένα καινούριο σχέδιο, το οποίο, μάλιστα, είχε την αμέριστη υποστήριξη της ελληνικής κυβέρνησης, αφού έμοιαζε ότι προσέφερε τον μόνο τρόπο για να βγει η ίδια από το αδιέξοδο. Το σχέδιο αυτό εισηγήθηκε ο ίδιος ο Στεργιάδης και προέβλεπε την ίδρυση αυτόνομου κράτους με χριστιανό κυβερνήτη, υπό την επικυριαρχία του σουλτάνου. Το κράτος αυτό θα είχε κέντρο τη Σμύρνη, θα καταλάμβανε ολόκληρη τη δυτική παραλιακή ζώνη και θα είχε χαρακτήρα αποκλειστικά μικρασιατικό. Πιο συγκεκριμένα, στη διοίκηση θα συμμετείχαν τόσο οι μουσουλμάνοι, όσο και όλες οι υπόλοιπες μειονότητες. Το κράτος αυτό θα ήταν δημιούργημα των Δυνάμεων και δεν θα αποτελούσε μέσο για τη διατήρηση του ελληνικού χαρακτήρα της περιοχής έχοντας ως σκοπό την ένωση με την Ελλάδα. Ουσιαστικά, θα ήταν ένα φυλάκιο του δυτικού πολιτισμού στην Ανατολή, στο οποίο θα μπορούσαν να προσφύγουν όλοι οι δυσαρεστημένοι από το κεμαλικό καθεστώς. 50.000 μικρασιάτες στρατιώτες μαζί με 50.000 στρατιώτες που θα απέμεναν εθελοντικά από τον ελληνικό στρατό θα ήταν αρκετοί για να κρατήσουν μακριά τον Κεμάλ. Το σχέδιο αυτό προσομοίαζε μόνο επιφανειακά με το αυτονομιστικό σχέδιο της «Μικρασιατικής Άμυνας» και για τον λόγο αυτό τη βρήκε

αντίθετη. Κοινό στοιχείο των δύο αυτονομιστικών σχεδίων, πάντως, αποτελούσε η στρατιωτική υποστήριξη του νέου κράτους. Και στις δύο περιπτώσεις σχεδιάζονταν η παραμονή – σε εθελοντική βάση - μέρους του ελληνικού στρατού, πράγμα το οποίο φαινόταν ανέφικτο. (Γιαννακόπουλος, 2004 : 124 & Toynbee, 2007 : 231)

Η αυτονομία, τελικά, της Σμύρνης κηρύχθηκε στις 18 Ιουλίου 1922. Οι προκηρύξεις της Ύπατης Αρμοστείας και της ελληνικής κυβέρνησης διαβάστηκαν σε μια αραιή συγκέντρωση μπροστά στο κυβερνείο. Στις προκηρύξεις υπογραμμιζόταν ο πολυεθνικός χαρακτήρας της νέας διοίκησης και, παράλληλα, αναφέρονταν όλες οι λεπτομέρειες για την αναδιοργάνωση της κρατικής μηχανής, η οποία θα ήταν ανοιχτή για όλους με ισότιμο τρόπο, ανεξαρτήτως φυλής ή θρησκείας. Σε μια προσπάθειά του να εξασφαλίσει την υποστήριξη των μουσουλμάνων, ο Στεργιάδης τόνισε ότι ο σουλτάνος θα συνέχιζε να είναι ο χαλίφης υπό τον ειρηνικό διακανονισμό των Συμμάχων και το κύρος θα παρέμενε αμετάβλητο σε όλο τον ισλαμικό κόσμο. Απώτερος σκοπός του ήταν να αφυπνίσει έναν τοπικό πατριωτισμό που θα εξάλειφε όλες τις θρησκευτικές διαφορές. Στο τέλος ακολούθησαν προσφωνήσεις των εκπροσώπων των κοινοτήτων της Σμύρνης : της τουρκικής, της αρμενικής, της κουρδικής και της εβραϊκής. Εντούτοις, οι κάτοικοι της Σμύρνης αδιαφόρησαν για το συλλαλητήριο, γιατί, από τη μία πλευρά, οι Έλληνες της Σμύρνης ήταν εντελώς αντίθετοι με το εγχείρημα και οι μουσουλμάνοι, από την άλλη, δύσπιστοι. (Smith, 2020 : 490 & Γιαννακόπουλος, 2004 : 124)

Οι προσπάθειες για την ίδρυση αυτόνομου μικρασιατικού κράτους, τελικά, δεν ευοδώθηκαν. Για αυτό, όμως, δεν ευθύνεται η μικρή απήχηση που είχε στους κατοίκους της Σμύρνης αλλά στο γεγονός ότι το σχέδιο απορρίφθηκε από τους ίδιους τους Συμμάχους δεκαπέντε μέρες αργότερα με την αιτιολογία ότι το καθεστώς της Μικράς Ασίας θα καθοριζόταν από το Συνέδριο της Ειρήνης. Παρόλο που ο Ύπατος Αρμοστής κατάφερε να εξασφαλίσει την υποστήριξη αρκετών Άγγλων πολιτικών, η αντίδραση των Γάλλων και των Ιταλών σε μια ενδεχόμενη παραμονή του ελληνικού στρατού αποτελούσε ισχυρή τροχοπέδη στην αποδοχή του αυτονομιστικού σχεδίου που εισηγήθηκε ο ίδιος ο Στεργιάδης. (Γιαννακόπουλος, 2004 : 126)

3.2. Η εικόνα της ελληνικής διοίκησης στον Τύπο από τον Μάρτιο έως τον Αύγουστο του 1922

Το καλοκαίρι του 1922 οι διπλωματικές συζητήσεις για το μικρασιατικό ζήτημα δεν φαίνονταν ευνοϊκές για την ελληνική πλευρά και ο ελληνικός στρατός – παρόλο που σημείωσε μεγάλες νίκες – ήταν αναγκασμένος να αρχίσει την οπισθοχώρηση. Από τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 μέχρι και το καλοκαίρι του 1922 οι διαφορές μεταξύ βενιζελικού και αντιβενιζελικού Τύπου σχετικά με την αναγκαιότητα της ελληνικής στρατιωτικής παρουσίας στη Μικρά Ασία, ήταν ισχνές, καθώς οι μετανοεμβριανές κυβερνήσεις αποφάσισαν να συνεχίσουν τη μικρασιατική εκστρατεία σε αντίθεση με ό,τι προεκλογικά υπόσχονταν. Έτσι, οι δημοσιογραφικοί στόχοι των βενιζελικών και αντιβενιζελικών εφημερίδων ταυτίστηκαν. Καθημερινά δημοσιεύονταν άρθρα για το μεγαλοϊδεατικό όραμα, τις διπλωματικές επιτυχίες, τις νίκες στο στρατιωτικό πεδίο στην περιοχή της Μικράς Ασίας προβάλλοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, έναν απατηλό υπερπατριωτισμό ικανό να διαμορφώσει μια ισχυρή κοινή γνώμη στην Ελλάδα, η οποία δεν συμφωνούσε με το ενδεχόμενο σύμπτυξης των ελληνικών στρατευμάτων αλλά πίστευε ότι μόνο η επιθετική πολιτική θα τερμάτιζε μια για πάντα τον δυσβάσταχτο πόλεμο. (Εμπρός, 6.1.1922· ΣΚΡΙΠ, 29.3.1921·). Την ισχυρή της διαφωνία ως προς τη συνέχιση του μικρασιατικού πολέμου εξέφρασε μόνο (από τον διαθέσιμο Τύπο) η εφημερίδα *Ριζοσπάστης* (βλ. παράρτημα 3.1) :

Ὁ ὑπὸ τὴν Βασιλικὴν χλαμίδα καλυφθεὶς Παλαιοκομματισμὸς ἐκμεταλευόμενος πρωτόγονον αἰσθημα φιλοτιμίας τοῦ ὀπισθοδρομημένου λαοῦ μας τὰ πάντα ὑπέσχετο, ἵνα ἐπιτύχῃ ὅπως - ὅπως τὴν ἐξουσίαν. Αἱ ἐκλογαὶ ἔφερον τὴν «Ἠνωμένην» καὶ δὲν παρῆλθε ἄρκετὸν χρονικὸν διάστημα καὶ οἱ προελθόντες ἐκ τῶν ἐκλογῶν ἐκείνων ἐκήρυξαν - πρὸς μεγάλην κατάπληξιν πάντων - ὅτι θὰ τηρήσουν τὴν ἰδίαν ἐξωτερικὴν τοῦ καταψηφισθέντος κόμματος πολιτικὴν. Ἐκτοτε ἐξακολουθεῖ συνεχῶς ὁ πόλεμος τῆς Ἑλλάδος. Συνεχίζεται δὲ ὑπὸ πολὺ χειροτέρους ἀκόμη ὁρους ἐκείνων, ὑφ' οὔς τὸ Βενιζελικὸν κόμμα διεξήγαγεν αὐτὸν καὶ καθ' οὐδύσσωμον σχεδὸν τὸ Ἔθνος ἐξηγέρθη. Ἡ ἔκτασις τοῦ ἀγῶνος ἠρῶνθη, ἢ ἐπιστράτευσις ἀντὶ νὰ περιορισθῇ ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλας ἡλικίας, αἱ θυσίαι, ὡς φυσικῶς, ἐπολλαπλασιάσθησαν. [...] Τὰ πράγματα ἔρχονται νὰ

*δείξουν πλέον εις ὅλους καθαρά ὅτι καμμία ἐλπὶς δὲν ὑπάρχει ὅπως τεθῇ
τέρμα εις τὴν σπατάλην αὐτὴν τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Οὐδὲν τῶν ἀστικῶν
κομμάτων εἶναι διατεθειμένον νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν.
(Ριζοσπάστης, 11.5.1922)*

Στις σμυρναϊκές εφημερίδες, ἤδη ἀπὸ τον Οκτώβριο του 1921, παρατηρεῖται μια εντατικοποίηση της ἀρθρογραφίας που ἐξυπηρετεῖ – με τρόπο ἐμμεσο - τὸ κίνημα της «Μικρασιατικῆς Ἀμυνας». Τόσο η εφημερίδα *Θάρρος*, ὅσο και η *Αμάλθεια* – της ὁποίας μάλιστα ὁ ἐκδότης, ὁ Σωκράτης Σολομωνίδης, ἀνήκε στα πρῶτα στελέχη του συγκεκριμένου κινήματος - ἐπιδίδονταν σε ἓναν δημοσιογραφικὸ ἀγῶνα που προετοίμαζε τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν αὐτονομίση της Ἰωνίας. Στα αὐτονομιστικὰ σχέδια του κινήματος, ὅπως ἔχει ἤδη ἀναφερθεῖ, συμπεριλαμβανόταν ἡ συγκέντρωση χρημάτων μέσω τοπικῶν ἐράνων καὶ οικονομικῶν ἐνισχύσεων ἀπὸ του Ἑλλήνες των παροικιῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ δημιουργία στρατοῦ μέσω της τοπικῆς στρατολογίας. Ἡ υλοποίηση των σχεδίων αὐτῶν ἐξυπηρετοῦνταν σε μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τον τοπικὸ Τύπο. Οἱ συνεχεῖς ἐκκλήσεις γιὰ συγκέντρωση χρημάτων υπὲρ της αὐτονομίσης, καθὼς καὶ οἱ υπηρεσίες που προσέφεραν οἱ γυναῖκες της περιοχῆς στο ὄνομα της «Μικρασιατικῆς Ἀμυνας» εἶναι σταθερές σε καθημερινή βάση στο σμυρναϊκὸ Τύπο ἤδη ἀπὸ τον Οκτώβριο του 1921 (*Αμάλθεια*, 17.3.1922 & 29.3.1922).

Απὸ τον Μάρτιο του 1922, ὅταν γνωστοποιήθηκαν οἱ προτάσεις της Συνδιάσκεψης των Παρισίων γιὰ ἐκκένωση της Μ. Ἀσίας ἀπὸ τον ἐλληνικὸ στρατό, οἱ σμυρναϊκές εφημερίδες προσπάθησαν νὰ καταστήσουν σαφές στην ευρύτερη κοινὴ γνώμη ὅτι ἡ ἐλληνικὴ διοίκηση ἦταν περισσότερο ἀρεστὴ στις διάφορες ἐθνότητες της Ἰωνίας σε σύγκριση με τὴν Τουρκικὴ με ἀπώτερο στόχο νὰ ἐδραιωθεῖ ἡ θέση της στην περιοχή.

Στις 14 Ἀπριλίου ἡ εφημερίδα *Θάρρος* δημοσίευσε ὑπὸ τον τίτλο «*Ολοὶ ζητοῦν τὴν ἐλληνικὴν διοίκησιν*» τηλεγραφήματα Ἑλλήνων, Τούρκων καὶ Ἀρμενίων πρὸς τις Δυνάμεις, οἱ ὁποῖοι υποστήριζαν τὴν ἐλληνικὴ διοίκηση καὶ ζητούσαν νὰ μὴν ἐπιτραπεί νὰ ἀφεθοῦν στη διοίκηση των Τούρκων. Ἐκπρόσωποι του ἀστικοῦ, ἐργατικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ Φιλαδελφείας ἐξέφρασαν τὴν ἐντονὴ ἐπιθυμία τους νὰ ἀποτελέσει ἡ περιφέρεια τους ἀναπόσπαστο τμήμα της ἐλληνικῆς διοικήσεως της Σμύρνης. (*Θάρρος*, 16.4.22)

Σε υπόμνημα, το οποίο δημοσιεύτηκε ολόκληρο σε πρωτοσέλιδο της *Θάρρος* (βλ. παράρτημα 3.2), εκ μέρους αντιπροσώπων του χωριού Νάρλετσε προς τη διοίκηση των στρατιωτικών δυνάμεων της κατοχής Κίου αναφερόταν ότι οι κάτοικοι του χωριού, έχοντας δεινοπαθήσει από τις εχθρικές ενέργειες του κεμαλικού στρατού, εκτίμησαν δεόντως την ευθυδικία και επιείκεια της Ελληνικής Διοικήσεως αμέσως μετά τη στρατιωτική κατάληψη της περιοχής τους. Επειδή, όμως, οι χωρικοί της περιοχής βοήθησαν στο μέτωπο τον ελληνικό στρατό εναντίον των κεμαλιστών και έδειξαν έμπρακτα την ευγνωμοσύνη τους προς την ελληνική διοίκηση παρέχοντας στον ελληνικό στρατό φαγητό και όπλα, τόσο οι εθνικιστές, όσο και ντόπιοι τούρκοι τούς κατηγορήσαν για φιελληνισμό και διέκειντο εχθρικά απέναντί τους. Θεωρώντας τα έργα των κεμαλιστών «κηλίδα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ» δήλωσαν δημόσια ότι δεν μπορούσαν να δεχθούν το κεμαλικό καθεστώς και γνωστοποίησαν ότι προτιμούσαν την Ελληνική Διοίκηση. (*Θάρρος*, 21.4.22)

Στις 22 Απριλίου η εφημερίδα *Θάρρος* τόνιζε «*Καὶ οἱ Τούρκοι ὑπὲρ ἡμῶν*» και παρέθετε τις δηλώσεις των εκπροσώπων του χωριού Φείζιε για την Ελληνική Διοίκηση. Στο άρθρο εξυμνούνταν η τάξη, η ασφάλεια και η δικαιοσύνη που επέδειξε η Ελληνική Διοίκηση προς την περιοχή αυτή. Οι κάτοικοι του χωριού ζητούσαν να γνωστοποιηθεί στη Διοίκηση, την κυβέρνηση και «*εἰς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον*» ότι για κανέναν λόγο δεν θα δέχονταν την επιστροφή στον κεμαλικό ζυγό και δήλωναν έτοιμοι ακόμη και να στρατευτούν για την ενίσχυση του αγώνα εναντίον του Κεμάλ. Όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν «*80 νέοι εἶναι ἔτοιμοι πρὸς στρατεύειν*». (*Θάρρος*, 22.4.22)

Στις 12 Μαΐου 1922 δημοσιεύτηκε έγγραφο στην *Αμάλθεια*, το οποίο είχε συνταχθεί από τους Μουχτάρηδες του χωριού ΤσιτΚιοϊ, προκειμένου να υποβάλουν τις ευχαριστίες τους στον αντιστράτηγο Παπούλα για τη «*δικαιοτάτην και ἀμερόληπτον (ἐλληνικὴν) διοίκησιν*». Σύμφωνα με το δημοσίευμα, δύο χρόνια νωρίτερα οι κεμαλιστές (οι «*κακούργοι της Άγκυρας*» όπως χαρακτηριστικά αναφέρονταν) έκαψαν το χωριό αλλά, τελικά, κατάφεραν να εξασφαλίσουν τη ζωή και την περιουσία τους χάρι στην προστασία που τους παρείχε έκτοτε ο ελληνικός στρατός, ο οποίος τους φέρεται με τρόπο «*πατρικόν*». (*Αμάλθεια*, 12.5.1922)

Εκτός από τις δηλώσεις τουρκικής συμπάθειας προς την Ελληνική Διοίκηση, δημοσιεύτηκαν, επίσης, δηλώσεις των υπόλοιπων εθνοτήτων, όπως των Ισραηλιτών ή

των Αρμενίων. Η ισραηλιτική κοινότητα Θείρων έστειλε έγγραφο στον υποδιοικητή της περιοχής τους αναφέροντας ότι οι φήμες για την άσχημη συμπεριφορά των ελληνικών αρχών αποτελούν κατάφωρο ψέμα. (Θάρρος, 15.5.22)

Όπως γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό, στα δημοσιεύματα των σμυρναϊκών εφημερίδων από τον Ιανουάριο έως και τον Ιούνιο του 1922 υπογραμμίζοταν ο αμερόληπτος και δίκαιος τρόπος διοίκησης των ελληνικών αρχών ενώ, παράλληλα, καταγγέλλονταν οι βιαιοπραγίες των κεμαλικών αλλά και η πρότερη κακοδιοίκηση των οθωμανικών αρχών. Η τακτική αυτή σκοπό είχε, αναμφισβήτητα, τη διαμόρφωση θετικών εντυπώσεων για την ελληνική διοίκηση στην κοινή γνώμη. Ταυτόχρονα, όμως, φαίνεται ότι εξυπηρετούσε και τα σχέδια της «Μικρασιατικής Άμυνας», η οποία επιθυμούσε, ίσως, να προλείανει το έδαφος για τη δημιουργία αυτόνομου Ιωνικού κράτους υπό των έλεγχο των Ελλήνων. Η λογοκρισία, η οποία ήταν παρούσα καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας του Στεργιάδη για την αποφυγή τυχόν εντάσεων, δεν φαίνεται να εφαρμόστηκε στη συγκεκριμένη αρθρογραφία. Συνεπώς, ο ίδιος ο Στεργιάδης δεν τη θεώρησε επικίνδυνη για την εύρυθμη λειτουργία της ελληνικής διοίκησης. Τουναντίον, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι η συγκεκριμένη αρθρογραφία κατάφερε σε μεγάλο βαθμό να αναδείξει τον εκπολιτιστικό ρόλο της ελληνικής παρουσίας στην περιοχή.

Λίγο καιρό αργότερα το κλίμα της αρθρογραφίας σχετικά με την ελληνική διοίκηση στη Σμύρνη αλλάζει απότομα. Ο βενιζελικός – αντιβενιζελικός χαρακτήρας φαίνεται έντονα. Αφορμή στάθηκε η κήρυξη της αυτονομίας της Σμύρνης (18 Ιουλίου 1922), σύμφωνα με το σχέδιο που ο ίδιος ο Στεργιάδης πρότεινε στην ελληνική κυβέρνηση και όχι σύμφωνα με τα σχέδια της «Μικρασιατικής Άμυνας». Οι προκηρύξεις της Ύπατης Αρμοστείας και της ελληνικής κυβέρνησης διαβάστηκαν σε μια αραιή συγκέντρωση μπροστά στο κυβερνείο. Ο χαρακτήρας της νέας διοίκησης θα ήταν πολυεθνικός και όλοι οι Μικρασιάτες, ανεξαρτήτως φυλής ή θρησκευματος, θα είχαν το δικαίωμα να συμμετάσχουν ισότιμα σ' αυτήν. Ο Στεργιάδης έθεσε ως στόχο να αφυπνίσει έναν τοπικό πατριωτισμό που θα εξάλειφε όλες τις θρησκευτικές διαφορές. (Γιαννακόπουλος, 2004 : 124) Έτσι, στις σμυρναϊκές εφημερίδες - που βρίσκονταν υπό τον έλεγχό του - παρατηρείται από τον Ιούλιο και έπειτα μια προσπάθεια να αναδειχθεί η συναδέλφωση μεταξύ των εθνοτήτων και να υπογραμμιστεί η κοινή τους επιθυμία : να μην επιστρέψουν στο προηγούμενο διοικητικό καθεστώς των Τούρκων. (Αμάλθεια, 23.6.1922, Θάρρος, 1.7.1922)

Όλα αυτά τονίστηκαν λίγες μέρες νωρίτερα στις δηλώσεις του Άγγλου πρωθυπουργού Λούντ Τζωρτζ υπέρ του μικρασιατικού λαού. Ο λόγος του Λούντ ξεκινούσε με την κατάληψη της Σμύρνης από τον ελληνικό στρατό, κοινή συναινέσει της Αγγλίας, της Γαλλίας και της αμερικανικής κυβέρνησης. Στη συνέχεια αναφέρθηκε στη μεταστροφή της γαλλικής πολιτικής εξαιτίας της ήττας του Βενιζέλου στις εκλογές του 1920 και στην επιστροφή του Κωνσταντίνου. Έθιξε το γεγονός πως, αν ο Βενιζέλος, ακόμη βρισκόταν στη θέση του, θα είχε τη δύναμη να κρατήσει αμετάβλητη την άποψη των Γάλλων. Τελείωσε την αγόρευσή του με έναν πραγματικό ύμνο προς τους Έλληνες και τον ελληνικό στρατό. Ο Smith, βέβαια, χαρακτήρισε τον λόγο του Λούντ Τζωρτζ «μπλόφα», προκειμένου να τονώσει το ηθικό των Ελλήνων και να τους κρατήσει στη θέση του εν αναμονή μελλοντικών διαπραγματεύσεων. (Τζανακάρης, 2021 : 704 -706)

Ο σμυρναϊκός λαός – ανεξαρτήτως εθνικότητας - ομόφωνα ευχαρίστησε με ψήφισμα τον Άγγλο πρωθυπουργό για τις δηλώσεις του υπέρ των Μικρασιατών. Στην ομιλία του ο Λούντ Τζωρτζ τόνιζε ότι όλοι οι Μικρασιάτες θέλουν να ξεχάσουν την προηγούμενη κακοδιοίκηση και να απολαύσουν συναδελφωμένοι πλέον την ισότητα, την ειρήνη και τα αγαθά της ελευθερίας, τα οποία έφερε η ελληνική διοίκηση. Το ψήφισμα υπογράφηκε, σύμφωνα με την εφημερίδα *Θάρρος*, από τους αντιπροσώπους όλων των εθνοτήτων της Μικράς Ασίας. (*Θάρρος*, 1.7.22)

Στις 18 Ιουλίου η αντιβενιζελική *Σκριπ* πανηγύριζε σε πρωτοσέλιδο την ανακήρυξη της αυτοδιοίκησης της Σμύρνης :

[...] Δέν υπάρχουν Μουσουλμάνοι, Έλληνες, Κιρκάσιοι, δέν υπάρχουν διαφοραί φυλῆς, θρησκευματος καί γλώσσης. Ὑπάρχουν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλληνικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πάντες ἔτοιμοι νά προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των πρὸς τὴν ἐλευθερωθεῖσαν πατρίδα των. (ΣΚΡΙΠ, 18.7.22)

Στις 17 Αυγούστου 1922 η *Αμάλθεια* δημοσίευσε ψήφισμα και εκ μέρους του αρμενικού πληθυσμού Σαλιχλή, με το οποίο οι Αρμένιοι αποδέχτηκαν τις αποφάσεις της ελληνικής κυβέρνησης περί αυτοδιοίκησης της Μ. Ασίας και διαβεβαιωνόταν ότι θα παρείχαν πρόθυμα τη σύμπραξη τους στο νέο πολιτειακό σύστημα της χώρας. (*Αμάλθεια*, 17.8.1922)

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, η ανακήρυξη της αυτοδιοίκησης της Σμύρνης δεν αγκαλιάστηκε ούτε από τους Έλληνες της Σμύρνης, καθώς ήταν εντελώς αντίθετοι με

το όλο εγχείρημα, αλλά ούτε και από τους μουσουλμάνους της περιοχής, οι οποίοι έδειχναν έντονη δυσπιστία. Από τις σμυρναϊκές εφημερίδες απουσιάζει, ωστόσο, εντελώς οποιαδήποτε αρνητική θέση απέναντι στην ανακήρυξη της αυτοδιοίκησης (βλ. παράρτημα 3.3). Η απουσία αυτή αποτελεί τεκμήριο ότι ο σμυρναϊκός Τύπος υπόκειτο σε αυστηρή λογοκρισία (βλ. παράρτημα 3.4) από την Ύπατη Αρμοστεία (*Ατλαντίς*, 8.6.1922). Με ενθουσιασμό, επίσης, παρουσιάστηκε, όπως ήταν φυσικό, η αυτονόμηση της Σμύρνης στον αντιβενιζελικό Τύπο της Ελλάδας (βλ.παράρτημα 3.5), εφόσον τα αυτονομιστικά σχέδια του Στεργιάδη είχαν λάβει από την πρώτη κιόλας στιγμή την έγκριση της ελληνικής κυβέρνησης. (*Πρωινή*, 18.7.1922, 21.7.1922, 23.7.1922)

Η αντίδραση, ωστόσο, απέναντι στο νέο καθεστώς αποτυπώθηκε πάραυτα στις - εκτός Σμύρνης - βενιζελικές εφημερίδες. Η εφημερίδα *Εμπρός*, στις 18 Ιουλίου, δημοσίευσε άρθρο για την ανακήρυξη της αυτοδιοίκησης Σμύρνης υπό τον τίτλο «*Η παραπαίουσα Κυβέρνησις. Η Μικρασία Κράτος διάμεσον*». (*Εμπρός*, 18.7.1922) Δύο μέρες αργότερα, στις 22 Ιουλίου, έγραφε «*Εκκένωσις διὰ τῆς μεθόδου της αὐτονομίας. Ἐγκατάλειψις θυσιῶν, νικῶν καὶ ἀνεγνωρισμένων δικαίων*». (*Εμπρός*, 22.7.1922) Η αγανάκτηση απέναντι στο νέο μικρασιατικό καθεστώς αποτυπώθηκε ευθαρσώς στη φιλοβενιζελική εφημερίδα *Εθνικός Κήρυξ* της Νέας Υόρκης, η οποία, όπως φαίνεται, υποστήριζε τα αυτονομιστικά κινήματα της «Εθνικής Ἀμυνας» και της «Μικρασιατικής Ἀμυνας».

Στις 3 Αυγούστου 1922, η εφημερίδα *Εθνικός Κήρυξ* αναδημοσίευσε άρθρο από τον ημερήσιο Τύπο της Κωνσταντινούπολης με τίτλο «*Ἡ αὐτονομία τῆς Σμύρνης δημιουργεῖ νέας περιπλοκάς*», στο οποίο τονίζεται ότι η ανακήρυξη της αυτονομίας της Σμύρνης από τον Στεργιάδη θα δημιουργούσε προβλήματα. Οι Τούρκοι, σύμφωνα με το συγκεκριμένο άρθρο, θεωρούσαν ότι η ανακήρυξη ήταν αντίθετη με τις συμμαχικές προτάσεις της 26^{ης} Μαρτίου 1922, καθώς και με τις διατάξεις της Συνθήκης των Σεβρών. (*Εθνικός Κήρυξ*, 3.8.22) Την ίδια μέρα ο *Εθνικός Κήρυξ* εξαπέλυσε δριμείες κατηγορίες προς την αντιβενιζελική κυβέρνηση της Αθήνας και τον βασιλιά Κωνσταντίνο :

«*Ὁ Κωνσταντινισμὸς κατέστρεψε καὶ τὴν ωραίαν ἰδέαν τῆς σωτηρίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διὰ τῶν Μικρασιατῶν. Φαίνεται ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας*

δὲν ἀπέμενε κανεῖς, ὁ ὅποῖος νὰ δύναται νὰ βλέπῃ μὲ διαύγειαν τὰ πράγματα. (Εθνικός Κήρυξ, 3.8.22)

Στο ίδιο άρθρο εξυμνήθηκε η ιδέα των Αμυνιτών στην Κωνσταντινούπολη για αυτονομία της Ιωνίας. Η διάδοση της άποψης ότι η αυτονομία είναι επιθυμία των ίδιων των μικρασιατών, ανεξαρτήτως φυλής ή θρησκεύματος, και ότι δεν θέλουν με κανένα τρόπο να επιστρέψουν στην τουρκική διοίκηση, σύμφωνα με το δημοσίευμα, θα συγκινούσε τον δυτικό κόσμο και θα εξασφάλιζε τη συμπάθειά τους. Υπό την πίεση της κοινής γνώμης της Ευρώπης και της Αμερικής, η διπλωματία θα λύγιζε. Η Αγγλία θα κατάφερνε να επιβάλει την άποψή της στους άλλους Συμμάχους. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το μικρασιατικό ζήτημα θα ρυθμιζόταν ευκολότερα. (Εθνικός Κήρυξ, 3.8.22)

Στις 10 Αυγούστου 1922 οι αντιπρόσωποι της «Μικρασιατικής Άμυνας» Α. Αθηνογέννης και Σ. Βεϊνόγλου απηύθυναν έκκληση προς τον αμερικανικό λαό μέσω της εφημερίδας *Εθνικός Κήρυξ* να επέμβει ζητώντας δικαιοσύνη και ελευθερία για τον μικρασιατικό λαό. (Εθνικός Κήρυξ, 10.8.22) Η ίδια εφημερίδα δημοσίευσε ψήφισμα του Δ.Σ Ομίλου Φιλοτέχνων Σμύρνης με το οποίο τον Απρίλιου του 1922 παρακαλούσαν τους διανοούμενους όλης της Ευρώπης και της Αμερικής «νὰ ὑψώσουν τὴν ἐπίσημον φωνὴν των ἐναντίον τοῦ μελετημένου τούτου ἐγκλήματος τῆς ἐσχάτης προδοσίας κατὰ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ» (Εθνικός Κήρυξ, 17.8.22)

Στις 4 Αυγούστου του 1922 ο *Εθνικός Κήρυξ* αποκάλυψε ότι οι Σύμμαχοι δεν γνώριζαν για την αυτονομία της Σμύρνης (Εθνικός Κήρυξ, 4.8.22) ενώ λίγες μέρες αργότερα επιβεβαίωσε πια σε πρωτοσέλιδο (βλ. παράρτημα 3.6) ότι «οἱ Σύμμαχοι δὲν ἀναγνωρίζουν τὴν αὐτονομίαν τῆς Σμύρνης» (Εθνικός Κήρυξ, 18.8.1922). Η αντιβενιζελική *Πρωινή*, ωστόσο, προσπαθούσε να καθησυχάσει το αναγνωστικό κοινό ακόμη και όταν οι Σύμμαχοι διακοίνωσαν ότι δεν ενέκριναν την αυτονομιστική κίνηση, αναφέροντας ότι οι Σύμμαχοι απλώς εξέφρασαν τη γνώμη τους και δεν απέρριψαν ρητά την αυτονομία της Σμύρνης. Κατά την *Πρωινή*, όλες οι διαδόσεις περί απόρριψης ήταν ψευδείς. Επιπλέον, υποστήριζε ότι οι όποιες φήμες για αποδοκιμασία του νέου καθεστώτος στη Σμύρνη διαψεύστηκαν από τον ίδιο τον Στεργιάδη. (Πρωινή, 5.8.1922 & 6.8.1922)

Στα τέλη του Αυγούστου, σε άρθρο της ίδιας εφημερίδας υπογραμμίστηκε ότι το καθεστώς που ανακηρύχθηκε στη Μικρά Ασία σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί

αυτόνομο πολίτευμα, δεδομένου ότι στερείται το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως. Σύμφωνα με το δημοσίευμα, πρόκειται για καθαρά τυπική αποκέντρωση «*διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν τῆς χώρας τῶν ἰθαγενῶν στοιχείων*». Ο Στεργιάδης θα είχε την πληρεξουσιότητα εκ μέρους της Κυβέρνησης να διαμορφώσει το καθεστώς με λεπτομέρειες, με όποιον τρόπο αυτός επιθυμούσε. (Εθνικός Κήρυξ, 25.8.22)

Συμπερασματικά, η προβολή της Ελληνικής Διοίκησης στον σμυρναϊκό Τύπο κατά τους τελευταίους μήνες της ελληνικής κατοχής είναι στρατευμένη για να εξυπηρετήσει από τη μια το αυτονομιστικό κίνημα της «Μικρασιατικής Άμυνας» (πάντα υπό το άγρυπνο βλέμμα του Ὑπατου Αρμοστή προκειμένου ο Τύπος να μην υπερβεί τα όρια που του είχαν τεθεί) και από την άλλη το καθεστώς αυτοδιοίκησης της Σμύρνης, που αποτελούσε σχέδιο του ίδιου του Στεργιάδη. Ο αναγνώστης βλέπει, συνεπώς, μια εξιδανικευμένη εικόνα της Ελληνικής Διοίκησης. Η ίδια εικόνα διατηρείται και στον ελλαδικό τύπο αλλά και στον ελληνικό τύπο της Αμερικής. Αντίθετα, δεν συνέβη το ίδιο και με την εικόνα του Ὑπατου Αρμοστή. Από το καλοκαίρι του 1922 η καλή εικόνα του Στεργιάδη στον – εκτός Σμύρνης – βενιζελικό Τύπο αποδομήθηκε εντελώς εξαιτίας της άρνησης του να συμμετάσχει στα σχέδια της «Μικρασιατικής Άμυνας» και, κυρίως, εξαιτίας της πρότασής του για αυτονόμηση της Σμύρνης. Στη δημοσιογραφία (και στην κοινή συνείδηση των Μικρασιατών) ο Στεργιάδης πλέον αντιμετωπιζόταν ως προδότης του οράματος για την Ιωνία. (Εθνικός Κήρυξ, 9.9.1922)

Ἡ κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον δρᾶσις τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐχρησίμευσε νὰ τὸν ἀποκαλύψῃ ὅτι ἦτο πολὺ κατώτερος τῆς φήμης τὴν ὁποίαν ἔχαιρε καὶ πολὺ ὀλίγον ἄξιος τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, δι' ἣς ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸν περιέβαλλε μεγάλη μερὶς τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους. Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολή, ἐὰν ἐλέγομεν, ὅτι ἡ εὐθύνη διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας [...] βαρύνει κατὰ τὸ πλεῖστον τὸν παραιτηθέντα Ἀρμοστήν.
(Εθνικός Κήρυξ, 9.9.1922)

Συμπεράσματα

Η μελέτη του Τύπου αδιαμφισβήτητα μπορεί να οδηγήσει σε χρήσιμα συμπεράσματα για την περίοδο της ελληνικής παρουσίας στην Ιωνία (1919 – 1922). Την πρωτοκαθεδρία, ασφαλώς, κατέχουν δημοσιεύματα στρατιωτικής και διπλωματικής φύσεως για το μικρασιατικό ζήτημα. Ωστόσο, με μια προσεκτική έρευνα η αρθρογραφία της εποχής μπορεί να προσφέρει πληροφορίες ειδικότερα για τη δημόσια εικόνα της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη. Όσα γράφτηκαν κατά το σύντομο αυτό διάστημα της ελληνικής παρουσίας στην περιοχή συνέβαλαν καταλυτικά στη διαμόρφωση της εικόνας που διαμόρφωσε η κοινή γνώμη για αυτή.

Όλες ανεξαιρέτως οι ελληνικές εφημερίδες χαιρέτισαν επίσημα την απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη. Σε κάθε δημοσίευμα προβαλλόταν η εθνική αποκατάσταση που έφερε η απελευθέρωση του αλύτρωτου ελληνισμού – η ενσάρκωση της Μεγάλης Ιδέας. Για έναν ολόκληρο αιώνα η δικαίωση του αλυτρωτισμού αποτελούσε το κύριο εθνικό αφήγημα των Ελλήνων. Ο αγώνας για την εθνική ολοκλήρωση λαμβανόταν ως μια αδιάσπαστη συνέχεια, η οποία ξεκινούσε με την Ελληνική Επανάσταση του 1821, συνεχιζόταν με τους Εθνικούς Πολέμους στα Βαλκάνια και κατέληγε στον χώρο της Εγγύς Ανατολής (1919 – 1922). Δεν είναι, λοιπόν, τυχαίο το γεγονός ότι στην αρθρογραφία παρατηρείται μια τάση να συνδέεται η απόβαση του ελληνικού στρατού με τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1821.

Ωστόσο, η ελληνοτουρκική σύγκρουση την ημέρα της απόβασης στην προκυμαία της Σμύρνης έφερε σε δύσκολη θέση τον ελληνικό Τύπο. Η λογοκρισία που είχε επιβάλει ο Βενιζέλος προκειμένου να προστατευτεί η εικόνα της ελληνικής παρουσίας στην Ιωνία οδήγησε αρχικά στην καθυστέρηση της δημοσίευσης της είδησης και, έπειτα, στην προσπάθεια αποποίησης της ελληνικής ευθύνης για τα γεγονότα. Πράγματι, ο Βενιζέλος δεν ήθελε να δώσει την εντύπωση στους συμμάχους ότι ο ελληνικός στρατός παραβίαζε την εντολή που του είχαν δώσει, ή ότι προκαλούσε επεισόδια ή ότι δεν μπορούσε να επιβάλει την τάξη στις περιοχές ευθύνης του. Έτσι, οι ελληνικές εφημερίδες υποβίβασαν τα γεγονότα που προκλήθηκαν στην προκυμαία αλλά και το σχετικό πόρισμα της Διασυμμαχικής Ανακριτικής Επιτροπής.

Σχετικά με το έργο της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη ο ελλαδικός Τύπος – στις διαθέσιμες τουλάχιστον πηγές – δεν φαίνεται να έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Πηγή σημαντικών πληροφοριών για το θέμα αυτό αποτελεί ο σμυρναϊκός Τύπος. Οι εφημερίδες της Σμύρνης από το τέλος του 1919 και ως τις αποφάσεις του Σαν Ρέμο τον Απρίλιο του 1920 ενέτειναν την αρθρογραφία σχετικά με το έργο των ελληνικών αρχών στην περιοχή, κυρίως για δύο λόγους : α) ως απάντηση σε όσους επιχείρησαν να αμφισβητήσουν το έργο της ελληνικής διοίκησης στην περιοχή (π.χ η τουρκική εφημερίδα *Πεγιάμ*) και β) ως μέσο εξιδανίκευσης της ελληνικής διοίκησης στη Σμύρνη, αφού η Ελλάδα δικαιολογούσε την παρουσία της στην περιοχή αναφερομένη συχνότατα στον εκπολιτιστικό της ρόλο. Το ελληνικό κράτος – σύμφωνα με τον Τύπο - ήρθε με σκοπό να εκριζώσει την αδικία και τις ανισότητες μεταξύ των εθνοτήτων αλλά και να εκσυγχρονίσει την απαρχαιωμένη οθωμανική διοίκηση. Απώτερος στόχος ήταν να προβάλει μια εικόνα ευρείας αποδοχής.

Από το ογκώδες έργο της ελληνικής διοίκησης στην Ιωνία - το οποίο τεκμηριώνεται από πλούσιο αρχειακό υλικό της Ύπατης Αρμοστείας Σμύρνης - σημαντική θέση στις ελληνικές εφημερίδες έχουν οι παρεμβάσεις στον τομέα της οικονομίας. Η νεοϊδρυθείσα υπηρεσία στατιστικής στη Σμύρνη – σύμφωνα με τον Τύπο - προέβη σε ακριβείς απογραφές του πληθυσμού, της βιομηχανίας, της γεωγραφίας, των εργατών και των ζώων με απώτερο στόχο τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής. Από την άλλη, το φιλανθρωπικό έργο της ελληνικής διοίκησης προβαλλόταν απaráμιλλο στον Τύπο. Πιο συγκεκριμένα, οι ελληνικές αρχές παρουσιάζονταν στον σμυρναϊκό Τύπο, από τη μια πλευρά, να στηρίζουν την παλινόστηση των - από το 1914 και εξής - προσφύγων και, ταυτόχρονα, να προσπαθούν να εφαρμόσουν ανθρωπιστική πολιτική για όσους στο μεταξύ είχαν εγκατασταθεί στα προσφάτως εκκενωθέντα μέρη. Για τη διευθέτηση αυτών των ζητημάτων απαραίτητη κρίθηκε η ίδρυση ενός νέου τραπεζικού ιδρύματος στη Σμύρνη.

Η ίδρυση του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος στη Σμύρνη πράγματι επιτέλεσε σπουδαίο ρόλο στην οικονομική οργάνωση της περιοχής. Στον σμυρναϊκό Τύπο, ωστόσο, η παρουσία της Ε.Τ.Ε ήταν διακριτική. Αυτό, ενδεχομένως, οφείλεται στην προσπάθεια να αποφευχθεί ο οικονομικός ανταγωνισμός της Ε.Τ.Ε με τις άλλες δύο ελληνικές τράπεζες που ήδη υπήρχαν στη Σμύρνη εκείνη την περίοδο (Τράπεζα Ανατολής, Τράπεζα Αθηνών), ο οποίος μπορεί να προκαλούνταν από μια

τυχόν υπερπροβολή του νεοϊδρυθέντος καταστήματος. Ο ρόλος της διαθέσιμης αρθρογραφίας σχετικά με την Ε.Τ.Ε φαίνεται πως ήταν διπλός : αφενός, να διαδοθεί ότι η παρουσία της στη Σμύρνη ενίσχυε το εκπολιτιστικό έργο της ελληνικής διοίκησης (π.χ ανάπτυξη γεωργίας, χορήγηση δανείων στους δεινοπαθούντες /παλιννοστούντες κτλ) και αφετέρου να προωθηθεί η προσπάθεια οικονομικής ενίσχυσης του ελληνικού κράτους μέσω του λαχειοφόρου δανείου το 1920.

Ομοίως με το υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε, παρατηρείται περιορισμένη αρθρογραφία στις διαθέσιμες πηγές και για το Πανεπιστήμιο της Σμύρνης. Κατά την περίοδο της ίδρυσης και της οργάνωσης του Πανεπιστημίου οι εξελίξεις στον διπλωματικό, στρατιωτικό και πολιτικό τομέα ήταν ραγδαίες. Από την ελάχιστη αρθρογραφία σχετικά με το θέμα αυτό, γίνεται φανερός ο σπουδαίος ρόλος της ίδρυσης ενός πανεπιστημίου στην περιοχή. Τονίζεται ο εκπολιτιστικός ρόλος της ελληνικής παρουσίας στην Ιωνία (σε αντίθεση με τον πολιτιστικό σκοταδισμό τον οποίο η τουρκική διοίκηση συντηρούσε ως τότε) και, παράλληλα, εξυπηρετούνται και λόγοι πρακτικοί, όπως η άσκοπη μετανάστευση στο εξωτερικό για σπουδές. Αυτό, όμως, που παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον είναι ότι – μέσω των διαθέσιμων εφημερίδων – μαρτυρείται η διαφωνία που προέκυψε σχετικά με τα τμήματα που επρόκειτο να λειτουργήσουν στο νέο πανεπιστήμιο. Τα τμήματα που αποφασίστηκε να συσταθούν είχαν άμεση σχέση με τη βελτίωση του τομέα της αγροτικής παραγωγής, που έπρεπε να στηριχτεί πια σε σύγχρονες μεθόδους, αλλά και με την προώθηση της επιστημονικής έρευνας για την εξάλειψη των μεταδιδόμενων νόσων που μάστιζαν τον πληθυσμό της Ιωνίας. Η επιστήμη αποτελούσε τη μόνη δίοδο προς αυτή την κατεύθυνση και το Ιωνικό Πανεπιστήμιο ήταν το μέρος όπου αυτή μπορούσε να ανθίσει. Οι ανώτερες σπουδές στην Ελλάδα είχαν ταυτιστεί με τα επαγγέλματα των γιατρών και των δικηγόρων και μια μερίδα ανθρώπων φαίνεται - μέσω του Τύπου - να επέμενε στη δημιουργία τμημάτων νομικής και ιατρικής, όπως ακριβώς και στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας.

Σχετικά με το τελευταίο έτος της ελληνικής παρουσίας στη Σμύρνη (1922), ο Τύπος παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Υπό τον φόβο μιας πιθανής εκκένωσης της Μ. Ασίας από τον ελληνικό στρατό – όπως προτάθηκε τον Μάρτιο του 1922 στη Συνδιάσκεψη των Παρισίων – η δράση της Μικρασιατικής Άμυνας για αυτόνομη της περιοχής φαίνεται να εντατικοποιείται με τη βοήθεια του συμρναϊκού Τύπου. Οι συμρναϊκές εφημερίδες επιχειρούσαν (μέσω της δημοσίευσης ψηφισμάτων ή

επιστολών από κάθε εθνότητα της περιοχής) να καταστήσουν σαφές στην ευρύτερη κοινή γνώμη ότι η ελληνική διοίκηση ήταν περισσότερο αρεστή στις διάφορες εθνότητες της Ιωνίας σε σύγκριση με την Τουρκική. Πιθανόν αυτό να είχε ως απώτερο στόχο την εδραίωση της ελληνικής διοίκησης στην Ιωνία.

Στα εν λόγω δημοσιεύματα διαφαινόταν – για μια ακόμη φορά - ο εκπολιτιστικός ρόλος της ελληνικής παρουσίας στην περιοχή, αφού υπογραμμιζόταν ο αμερόληπτος και δίκαιος τρόπος διοίκησης των ελληνικών αρχών ενώ, παράλληλα, καταγγέλλονταν οι βιαιοπραγίες των κεμαλικών αλλά και η πρότερη κακοδιοίκηση των οθωμανικών αρχών. Η τακτική αυτή, σαφώς, ωφελούσε την εικόνα των ελληνικών αρχών στην περιοχή χωρίς, ταυτόχρονα, να θεωρείται – κρίνοντας από το γεγονός ότι δεν λογοκρίθηκε από τον Στεργιάδη - επιζήμια για την εύρυθμη λειτουργία της ελληνικής διοίκησης.

Λίγο αργότερα, με την κήρυξη της αυτονομίας της Σμύρνης (18.7.1922), η αρθρογραφία μεταβλήθηκε ραγδαία. Η αυτονόμηση έγινε κατά το σχέδιο που υπέβαλε ο Στεργιάδης στην ελληνική κυβέρνηση και εκείνη δέχτηκε - μην έχοντας άλλη πια λύση - για να βγει από το αδιέξοδο στο οποίο είχε περιέλθει σχετικά με το μικρασιατικό ζήτημα. Τα αυτονομιστικά σχέδια του Στεργιάδη μόνο επιφανειακά έμοιαζαν με τα σχέδια της Μικρασιατικής Άμυνας. Το βασικό σημείο που εξόργισε τους – βενιζελικούς - υποστηρικτές της Μικρασιατικής Άμυνας είναι ότι το νέο κράτος δεν θα ήταν υπό τη διοίκηση των Ελλήνων αλλά υπό την κυριαρχία των Συμμαχικών Δυνάμεων και του Σουλτάνου.

Με αφορμή, λοιπόν, την αυτονόμηση της Σμύρνης κατά το σχέδιο του Στεργιάδη αναζωπυρώθηκε η ένταση μεταξύ της βενιζελικής και αντιβενιζελικής παράταξης. Όπως ήταν αναμενόμενο, ο συμρναϊκός Τύπος δεν κατάφερε να δείξει τη δυσарέσκειά του απέναντι στα τεκταινόμενα εξαιτίας της αυστηρής λογοκρισίας που είχε επιβάλει ο Στεργιάδης. Η αντίθεση αυτή παρουσιάζεται, όμως, με τρόπο εναργέστατο στον διαθέσιμο Τύπο της Ελλάδας και της Αμερικής. Στον τελευταίο μάλιστα κατέφυγαν μέλη της Μικρασιατικής Άμυνας προκειμένου να καταγγείλουν τις ενέργειες του Στεργιάδη και να παρακαλέσουν τον αμερικανικό λαό να διαμαρτυρηθεί για την αποκατάσταση της δικαιοσύνης. Ο αντιβενιζελικός Τύπος πανηγύριζε, όπως ήταν φυσικό, για την αυτονόμηση της περιοχής και προσπαθούσε να καθησυχάσει το αναγνωστικό κοινό ακόμη και όταν οι Σύμμαχοι διακοίνωσαν ότι

δεν ενέκριναν την αυτονομιστική κίνηση της Σμύρνης. Ο δε Στεργιάδης, έκτοτε, τοποθετήθηκε στο στόχαστρο των βενιζελικών εφημερίδων, οι οποίες τον παρουσίαζαν ως τον κύριο υπαίτιο της μικρασιατικής καταστροφής.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αλλαμανή, Έ. & Παναγιωτοπούλου, Κ., (2015a). «Η ελληνική απόβαση στη Σμύρνη. Προετοιμασία και πραγματοποίηση» στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. 34. Αθήνα: Παραπολιτικά
- Αλλαμανή, Έ. & Παναγιωτοπούλου, Κ., (2015b). «Οι τουρκικές αντιδράσεις στο βιλαέτι Αϊδινίου και η επέκταση της ελληνικής κατοχής. Τα γεγονότα της Περγάμου, της Μαινεμένης και του Αϊδινίου» στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. 34. Αθήνα : Παραπολιτικά
- Αλλαμανή, Έ. & Παναγιωτοπούλου, Κ. (2015c). «Η Διασυμμαχική Ανακριτική Επιτροπή και το έργο της» στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ.34. Αθήνα : Παραπολιτικά
- Βερέμης, Θ. – Κωστής, Κ., (1984). *Η Εθνική Τράπεζα στη Μικρά Ασία (1919 – 1922)*. Αθήνα : Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Γιαννακόπουλος, Γ., (2004). «Η Ελλάδα στη Σμύρνη, 1919 – 1922)» στο *Σμύρνη. Η ζωή και το τέλος της πόλης των «Γκιαούρηδων*». Αθήνα : Ε Ιστορικά
- Γιαννουλόπουλος, Ι., (2015). «Η «Εθνική Άμυνα», η «Μικρασιατική Άμυνα» και οι κινήσεις για την αυτονόμηση της Ιωνίας ως το τέλος του 1921» στο *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, τομ. 34^{ος}. Αθήνα : Εκδόσεις Παραπολιτικά
- Γεωργιάδου, Μ. (2016). *Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή: ένας μαθηματικός υπό την σκέπη της εξουσίας*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης

Δρούλια, Λ., (2008). «Προλεγόμενα» στο Λ. Δρούλια and Γ. Κουτσοπανάγου, Eds., *Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού τύπου, 1784-1974: Εφημερίδες, περιοδικά, δημοσιογράφοι, εκδότες: Τόμος Α'.* Αθήνα : Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών

Eglezou, G., (2009). *The Greek Media in World War I and its Aftermath. The Athenian Press on the Asia Minor Crisis.* Λονδίνο – ΝέαΥόρκη : Tauris Academic Studies

Αρχείο Ύπατης Αρμοστείας Σμύρνης (1919), φακ.2, Έκθεση : Περί της οργανώσεως του Πανεπιστημίου Σμύρνης, 18.12.1919, Αθήνα : Ε.Λ.Ι.Α

Αρχείο Ύπατης Αρμοστείας Σμύρνης, (χ.χ). Φακ. 2. Έκθεση : Έκπολιτιστική δράσις τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Αθήνα : Ε.Λ.Ι.Α

Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ελλάδα), Δρούλια, Λ., & Κουτσοπανάγου, Γ. a (2008). *Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού τύπου, 1784-1974: εφημερίδες, περιοδικά, δημοσιογράφοι, εκδότες.* Τόμ. Α' – Δ'. Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Ε.Ι.Ε

Dobkin, M. H. (2014). *Σμύρνη 1922.* Αθήνα: Παπαδόπουλος

Θεοδώρου, Γ., (1991). *Η άλλη όψη της μικρασιατικής εμπειρίας. Η οργάνωση και το έργο της Ύπατης Αρμοστείας και της Ελληνικής Διοίκησης Σμύρνης (1919 – 1922).* Θεσσαλονίκη : Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Θεοδώρου, Γ., (2019). «Η οργάνωση και το έργο της Ύπατης Αρμοστείας και της Ελληνικής Διοίκησης της Σμύρνης». Ανακτήθηκε στις 15.3.2022 από <http://clioturbata.com/%CE%B1%CF%80%CF%8C.../consulofsmyrna/>

Καραθεοδωρή - Ροδοπούλου, Δ., & Βλαχοστέργιου - Βασβατέκη, Δ.(2000). *Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή: ο σοφός Έλληνα του Μονάχου*. Αθήνα: [χ.ο.]

Μιχαηλίδης, Ι. Δ. (2019). *Μικρασιατική καταστροφή: μικρές εισαγωγές* (έκδ.2^η) . Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος

Μπουκάλας, Π., (2015). «Ο Τύπος ως συμπαραγωγός της Ιστορίας». Εφημερίδα Καθημερινή. Ανακτήθηκε από το διαδίκτυο στις 13.8.2023 <https://www.kathimerini.gr/opinion/808012/o-typos-os-symparagogos-tis-istorias/>

Νοταράς, Γ., (2014). *Εθνική Τράπεζα. Μια διαδρομή από το 1841 έως το μέλλον*. Αθήνα : Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας

Νόμος 2251/1920, *Περί Ιδρύσεως και Λειτουργίας Πανεπιστήμιου Ελληνικού εν Σμύρνη*, ΦΕΚ 145

Παναγιωτοπούλου, Ρ., Ρηγοπούλου, Π., Ρήγου, Μ., Νοτάρης, Σ. (1998). *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα : Διεθνές Συνέδριο

Παπαστάθη, Ε., (2017). *Τύπος και Πολιτική: Ο ρόλος των έντυπων ΜΜΕ στη σύγχρονη Ελλάδα*. Διπλωματική εργασία, επιβλέπων Σκαμνάκης Αντώνιος. Θεσσαλονίκη : Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παπαρρηγόπουλος, Κ.– Καρολίδης, Π. (2000). *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. 10. Αθήνα : Καρακούσης,

Παπαρρηγόπουλος, Κ., (2010). *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τομ. 24, Αθήνα : Nationa lGeographic – Τέσσερα Πι Ειδικές Εκδόσεις

Περί εγκρίσεως του καταστατικού της ανωνύμου δια μετοχών εταιρείας υπό την επωνυμία «Τράπεζαν της Ανατολής» «Banque d' Orient» «Orient Bank», ΦΕΚ, Αρ. φύλ. 277, 7.12.1904

Πλουμίδης, Σ. Γ. (2016). *Τα μυστήρια της Αιγηίδος: το Μικρασιατικό Ζήτημα στην ελληνική πολιτική (1891-1922)*. Αθήνα: Εστία

Πλουμίδης, Σ. Γ. (2022). *Η «σιδηρά» δεκαετία. Οι Εθνικοί Πόλεμοι της Ελλάδος (1912 – 1922)*. Αθήνα : Μίνωας

Πυρπιρή, Δ., (2023). *Ο άλλος Μικρασιατικός Πόλεμος. Τύπος, εορτές, θέατρο, κινηματογράφος, Καραγκιόζης*. Αθήνα : Εκδόσεις Ασίνη

Ριζάς, Σ. (2015). *Το τέλος της Μεγάλης Ιδέας: ο Βενιζέλος, ο αντιβενιζελισμός και η Μικρά Ασία*. Αθήνα: Καστανιώτης

Ροδάς, Μ., (2019). *Η Ελλάδα στην Μικρά Ασία (1918 – 1922)*. Αθήνα : Λαβύρινθος

Solomonidis, V., (1984). *Greece in Asia minor : the Greek administration of the Vilayet of Aidin, 1919-1922*. London : University of London

Σολομωνίδης, Χ. Σ., (1959). *Η δημοσιογραφία στη Σμύρνη, 1821-1922*. Αθήνα: Τυπογραφία Μαυρίδη

Σολομωνίδης, Χ. Σ., (1962). *Η παιδεία στη Σμύρνη*. Αθήνα: Τυπογραφία Μαυρίδη

Smith, M.L., (2009). *Το όραμα της Ιωνίας. Η Ελλάδα στη Μικρά Ασία, 1919 – 1922*, (μτφ. Κασδαγλη Λ.). Αθήνα : MIET

Στασινόπουλος, Γ., 2000. *Νομισματική Θεωρία και Πολιτική στην Ελλάδα το 19ο αιώνα*, Αθήνα, Τυπωθήτω και Δαρδανός

Τζανακάρης, Β., (2021). *Εάλω η Σμύρνη. Δακρυσμένη Μικρασία, 1919 – 1922*. Αθήνα : Μεταίχμιο

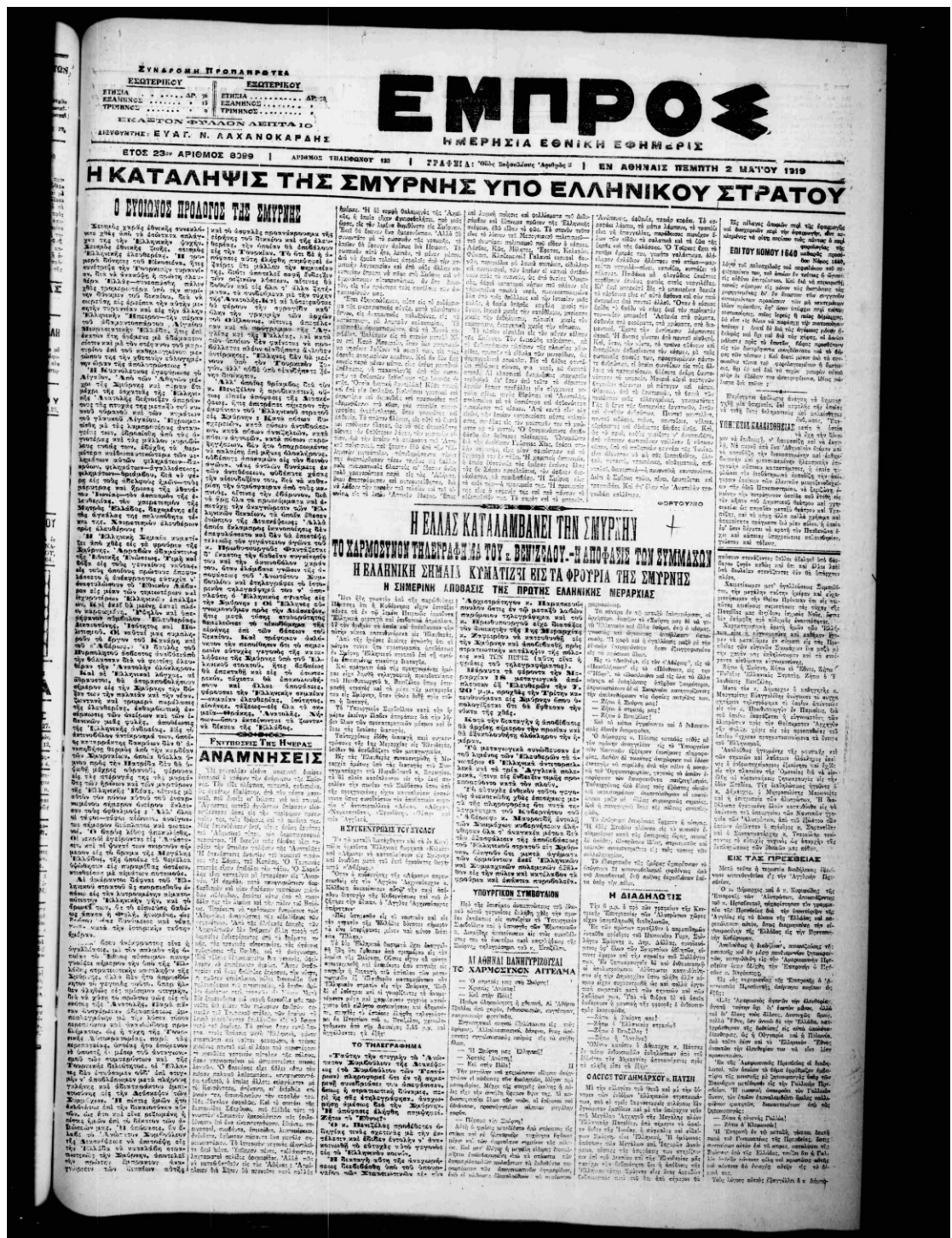
Toynebee, A. J. (2007). *Το Δυτικό ζήτημα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας: μια μελέτη επαφής πολιτισμών* (2η εκδ.) (μτφ Πάρτσος Π.). Θεσσαλονίκη: UniversityStudioPress

Χρήστου, Α., (2006). «Η ίδρυση του Πανεπιστημίου της Σμύρνης και ο Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή» στο : 2^ο Συμπόσιο του ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ *Ο Ελληνισμός της Μικράς Ασίας από την Αρχαιότητα μέχρι τη Μεγάλη Έξοδο. Παιδεία, Εκπαίδευση στις Αλησμόνητες Πατρίδες της Ανατολής*, 25, 26, 27 Νοεμβρίου 2005, σελ. 204 - 221. Νέα Ιωνία : Έκδοση ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ

Ψηφιακό Αρχείο Ελευθέριου Βενιζέλου, (1919). *Έκθεση του Ε. Βενιζέλου προς κάποιον φίλο του, σχετικά με τους φόνους αιχμαλώτων από Έλληνες στρατιώτες κατά την αποβίβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη*. Φακ. 267/ αριθ. τεκμηρίου 35 <https://venizelosarchives.gr/>

Εφημερίδες

Εφημερίδα *Αμάθεια*
Εφημερίδα *Κόσμος*
Εφημερίδα *Θάρρος*
Εφημερίδα *Εμπρός*
Εφημερίδα *Πατρίς*
Εφημερίδα *ΣΚΡΙΠ*
Εφημερίδα *Πρωινή*
Εφημερίδα *Ατλαντίς*
Εφημερίδα *Εθνικός Κήρυξ*
Εφημερίδα *Εστία*
Εφημερίδα *Μακεδονία*
Εφημερίδα *Ακρόπολις*
Εφημερίδα *Ριζοσπάστης*

1.1.Εφημερίδα *Εμπρός*, 2 Μαΐου 1919. Πηγή : Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων

APR THX AM. MAKEDONIAN

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΡΓΑΤΩΝ

Οἱ κάτωθι υπογεγραμμένοι
ἐργάται Νέου Φαλῆου καὶ
Περικλῆος, μὴ συνθηθέντες νὰ πα-
ραυρεθῶσιν κατὰ τὴν ἐκκλ.

[illegible][illegible][illegible][illegible]

Ἡλιονος, Νου Μανθονος, Ἀλλυριονος
 Ιανος, Δυσπεριου Ν. Οὐρανου, Ἀσθ
 ἰου, Κασσιου Ν. Νουτου, Ν. Παντο
 κριου, Ν. Κανδιδου, Κανδιδου Ν.
 Ἐσπεριου, Ν. Ἀσπιδος, Ἀ. Βασιλειου, Ν.
 Ἀνδριου, Ν. Μανωλιδου, Ν. Παντο
 κριου, Ημεριου, Ἀ. Ν. Βασιλειου, Ἀ.
 Ν. Κασσιου, Ἰδου, Ἰδου Ν. Καν
 διου, Ἀσπιδος, Ἀ. Ν. Μανθου, Ν. Παν
 τικριου, Μελ. Αὐτοκρατοριου, Ἰ. Τρο
 π. Σωφ. Ζεβ. Ν. Βασιλειου, Ἀ.
 Ν. Κασσιου, Ἰδου, Ἰδου Ν. Καν
 διου, Ν. Σωφ. Ν. Αὐτοκρατοριου, Ἀ.
 Ἀνδριου, Ἀ. Βασιλειου, Ἀ. Ν. Βα
 σιλειου, Ἀ. Βασιλειου, Ἀ. Βασιλειου, Ἀ.

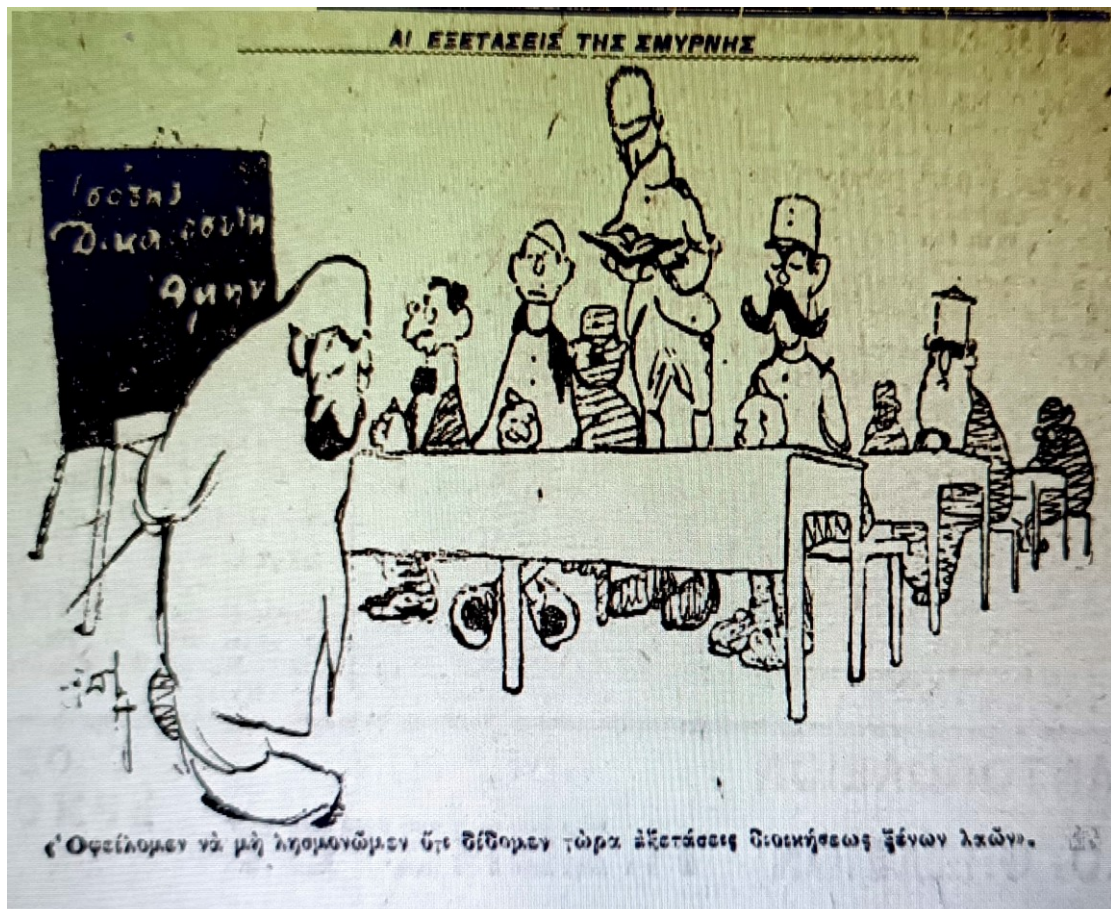
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ 'ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ,
 ἡμετεΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 3. 9. ΧΕΤ' 68.
 10. ΧΕΤ' 68. ΣΥΜΠΝΗΝ. Ἀρκαδίου
 ἡμετεΡΑ Παιδαγωγοὶ, ἡμετεΡΑ
 Σὺν ΔΙΔΑΚΤΟΡ, Ἀρκαδίου 68.

187.

της Βουλής τ

[illegible]

19. Πηγή : Γηφιακή Βιβλιοθήκη της Βουλής των

2.1 Εφημερίδα *Ριζοσπάστης*, 16 Μαΐου 1919. ΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ.
«Οφείλομεν νὰ μὴ λησμονώμεν ὅτι δίδομεν τὼρα ἐξετάσεις διοικήσεως ξένων λαῶν.»

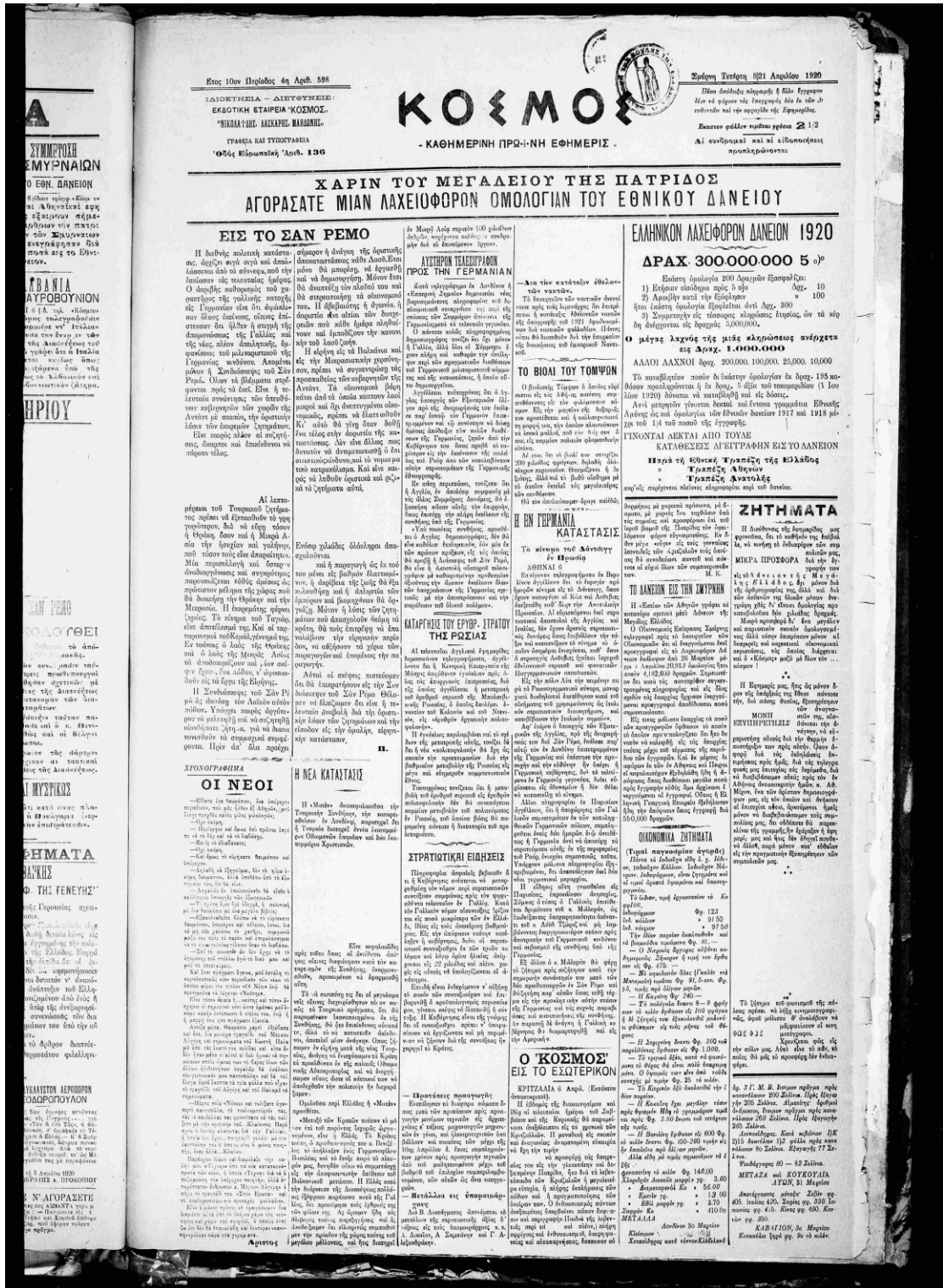

2.2. Αλέξανδρος Γ. Κοριζής. Έργο του Ν. Οθωναίου, λάδι σε μουσαμά. Πηγή : Νοταράς, Γ., (2014). *Εθνική Τράπεζα. Μια διαδρομή από το 1841 έως το μέλλον*. Αθήνα : Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας

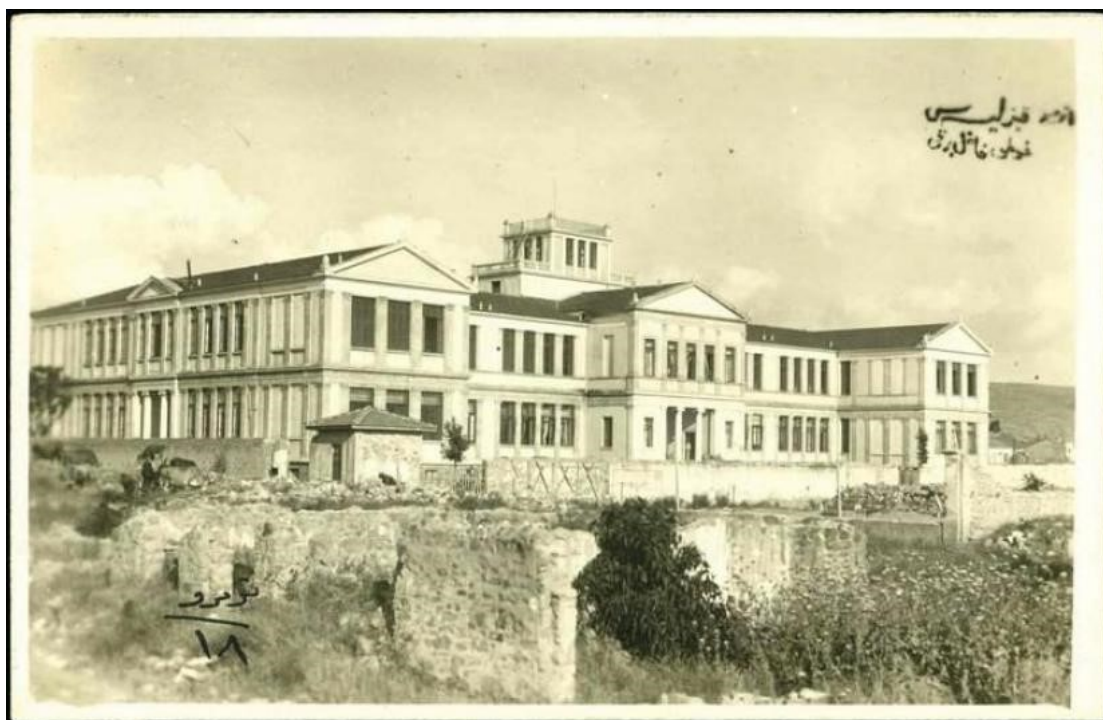
2.3. Η όψη του κτηρίου του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας στη Σμύρνη, που έβλεπε στην προκυμαία.

Πηγή : Νοταράς, Γ., (2014). *Εθνική Τράπεζα. Μια διαδρομή από το 1841 έως το μέλλον*. Αθήνα : Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας

2.4 Εφημερίδα Κόσμος, 8 Απριλίου 1920. Πηγή : Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων

2.5. Το Ιωνικό Πανεπιστήμιο. Πηγή : <https://www.iellada.gr>

2.6. Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή

Πηγή : <https://www.kosmosnf.gr>

ΤΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΔΔΙΚΕΜΑΤΑ
Η ΠΡΟΧΩΡΗΣΙΝ ΚΑΤΑΔΙΚΗΝ

[illegible]

11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533

ΜΟΝΟΝ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ

[illegible][illegible]

ΕΡΕΥΝΑΣΤΕΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

[illegible]

«...δραμα μετὰ λέξεσιν ἡντινομι-
οῦσιν καὶ ἀκραιωτικῆς φιλολο-

ἀντιλήψαντες καὶ τὸν ἀποστόλον πρὸς τὴν
ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκδομένην ἐπὶ τοῦ
Εὐαγγ. Μικρασιατικῆς Ἀγάπης.

Κατὰ συνέπειαν θεωροῦμεν ὅτι οὐκ
ἐν συστομῳ ἐπιφύλαξις εἰς τὰς ἀρί-
στες τοῦ ἔργου τοῦτο μῆτρα τὴν γὰρ
νεοφάνειαν ἐπισημάνει λαμπροτέρῳ ὅπως
οὐκ ἀνεκτικῶς αὐτῆς ταύτης τῆς ἐκ-
κλησίας πρὸς τὴν ἐντολήν Συνέλεσται καὶ

ΟΥ ΕΝ ΜΥΡΝΗ ΥΠΑΤΟΥ ΑΡΜΟΣΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ ΔΕΠΦ)

03 ἀντιπαρατάσσας τὴν προσηγορίαν πόντου· οὐδὲν γὰρ
 04 ἐστὶν εἰς τὸ πάλαιον ἢ ὁρισταῖον αὐτοῦ· οὐδὲν ἀποφασί-
 05 μως ἀντιπαρῶν τῆς ἀντιπροσηγορίας· Ἀντικί· Μικροί· Ἀσπί-
 06 δες· Τὰ ἀσπίδων· ὅθεν οἱ πρὸς ταύτας ὁ ἀποστόλος
 07 καὶ σφραγίσας· Ἐκ ταύτης, ἀλλὰ συναρτῆται ὅτι αὐτοὶ
 08 τὸν ποταμὸν τοῦ λαοῦ, καὶ σφραγίσαντες· οὐκ τὸν ἀρσενικὸν
 09 ἀντικί· ἀλλὰ τὴν ἐν ταύτῃ ἀντικί· ἀντικί· καὶ οὐ
 10 καὶ ὁ λαὸς. Ἐκ ταύτης· ἐν τῇ Ἀντικί· καὶ τῇ· Μικροί· καὶ
 11 τῇ· πάλαιον· ὁ δὲν τὸν ποταμὸν· καὶ τὸν ποταμὸν·

αλλοίωτων, αποδόχνης από θρησκευτικούς και πολιτικούς
αποκλεισμούς, εις νεμεσίδα επιλόχων, έργων, έν εσχίστην
νοσηρία, και υπό όλα τα άλλα ήθη, και
προς εσχίστην, αποπρωγήν και εξοστρωγήν, έσο πολυ-
στατα αγαθά, και πάντα λαύ, θλ. αποθή, ένώμα, έλας.
Εν Σαρόνη από τώ, Ελληνών κομμάτια, έλας.
Εν Σαρόνη από τώ 17 Ιουλίου 1922

**Ο ΥΠΕΥΘΟΣ ΑΡΧΙΜΕΔΗΣ
Α. ΣΤΕΡΓΙΑΝΗΣ**

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
Τὸ ἔσχατον μέλησιν, τὸ παρὸν
τὸ ἀποφασίζει τῆς Βασιλευσθε-
ύσεως. ἔχει δὲ ἀπολοῦνται
τῆς Βασιλευσθεύσεως.

παρὰ τὴν ἀνέκτα καὶ τὴν ἀνέκτα
τὴν ἀνέκτα, ἔχει τὴν ἀνέκτα
καὶ τὴν ἀνέκτα, ἔχει τὴν ἀνέκτα
καὶ τὴν ἀνέκτα.

Ἡ Βασιλευσθεύς τὴν ἀνέκτα

[illegible][illegible]

ἡμεῖς ἀλλὰ; διὰ τὸ ὑπερπλη-
 ρύνειν; ἀλλὰ οὐκ ἔστιν ὁ Σω-
 κρῆς καὶ Πλάτων ἀνέναντι τῶν
 ἀποστόλων ἀλλήλων. Ἀποστό-
 λος δὲ νεώτερος καὶ πρὸς ἀν-
 ὁμολογίαν τοῦ Κωνσταντίνου,
 τὸν βασιλεῖα τῆς Ἐκκλησίας
 ἐκκλησιάζειν, καὶ καλεῖται ὡς
 ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ
 ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ κυρίου Ἰ-
 ησοῦ Χριστοῦ.

[illegible][illegible]

10. Στο 5^ο σημειωτικό των καθίσταται ότι η 1^η Ιστορία της Ελλάδος αποτελεί μέρος της γενικής του Διαδικτυώματος Ελληνικού Σπέρματος.
 Εν Αθήναις, τη 17 Ιουλίου 1922
Τὸ Ἐπισκοπικὸν Συμβούλιον
 Ὁ Πρόεδρος
 Ἡ Πρωτοψάλτης
 Ὁ Υποπρόεδρος

ἀφ' ἧς καὶ ἀφ' ἧς καὶ ἀφ' ἧς καὶ ἀφ' ἧς	1. Α. Γουαρντ	7. Ν. Θεοτόκης
αὐτῶν ἐκτελεσθῶντος ἔργου· τοῦ	2. Ν. Σπυρίδης	6. Ι. Απολλίδης
ἡμετέρου	3. Κ. Παλαιαῆς	9. Μ. Γούδης
καὶ ἡ ἐκτελεσθῶντος παρατίθεται	4. Α. Ρούφο	10. Ν. Θεοτοχίδης
ἐν τῇ ἀπὸ τῶν κειμένων προέλευσιν	5. Κ. Απολλοκρίτος	11. Ε. Αδαμόπουλος
ἐκτελεσθῶντος ἔργου· τοῦ	6. Μερκούρης	12. Μπαλάνης
ἡμετέρου		13. Σ. Σπυρίδης

αποφασίζει να «αποδοθεί» στην οργάνωση της «Νέας Δεξιάς» τον ρόλο του Άση Έργκιαν, επί θύρας μέτρου και ενός άσηχου και μη επιδοτούμενου παιδιού.

Οι οργανισμοί που θα παρατίθενται την επόμενη των, διδάσκουν ότι οι «εξαιρετικές» θα διαφέρουν διδαρι-

α, το άσθεν «παιδί» και οι προεκτάσεις που είναι οι «επικρατούς» και τα «παιδιά» μετά τη «Αγγλία» κρίσιμα: σχηματίζονται. Επ' ουδέν άλλο θέλουν να «ωθούν» (εγκλωβιστεί) προς την Αγγλία. Καθόλου κατανοούν ότι να θεωρούν να εννοήσει η Αγγλία και καλώς με καλώς: «Επικρατούς» είναι να απολαμβάνουν την «αποστολή» να «αποδοθεί» στην οργάνωση της «Νέας Δεξιάς» τον ρόλο του Άση Έργκιαν, επί θύρας μέτρου και ενός άσηχου και μη επιδοτούμενου παιδιού.

ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΕΥΠΟΣ

Ημερολόγιο

Είχαμε τρεις, έξι ή Τουρκία
των ετών, των αλφάβητων M.

ἡμεῖς, τὸν ὁπλοιστὴν ἐγγυρῶ—λέ-
 γεται, ὡς τινος διατίθεται, ἐν
 τῇ ἐξῆς, τῷ Κρατὶν τῶ: Εἰ-
 ρηνιστὴν, λέγει, πῶ; ἐὰν τὸ πε-
 κάλει μὴ ἔλθῃ; καὶ πῶς ἐν τῇ
 ἀποκρίσει αὐτοῦ λέγει, Μὴ τὸν Ἰαλ-
 τὰ ἔχρηται σήμερον πολὺ καλῶ.

26. D. A. M.

ιοθηκη της Βουλής των

ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ
ΑΤΛΑΝΤΙΔΟΣ

ΠΙΘΑΝΗ ΑΠΕΛΑΣΙΣ
ΕΛΛΗΝΟΣ ΕΚ ΣΙΚΑΓΟΥ

20 άνδρες, 5 γυναίκες και 1 παιδίον,

[illegible]

Η ΕΞΕΛΑΒΟΝ
 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΝ
 ΑΘΗΝΑΙ, 3 Μαΐου.—Ἀπε-
 λυθὲν ἡ μετακίνησις τῶν τῶν Ἀ-
 θηνῶν καὶ Ἀρκαδίων πρὸς κλη-
 ρον τῶν ἐκείνων 1925, ὅτε τὸν
 ἀποθανόντα καὶ ἐπεὶ 1905, ὁμο-
 λογῶντος καὶ ἀποφασιστικῶς ἠα-
 ριστοῦ, καὶ ὁμοφώνως ἔκρινεν.

α) μετακινήσεις τούτων εις τὰ
 Γεντήρια Κρήτης της Εβδόμης.
 Ιατροποροφίμια, 8η πράξις
 Ιαν συντίμης ν' ανακρούη γενι-
 αὐς α' μετακινήσεις τούτων.

ΕΠΙΜΗΝΙΑΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ
ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

Απολογισμός εσόδων και
εξόδων.
 Από 1ης Συνεδρίασης 1921 μέχρι
 1 Μαΐου, 1922.

ΕΣΟΔΑ
 Συνεδρία Νέας Υόρκης 1921-22.
 Συνεδρία τμήματος Wood-
 ward 217.55. Συνεδρία Τμήμα-
 τος 1921-22.

ΕΞΟΔΑ

Ἐπείκουσιν ἀποδόξας ἀπὸ Νεμε-
σίου 1921 μέρη: Ἀπριλίου 1922
130. Δι' ἀποδόξας 76. Διὰ δὲ
ἀποδόξας 28.65. Δι' ἀπαιτήσεων
ἀργίου 12.50. 10 τοιαῦτα ἀπαιτή-
σεως 334.60. Διὰ ἀπαιτήσεων ἀν-
τιδόξας 330.13. Διὰ δασέων γου-
ρυσίου 27. Ἐπιπλοῦς ἐπιπλοῦς
10. Ἐξόδα ἀπαιτήσεων 111.50. Ζη-
τὰ χορηγικῆς 103.00. Ζητὰ
ἐκδόσεως 77.50. Διὰ δασέων
χορηγικῆς 320. Δι' ἐπαιτή-
σεως τὸν Σύνδεσμον τῶν Ἡγ. Ἐκπα-
σκευῶν Σμυρναίων 320. Ἀπαι-
τήσεων γουρυσίου 77.90. Τὰ ἔσως
538.78.

Ἀποδοξασαμένη τὸν ἔσως 242

384 € εκ των οποίων \$794.10,
είναι καθαρόν όφελος εκ δεξ.
55.32.
Ή έκδοση των 1 Σημειώσε-
921 € εν τώ τιμήσει \$4,974.95.
— Μολογούν των άδειών 3ου και 4ου
1,200. 110 κομμάτι \$55.— Έν τώ
— Ή έκδοση Woodlawn και Ambridge
100.— Έν ελγ. περυσίου τής “Α-
— Αλφάρτης \$6,585.27.
— Η Εξαγωγική Έπιτροπή—
— Αντώνιος Μπαλός, Σάββας Τσα-
— νήσης.

ΕΛΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
“MUSIC”
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

[illegible]

1

100

[illegible]

100

1

77

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΜΑΣ

ἡμετέρας πολιτείας, περιστοιχισ-
θῆναι καὶ παρὰ τὴν εἰς Μάκριν, ἐπο-
ρευθεὶς ἔλθον, ἐπὶ Τυριακῶν, πε-
ρινοῦν περὶ τοὺς ὄρους.

Τὰ ἡμετέρας πολιτείας ἀπὸ τῆς
ἀνάστασης, οὐδὲν εὐδοχίαν, πρὸς αὐ-
τὴν εὐχόμεθα ἐπὶ Τυριακῶν περὶ τοὺς
ὄρους ἐκτελεσθῆναι, λέγειν.

Τὰ εὐδοχίαν πρὸς τὴν πολιτε-
ίαν, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως ἐκτε-
λεσθῆναι τὴν ἐκτελέσιν.

Τὰ ἡμετέρας πολιτείας, κατὰ τὴν κα-
ταστάσιν τῶν Τυριακῶν, περὶ τοὺς
ὄρους, ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως, ἐκτελεσθῆναι
ἐπὶ Τυριακῶν, καὶ μὴ ὑποσχεθῆναι ἐκ-
τελέσιν, ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως ἐκτελέσιν.

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

Ἡμεῖς τὸ τέλος τοῦ μακροῦ ἀναχω-
ροῦ, ὁ Ἀσάθουλος μετὰ τῆς Ῥή-
της Τὸν συζῆτον πραγματιστὴς
Ἐλισσάουτ δια τῆς ἐσπερίης ἑ-
κταυλῆς τῆς Ῥουμανίας Σαγιάλιν.
Ἐνα παραθερίστουν καὶ κυρίως πρὸς
ἀλλήλην, ἀέρος ἀπειρητῆρος δια
τῆς, πλῆθος ἀφάρτου, τῆς πραγμα-
τιστῆς. Τὸ διαδοχικὸν ζεύγος ὁ-
λεῖται σφαιροειδῶς ὁ ἱατρὸς τῆς ἑκτα-
υλῆς Οἰκογενείας κ. Ἀναστασίου-
σουλῆς.

ΟΙ ΤΥΧΗΡΟΙ ΤΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ
Συνέλευ παραπομπήθη ὁ ἐκ Παλαι-
ῶς κ. Αἰμίλιος Ἀνδρέας κατ' ἐ-
νέργειαν τοῦ γραμματικοῦ τοῦ
πρώτου ἀριθμοῦ κερδίζοντας 40
χιλιάδας δραχμὰς.

Ἐπίσης παραπομπήθη ὁ κ. Θ.
Σταθόπουλος καὶ κατέβησε τὸ 14
τοῦ γραμματικοῦ τοῦ δευτέρου
ἀριθμοῦ κερδίζοντας 8 χιλιάδας
δραχμὰς.

Ἐξερων 1) 4 τοῦ αὐτοῦ γραμ-
ματικοῦ κερδίζοντας τὸ αὐτὸ ποσό
κατέβηκε εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Σ.
λοῦ ὅπου τὸς Ἀχιλλεὺς Τριαντάκης.

ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΛΗΣΤΩΝ

[illegible]

ΠΡΟΔΡΟΓΑΙ ΑΝΟΥΠΑΣΠΙΣΤΩΝ

Προσέχοντας εἰς τὸν δαδὸν τοῦ ἀντιπα-
πιστοῦ οἱ ἑσπεδοὶ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ πε-
παιγμένου Δ. Κούδης, Γ. Καρκαρούλης, Ν.
Κουμάντης, Κ. Μήντρος καὶ Π. Μπου-
ταλάκης καὶ εἰς τὸν ἀντιπαστορὶν τοῦ με-
ταγωγικοῦ δ' ὑπαξιωματικὸς Π. Ἰακώβου.

ΚΛΟΠΗ ΣΑΚΚΑΡΗ ΣΙΤΟΥ

11. Η διαδοχή σου θαλυφάρει ότι προ-
χθές την νύκτα άγνώστου έκλεισαν ἐν τῆς
ἐκεί ἀποθήκης τοῦ δημοσίου 10 σάκκους σί-
του.

Η πολιτεία Σέρου τηλεγράφησε ότι προ-
χθές την νύκτα άγνώστου έκείνων έκ της
ερεί αποθήκης του δημοσίου 10 σάκκους σί-

Τηλεγράφημα ἐκ Τριτανάλων ἀναφέρει

«ὅτι παρὰ τὴν θέσιν Κοινοκρήνη ὁ Παν-
 Γούρριος ἐγγράφοντες ἔκκεσε λόγον ἀπογο-
 νίας τῶν Νικ. Γιαννουῶν.
 τὴν ὁποῖαν ποτὶ ἡγήθησαν, εἰς τὰ κτήματα ?
 Καὶ εἰς συνέλευσιν, τὸν ρομαιοῦσαν, αὐτὸν
 γενοῦς. Ἦν δὲ ἀποχρηστικὸς ἡμετέρι με
 ἐκ τῶν ὁρίων.
 Ἦν δὲ ὁρίων ἐκ τῶν ὁρίων.
 Ἐκείνη φαντασία ἡμετέρι εἰς τὴν ἀμ-
 βα, τὸν ἀποχρηστικὸν τῶν ὁρίων, ἡ ὁποῖα
 ἐκ τῶν ὁρίων ἐκ τῶν ὁρίων.
 Ἠδὲ τὸν ἀποχρηστικὸν τῶν ὁρίων.
 Ἐκείνη ἐκ τῶν ὁρίων ἐκ τῶν ὁρίων.
 εἰς τὴν

Ἐκτετατε νὰ μὴ ἀστυλεθῆτε κανεὶς τὴν θαλάσσιον ἀγωνίαν τῆς.

«Ὁὖν, τὸ πᾶν κράτος, ἔχειν ὁμοθυμαδὸν δεῖν
 ἀνάγκη ποιεῖν τὴν μεταρρύθμισιν τῆς
 πύλας, τῆς ἐκείνης ὁ λαὸς ὁμοθυμαδὸν τὴν
 ἐκτέλεσιν, ἀπὸ τοῦ Κρόβου, τὴν ἰσχυρίσασθαι.
 Εἰς μὲν ἀπὸ τῆς τῆς φωνῆς τοῦ πλεον-
 ἔστερος, ἔστωσαν τὴν κεφαλὴν καὶ προσέσω-
 τὸς ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτοῦ διὰ μὲν, ὡς
 φωνήσας.
 «Ὁ, ἡ αὐτὸς... ἡ αὐτὸς ὁ δολοφόνος.
 Δὲν ἔστωσαν πλεον ἁπλοῦς.
 (Ἀναφωνήσας)

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/ δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

ΚΑΡΑΝΑΣΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ